

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI

TÜRK DIŞ POLİTİKASI ZEMİNİNDE KÜLTÜREL DİPLOMASİ:
KURAM, ARAÇ VE UYGULAMA

Zeynep ORHUN ÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2021

©2021- Zeynep ORHUN ÖZ

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI

TÜRK DIŞ POLİTİKASI ZEMİNİNDE KÜLTÜREL DİPLOMASİ:

KURAM, ARAÇ VE UYGULAMA

CULTURAL DIPLOMACY IN TURKISH FOREIGN POLICY
BACKGROUND: THEORY, TOOL AND APPLICATION

Hazırlayan

Zeynep ORHUN ÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. Erman AKILLI

KIRŞEHİR-2021

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi, Zeynep ORHUN ÖZ tarafından hazırlanan “Türk Dış Politikası Zemininde Kültürel Diplomasi: Kuram, Araç ve Uygulama” adlı tez çalışması tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman(İmza)

Doç. Dr. Erman Akıllı

Üye.....(İmza)

Prof. Dr. Ahmet Gökbel

Üye.....(İmza)

Prof. Dr. Fırat Purtaş

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../20..

(İmza)

Prof. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../20..

Zeynep Orhun Öz

İmza

ÖZET

TÜRK DIŞ POLİTİKASI ZEMİNİNDE KÜLTÜREL DİPLOMASİ;

KURAM, ARAÇ VE UYGULAMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Zeynep ORHUN ÖZ

Danışman: Doç. Dr. Erman AKILLI

2021-(XI+106)

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı

Jüri

Prof. Dr. Ahmet GÖKBEL

Prof. Dr. Fırat PURTAŞ

Doç. Dr. Erman AKILLI

Ülkelerin dış politikada ortaya çıkan sorunları müzakereler yolu ile barışçıl bir şekilde çözmelerinde Diplomasi bir araç olarak kullanılmaktadır. Günümüzde, Diplomasi çeşitlerinden biri olan Kültürel Diplomasi küreselleşme ve teknolojik gelişmelerin beraberinde gittikçe önem kazanmıştır. Kültürel Diplomasinin bir Diplomasi anlayışı olarak son dönemlerde geliştiği düşünülse de, ilk örneklerinin Antik Yunan dönemlerine dayandığı ve sonrasında da toplumlar tarafından uygulandığı bilinmektedir. İçerik bakımından zengin anlamları bulunan kültür kavramı, Kültürel Diplomasi kavramının tanımlanmasında birden fazla görüşün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kültürel Diplomasi aracılığı ile devletler; kültürlerini, geleneklerini ya da dillerini uluslararası politikada kullanarak sorunlarını çözebilmekte ve yumuşak güç uygulayabilmektedir. Devletlerin barış içerisinde yaşamalarında ve sorunların barışçıl bir ortamda çözümünde Kültürel Diplomasi devletler için yumuşak güç uygulanarak çözüm sağlayan ciddi bir fırsattır. Türkiye de geliştirdiği birçok kurum ve kuruluşlar ile Kültürel Diplomasi faaliyetlerinde bulunmuş, kendi kültürünü ve değerlerini uluslararası ortamda tanıtmak ve yaymak için çeşitli adımlar atmıştır. Çalışmada Kültürel Diplomasinin tarihsel gelişimi, kuramsal boyutu ve uygulama alanları incelenmiş olup, ülkemizdeki ve farklı ülkelerdeki faaliyetlere yer verilerek açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dış Politika, Kültürel Diplomasi, Yumuşak Güç

ABSTRACT

CULTURAL DIPLOMACY IN TURKISH FOREIGN POLICY BACKGROUND; THEORY, TOOL AND APPLICATION

Ph. D. Thesis

Preparer: Zeynep ORHUN ÖZ of thesis' preparer

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Erman AKILLI

2021-(XI+106)

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School Of Social Sciences Sciences

International Relations Department

Jury

Prof. Dr. Ahmet GÖKBEL

Prof. Dr. Fırat PURTAŞ

Assoc. Prof. Dr. Erman AKILLI

Diplomacy is used as a tool for countries to solve the problems, which arise in foreign policy, through negotiations peacefully. At present, cultural diplomacy, which is one of the types of diplomacy, has become increasingly important along with globalization and technological developments. Although it is thought that Cultural Diplomacy has developed as a diplomacy understanding in recent times, it is known that the first examples of Cultural Diplomacy date back to the Ancient Greek periods and then were practised by the societies. The concept of culture, which has rich meanings, has led to the emergence of more than one aspect in the definition of the concept of Cultural Diplomacy. Countries can solve the problems by using their culture, traditions or languages in international politics through Cultural Diplomacy, and practise soft power with them. Cultural Diplomacy is a big opportunity for countries to live in peace and solve problems in a peaceful environment by practising soft power. Turkey has carried out Cultural Diplomacy practises with its institutions and organizations and It has taken various steps to promote and spread Turkish culture and values in the international environment. In this study, the historical development, theoretical dimension and the fields of implementation of Cultural Diplomacy have been examined, and it has been tried to explain the practices of Cultural Diplomacy in our country and different countries.

Anahtar Kelimeler: Foreign Policy, Cultural Diplomacy, Soft Power

ÖN SÖZ

Devletlerin Uluslararası ilişkilerini kendi çıkarlarına göre düzenlemek için birbirleri ile karşılıklı görüşmeleri Diplomasi kavramını ortaya çıkarmıştır. Diplomasi kavramı literatürde Kamu Diplomasisi ve Kültürel Diplomasi olarak ayrılmaktadır. Bu tezde amaçlanan devletlerin birbirleri arasında sorunların çözümünde ve birbirleri ile olan ilişkilerinde izledikleri Diplomaside kullanılan Yumuşak Güç bağlamında Kültürel Diplomasi araçlarının incelenmesidir. Her geçen gün kullanılan Kültürel Diplomasi araçlarının daha çok tercih edildiğinden bu alanın önemi artırmıştır. Dünya ülkelerinde olduğu gibi, Türkiye’de de Kültürel Diplomasinin gelişmesi için birçok faaliyetler yapılmaktadır. Bu kapsamda, çalışmada Türk Dış Politikasında Kültürel Diplomasinin gelişimini ortaya koymak için analiz yapılırken farklı ülkelere örnek uygulamalara yer verilmiştir. Türk Dış Politikası Zemininde Kültürel Diplomasinin anlaşılabilmesi için ülkemizde uygulanmakta olan Kültürel Diplomasi aktörleri ve faaliyetleri ele alınacaktır. Araştırma süresince elde edilen kaynak ve bulgular, Kültürel Diplomasinin Türk Dış Politikası zemininde ele alınması açısından yeterli zenginlikte olduğuna ulaşmamızı sağlamıştır.

Tez döneminde her zaman desteğini esirgemeyen ve yüreklendiren Kıymetli Hocam Doç. Dr. Erman AKILLI’ya ve Yüksek Lisans Eğitimimdeki tüm değerli hocalarıma sonsuz teşekkür eder, saygılarımı sunarım. Çalıştığım kurumdaki Kıymetli Yöneticim her zaman okuma, öğrenme, üretme isteğimi destekleyen Başmüdürüm Coşkun ORAL Bey’e, okul zamanlarım için imkân tanıyan Müdirem Leyla ATAK, Müdürüme Ahmet CİNGİŞ ve tüm çalışma arkadaşlarıma destek ve anlayışları için teşekkür ederim. Hayatımın her anında kendilerinden güç aldığım, değerli kardeşlerim; Esra YILDIZ, Hacı Mustafa ORHUN, Ömer Tarık ORHUN, Muhammed Emin ORHUN’a, her konuda benim yanımda olan, motive eden Kıymetli Eşim İsmail ÖZ ile canım oğlum Hasan Tuna ÖZ’e sabırları, destekleri ve anlayışları için sonsuz teşekkür ediyorum. Son olarak tüm eğitim hayatımı borçlu olduğum merhum babam Mahmut ORHUN’a itaf ediyorum.

Kırşehir-2021

Zeynep ORHUN ÖZ

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLOLAR LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xi
BÖLÜM I	1
1.GİRİŞ.....	1
1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ.....	1
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	2
1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	2
1.4. VARSAYIMLAR	2
1.5. TANIMLAR	3
BÖLÜM II.....	3
2. DİPLOMASİ KAVRAMI, TARİHSEL GELİŞİMİ VE DİPLOMASİ ÇEŞİTLERİ.....	3
2.1. DİPLOMASİNİN TANIMI VE TEORİLERİ	3
2.2. DİPLOMASİNİN GEÇMİŞİ VE TARİHSEL GELİŞİMİ.....	7
2.2.1. Yunan Diplomasisi	8
2.2.2. Roma Diplomasisi	10
2.2.3. Bizans Diplomasisi	12
2.2.4. İslam Diplomasisi	13
2.3. DİPLOMASİ ÇEŞİTLERİ.....	14
2.3.1. Ad Hoc Diplomasisi	14
2.3.2. Eski (Kapalı) Diplomasisi	15
2.3.3. Yeni (Açık) Diplomasisi	16
2.3.4. Doruk Diplomasisi.....	18
2.3.5. Çok Yanlı Ya da Konferansal Diplomasisi	18
2.3.6. Ticaret Diplomasisi	19

2.3.7.	Toplumlar Arası Diplomasi	21
2.3.8.	Zorlayıcı Diplomasi	22
2.3.9.	Kamu Diplomasisi	24
2.3.9.1.	Dijital Diplomasi	26
2.3.9.2.	Miras Diplomasisi	28
BÖLÜM III	28
3.	KÜLTÜREL DİPLOMASİNİN KURAMSAL ZEMİNİ VE GELİŞİMİ.....	28
3.1.	KÜLTÜREL DİPLOMASİNİN KURAMSAL ZEMİNİ	29
3.1.1.	İdealizm	29
3.1.2.	Realizm.....	34
3.1.3.	Neorealizm.....	38
3.1.4.	Neoliberalizm	40
3.1.5.	İnşacılık.....	41
3.2.	KÜLTÜREL DİPLOMASİNİN GELİŞİMİ	44
3.2.1.	Kültürel Diplomaside Yumuşak Güç	44
3.2.2.	Kültürel Diplomasi Araçları	51
BÖLÜM IV	52
4.	KÜLTÜREL DİPLOMASİNİN ARAÇ VE UYGULAMALARINDA DÜNYA ÖRNEKLERİ.....	52
4.1.	FRANSA	52
4.2.	İNGİLTERE.....	54
4.3.	ALMANYA.....	57
4.4.	ÇİN	58
4.5.	ABD	59
4.6.	JAPONYA	62
4.7.	KÜBA	63
BÖLÜM V	64
5.	TÜRKİYE’DE UYGULANAN KÜLTÜREL DİPLOMASİ FAALİYETLERİ VE KURULUŞLAR	64
5.1.	TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA KÜLTÜREL DİPLOMASİ	64
5.2.	TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA KÜLTÜREL DİPLOMASİ FİNANSMANI	68
5.3.	TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA KÜLTÜREL DİPLOMASİ FAALİYETLERİ.....	69
5.3.1.	Türk Dış Politikasında Kültür Sanat Faaliyetleri	70
5.3.2.	Türk Dış Politikasında Bilim ve Eğitim Faaliyetleri	71
5.3.3.	Türk Dış Politikasında Değişim Programları	73

5.3.4.	Türk Dış Politikasında Dil Faaliyetleri.....	74
5.3.5.	Türk Dış Politikasında Spor Faaliyetleri	75
5.3.6.	Türk Dış Politikasında Dini Faaliyetler	76
5.3.7.	Türk Dış Politikasında Diaspora Faaliyetleri	78
5.4.	TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA KÜLTÜREL DİPLOMASİ KURULUŞLARI	
	İNCELEMESİ.....	79
5.4.1.	Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü	79
5.4.2.	TİKA- Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı Koordinatörlüğü	80
5.4.3.	Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı	81
5.4.4.	Yunus Emre Enstitüsü	82
5.4.5.	Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu	84
5.4.5.1.	TRT World	85
5.4.5.2.	TRT El Arabia.....	85
5.4.5.3.	TRT Avaz.....	86
5.4.5.4.	TRT Kurdî.....	86
5.4.6.	TÜRKSOY	87
5.4.7.	Türkiye Bursları.....	90
5.4.8.	Diyanet İşleri Başkanlığı	92
BÖLÜM VI.....		93
6. SONUÇ VE ÖNERİLER		93
KAYNAKÇA.....		96
ÖZGEÇMİŞ		107

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Dijital Dünya Nüfusu	27
Tablo 2: Güç	46
Tablo 3: 2018 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu – Kurum Bütçeleri	68
Tablo 4: Enstitü, Vakıf ve Şirket Bütçeler	69
Tablo 5: Yurt Dışı Temsilciliklerimizin Dağılımları.....	72
Tablo 6: TRT Yayın Dilleri	84

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1:** British Council'ın 2014-15 ve 2019-20 Doğrudan Etkileşim Sayısı ve 2020-21 Yılına Ait Hedefler 55
- Şekil 2:** British Council'ın 2014-15 ve 2019-20 Toplam Erişim Sayısı ve 2020-21 Yılına Ait Hedefler 56

SİMGELER VE KISALTMALAR

ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
BBC:	Britanya Yayın Kuruluşu
BMDTÖ:	Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü
BM:	Birleşmiş Milletler
CNN:	Cable News Network
DW:	Deutsche Welle
FİFA:	Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği
ISESCO:	Türkiye'nin, İslami Eğitim, Bilim ve Kültürel Organizasyonu
İİT:	İslam İşbirliği Teşkilatı
MFGS:	Bağımsız Devletler Topluluğu İnsani İşbirliği Uluslararası Vakfı
NBA:	Ulusal Basketbol Birleşimi
OECD:	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
STK:	Sivil Toplum Kuruluşları
UNESCO:	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
USD:	Amerikan Doları
USIA:	Birleşik Devletler Enformasyon Ajansı
TİBKM:	Türk-İslam Kültür Mirası Projesi
TİKA:	Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TRT:	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TÜBA:	Türkiye Bilimler Akademisi
TÜBİTAK:	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜRKSOY:	Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı
YTB:	Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

BÖLÜM I

1.GİRİŞ

Teknolojik gelişmelerin yaşandığı 21.Yüzyılda iletişim alanında ortaya çıkan teknolojik gelişmeler sonrasında Kamu Diplomasinin¹ alt dallarından biri olan Kültürel Diploması kavramı uluslararası politikada gittikçe önem kazanmıştır. Kültürel Diplomasinin devletler tarafından uygulanması ile kültürel ilişkilerin ve devlet dışı aktörlerin dış politikada varlığı gündeme gelmiştir.

Bu çalışmamızın amacı, teknolojik gelişmeler ve küreselleşme sonucu yeni bir diplomasi biçimi olarak ortaya çıkan Kültürel Diploması kavramının, Türk Dış Politikası zemininde incelenmesidir. Devletlerin uluslararası politikada sert güçten ziyade yumuşak güç uygulamalarında bir araç olarak kullandıkları Kültürel Diploması, giderek popülerlik kazanmıştır. Tüm dünyada farklı şekillerde uygulanma alanı bulan Kültürel Diplomasinin, Türkiye’de uygulanması için birçok çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Ülkemizdeki çalışmalar ile topluluklar ve kurumlar ortaya çıkmış olup, bu oluşumlar Türkiye’de Kültürel Diploması zemini meydana getirmiştir.

Uluslararası İlişkilerin sürekli değişen düzenler içerisinde işleyişini açıklayabilmek için tek bir kuram yeterli olmayıp sürekli yeni kuramlar doğmuştur. Çalışmamızda Uluslararası İlişkilerdeki karmaşık yapının anlaşılabilmesi için ilk olarak kuramlar açıklanacak, sonrasında araç ve uygulamalara yer verilecektir.

1.1.ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Kültürel Diplomasinin çok kullanılan bir Kamu Diplomasisi aracı olmasının sebebinin farkına varılmasının gerekliliği araştırmanın ana problemini oluşturmaktadır. Uluslararası İlişkilerde toplumlar kendilerini ifade ederken kullandıkları Kamu Diplomasinin alt dal olarak Kültürel Diploması araçlarının yeterli mi? Sorusu araştırmanın ana problem kaynağıdır. Buradan hareketle; -Kültürel Diploması Politikası araçlarımız neler, faaliyetleri neler ve gelişim alanlarımız ne olmalı? Ülkeler tarafından kullanılan Kültürel Diploması araçları ve ülkemizdeki uygulanan Kültürel Diploması araçlarının benzerlikleri ve farklılıkları nelerdir?-soruları çalışmamızın temel problemlerini ortaya koymamız için sorulması gereken temel sorulardır.

¹ Bu tezde Kamu Diplomasisi, Kültürel Diploması, Uluslararası İlişkiler vb. kavramlar, disiplin adı ve çalışma alanı olarak belirtildiğinden yazımlarında büyük harfler kullanılmıştır.

1.2.ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Son dönemlerde yaşanan teknolojik gelişmelere bağlı olarak önemi artan Kültürel Diplomasi Politikaları, çoğu ülke tarafından uygulanmaya başlanmış ve en çok tercih edilen Diplomasi aracı olmuştur. Diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de Kültürel Diplomasi gelişmesi için birçok faaliyetler yapılmıştır. Bu çalışmanın temel amacı, Türk Dış Politikasında Kültürel Diplomasi gelişimini analiz etmektir.

Devletler karşılıklı yaşanan sorunların çözümünde ve birbirleri ile olan ilişkilerinde, bir yumuşak güç aracı olan Kültürel Diplomasi Uygulamalarına son dönemlerde sıklıkla başvurumaktadırlar. Devletlerarasında işbirliğinin sağlanmasında oldukça önemli olan Kültürel Diplomasi araç ve uygulamaları ile alakalı çok az çalışma bulunmaktadır. Kültürel Diplomasi anlaşılabilmesi, kamuoyu, hükümetler ve ikili ilişkileri güçlendirmek için çaba gösterenlerin başvuracağı ve ayrıca ilgisi olan herkes için bu çalışmanın faydalı olması amaçlanmaktadır.

Devletlerin Kültürel Diplomasiyi etkili bir şekilde dış politikalarında uygulayabilmeleri için hedef ülke ile Kültürel Diplomasiyi uygulayan ülke arasında bir diyalog süreci oluşturulmalıdır. Bu nedenle hedeflenen ülkenin kültürü anlaşılmalı ve o ülkenin değerleri, inançları, kültürü göz önünde bulundurulmalıdır.

1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu tez, Kültürel Diplomasi Türkiye dış politikası üzerindeki etkisini ele almaktadır. Fakat bunu gerçekleştirirken bazı ülkelerin uygulamalarına ait örneklere yer verilecektir. Ele alınan ülkeler Fransa, İngiltere, Almanya, Çin, ABD, Japonya ve Küba olarak sınırlandırılmıştır. Türk Dış Politikası zemininde Kültürel Diplomasi anlaşılabilmesi için de ülkemizde uygulanmakta olan Kültürel Diplomasi aktörleri ve faaliyetleri ele alınacaktır.

1.4. VARSAYIMLAR

Çalışmamız; araştırma sürecinde elde edilen kaynak ve bulgulara dayanarak, Kültürel Diplomasi araçlarının Türk Dış Politikası zemininde ele alınması açısından yeterli zenginlikte olduğu varsayımına dayanmaktadır.

1.5. TANIMLAR

Diplomasi: Devletin yabancı işleri veya dış ilişkileri hakkındaki bilimdir. Ulusların çıkarın karşılıklı koordine etmek, daha net bir anlamda görüşmelerin bilimi veya sanatıdır.²

Kamu Diplomasisi: Bir hükümetin, başka bir devletin halkını ve aydınlarını, bu devletin uyguladığı politikaları kendi avantajına çevirmek için uyguladığı diplomasi türüne Kamu Diplomasisi denilmektedir.³

Kültürel Diplomasi: Cummings'e göre toplumlar arasında ortak bir anlayışın oluşmasını sağlamak ve bu anlayışı geliştirmek için bilginin, fikirlerin, sistemlerin, değerlerin, geleneklerin, kültürlerin ve inançların başka toplumlar ile değişimi Kültürel Diplomasi olarak tanımlanmaktadır.⁴

BÖLÜM II

2. DİPLOMASİ KAVRAMI, TARİHSEL GELİŞİMİ VE DİPLOMASİ ÇEŞİTLERİ

Çalışmanın bu bölümünde Diplomasi Kavramı tanımlanmaya çalışılacak, çerçevesi ve tarihsel süreç içerisinde gelişimi ele alınacaktır. Kültürel Diplomasinin işlevsel özelliklerinin bilinebilmesi için kavramın teorik boyutuna değinilecektir. Uluslararası ilişkiler disiplininde var olan İdealizm, Realizm, Neorealizm, Neoliberalizm ve İnşacılık temel teorileri aktararak Kültürel Diplomasi ile aralarındaki ilişkilere yer verilecektir.

2.1. DİPLOMASİNİN TANIMI VE TEORİLERİ

Dış politika araçlarından biri olarak ele alınan Diplomasi kavramının tanımı yapılmadan önce bu kavram ile ilişkili olan Uluslararası İlişkiler, Uluslararası Politika ve Dış Politika kavramlarına ait tanımlarının yapılması gerekmektedir. Farklı anlamlar içeren bu kavramların bazen aynı anlamı ifade ettiği düşünülmektedir. Bu kavramlar kapsamaları nedeniyle farklı anlamlar taşımaktadır.

Uluslararası İlişkiler kavramı, Uluslararası Politika ve Dış Politika kavramları içerisinde her biri bir değerinden daha geniş kavramları içermektedir. Uluslararası Politika, Dış Politika kavramını kapsarken, devletlerden farklı uluslararası oluşumların uygulamalarını da

²Popov V. (2000), *Sovremennaya Diplomatiya*, M: Nauçnaya Kniga, s. 11.

³Hans N. Tuch (1990), *Communicating With the World: U.S. Public Diplomacy Overseas*, New York, St.Martin's Press, s. 3.

⁴Cummings, M. C. (2009). *Cultural Diplomacy and the United States Government: a Survey*. Washington, DC: Americans for the Arts, s. 1.

içerisinde anlam olarak barındırır. Uluslararası İlişkiler ise her iki kavramı da içeren daha kapsamlı bir tanımdır.⁵

Uluslararası İlişkiler kavramı devletlerin aralarında yaşanan ekonomik, mali, siyasal, askeri, ticari, toplumsal ve kültürel ilişkilerin tümünü içerir. Bununla birlikte Uluslararası Hukuk, Uluslararası Ekonomik İlişkiler ve Uluslararası Güvenlik konuları da bu kavram kapsamında ele alınmaktadır. Uluslararası ortamda devletler birbirleri ile oldukça sıkı ilişkiler içerisindedirler. Günümüzde devletlerin birbirleri ile ilişki kurmaları mecburidir. Devletler kendi güvenli gelecekleri ve refah düzeyleri için mücadele ederler. Realist düşünceye göre devletler sürekli olarak kendi çıkarlarını düşünür. Devletler kendi çıkarlarını korumak adına bazı hedefler belirler. Bu hedeflere ulaşmak ve devletleri bu amaçlara yönlendirmek için bazı yöntemlere başvurur. Propaganda, diplomasi, güç kullanma, ekonomik araçlar ve iç işlerine karışma gibi yöntemler bunlardan en bilinen ve en klasik yöntemler denilebilir. Bahsi geçen yöntemlerden en fazla bilineni ve tercih edileni hiç kuşkusuz diplomasi dir.⁶

Dış Politika kavramı uluslararası sistemde; bir devletin kendi amaç ve hedefleri doğrultusunda diğer devletler ile olan ilişkilerini ifade etmektedir. Örneğin; Almanya'nın II. Dünya Savaşı öncesi diğer ülkeler üzerinde uyguladığı politikalar ya da Amerika'nın Orta Doğu üzerindeki politikaları o ülkelerin bir dış politikasıdır. Uluslararası Politika kavramı ise Dış Politika kavramına göre daha kapsamlıdır. Bu kavram uluslararası sistemi bir bütün olarak ele alır ve daha geniş açıdan inceler. Uluslararası Politikada iki devletten daha fazlası anlamına da gelebilecek yani devlet dışında, uluslararası örgütlenmeleri⁷ de ele alınmaktadır.⁸

Yunanca “*diploneis*” kelimesinden gelen bu kavram zamanla Latince bir kavram olan Diplomasi kavramı halini almıştır. Latince bir kavram olan Diplomasi, iki katlanan evrak anlamına gelmektedir. Eski Yunan'da elçilerin görüşmeye gittikleri alanlar ile ilgili bilgi veren evraklar ikiye katlandığı için bu adı vermişlerdir. Bu evraklar yani diplomalar, diplomatik işlerle uğraşan görevlilere verildiği için Diplomasi kavramı ortaya çıkmıştır. Fakat Diplomasi kavramının uluslararası alanda kullanılması ancak 17. Yüzyılda

⁵ Gönlübol, M. (1985). *Uluslararası Politika*, Ankara: SBF, s. 29-31.

⁶ Arı T. (2006), *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*, İstanbul: Alfa, s. 61-65.

⁷ Uluslararası örgütlerin ne olduğu ile ilgili kavram karmaşasını gidermek adına Uluslararası İlişkilerin Temel Kavramları kitabından Uluslararası Örgütler bölümü incelenebilir. Arif Behiç Ö. (2014). *Uluslararası İlişkilerin Temel Kavramları*. Yusuf Çınar (Ed.), (s187-208), İstanbul: Hükümdar .

⁸ Arı, a.g.e., 2006, s. 75-94. (Uluslararası Örgütlerden 27 tanesi hakkında kısa bilgiler Bkz, s. 97-102).

gerçekleşmiştir. Bu kavram ilk olarak İngiltere’de 1645 yılında, Almanya’da 1693 yılında ve Fransa’da 1716 yılında kullanılmıştır.⁹

Dünya literatüründe Diplomasi kavramının açıklanmasında birçok tartışmalar yaşanmıştır. Öyle ki Popov Diplomasiyi “Devletin yabancı işleri veya dış ilişkileri hakkındaki bilimdir veya ulusların çıkarlarını karşılıklı koordine etmeleridir. Daha net bir anlamda görüşmelerin bilimi veya sanatıdır” şeklinde tanımlamıştır. Devletlerarasında gerçekleşen toplumsal ilişkilerin anlaşılır bir biçimde yürütülebilmesi için Diplomasi şarttır. Genel olarak ifade etmek gerekirse devletlerarası ilişkilerde gerekli olan bilgi ve prensiplerin hepsine Diplomasi denir. Rus Diplomasi sözlüğünde Diplomasi, devlet başkanlarının, hükümetlerin ve dış ilişkilerin özel organlarının devletin dış politikasının amacı ve görevlerini gerçekleştirmesidir. Devletin, devlet sınırındaki hak ve çıkarların koruma prensiplerine uygun faaliyetidir.¹⁰

Türk büyükelçilerimizden Kemal Girgin’e göre Diplomasi; milletlerarası ilişkileri yürütme ve yöneltme mesleği ile bu mesleğin uygulama alanıdır. Bir devletin bir konu üzerindeki görüş ve kararlarını hükümetleri aracılığı ile başka bir devletin siyasi kişilerine iletme yolu olarak tanımlanan Diplomasi kavramında hükümetler ön plana çıkarılmıştır. Hükümet görevlileri ya da siyasi kişiler aracılığı ile barışçıl ilişkilerin geliştirilmesi de Diplomasinin bir diğer anlamıdır.¹¹

Diplomasinin tanımlanması ile ilgili olarak Kazak Ansiklopedisinde şu ifadeler yer almaktadır: Yunanca Diploma olarak ifade edilen Diplomasi kavramı, hükümet ya da devlet başkanlarının, devletin dış işlerini yürüten organlarının ve çalışanlarının uluslararası arenadaki çalışmalarıdır. Ayrıca Diplomasi, uluslararası birliği sağlamak, geliştirilerek korumak, milletlerarasında ki tartışmaları kontrol ederek yenilerinin oluşmasına yer vermemek amacı ile gerçekleşen sözleşmeler, uluslararası konferanslara katılan temsilcilerin hizmeti, bunun yanında devletlerin yabancı devlet vatandaşları ve uyumlarının hak ve müddetlerini korumaktır. Hükümetler ya da devlet başkanları kendi devletinin uygulayacağı diplomasiyi belirlemekte ve belirlenen işler dışişleri bakanlığınca hayata geçirilmektedir.

⁹Sivrioğlu U. T., Yılmaz M. E. (2017). İlk Çağ Uygarlıklarında Diplomasi, *U.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10/2, 179-202.

¹⁰Popov, a.g.e., 2000, s. 11.

¹¹Girgin K. (1975), *Çağdaş Politika ve Diplomasi El Kitabı*, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür, s. 134.

Birçok edebiyatta diplomasi kavramı; “görüşmeleri yürütme sanatı” ya da “dış işleri bilimi” olarak da açıklanmaktadır.¹²

İfade edilen bu tanımlamalar neticesinde Diplomasiyi uluslararası ortamda devletlerarasındaki ilişkilerin devletlerin resmi organları ile gerçekleştirilen amaç ve hedeflerin barışçıl bir şekilde yürütülmesi şeklinde tanımlanabilir. Bu noktada Dış Politika ile Diplomasi arasında bazı benzerlik ve farklılıklar bulunmaktadır. İki kavramın benzerlikleri konusunda Harold Nicolson uluslararası çıkar uyumunun bulunduğunu ifade eder. Fakat ulusal çıkar amacının sağlanmasında iki kavram arasındaki ayrıma dikkat edilmelidir. Dış Politika kavramı, Ulusal Çıkar kavramını genel olarak ele alır. Yani devletlerin stratejik ve ekonomik avantajlarının değişkenliği ve devletlerin korunma güdüsüne göre çıkar uyumunu değerlendirir. Diplomasi ise bunun gerçekleşmesinde kullanılan bir araç ve yöntemdir.¹³

Dış politikada devletlerin birbirleri ile olan ilişkilerini uzlaşılı yolu ile gerçekleştirmesinde Diplomasi bir araçtır. Dış politikanın temelde iç politikadan farklı olduğunu düşünen Nicolson, dış politikada devletler ve diğer devletlerle olan ilişkilerde sadece kendi çıkarlarını değil karşı tarafında çıkarlarını dikkate alır. Diğer devletin tarihi, düşünce yapısı ve ülke yapısı göz önünde bulundurulmalıdır. Nicolson’un dış politikaya yönelik olarak geliştirdiği 4 ilkesi bulunmaktadır. Bu ilkelerde ilki dış politikanın sürekli, kolay anlaşılır ve açık olmasıdır. Ayrıca Nicolson, dış politikanın hiçbir zaman gizli olmamasını ve yapılan anlaşmaların açık olması gerektiğini ifade eder. Bu konuda Nicolson, Wilson’un anlaşmaların gizli yapılmasının cehalet olduğu anlayışı ile çelişir.¹⁴

Nicolson’un ikinci ilkesi; devletler verdikleri sözleri yerine getirmelidir ve yerine getiremeyeceği sözlerde bulunmamalıdır. Nicolson’un dış politika konusunda üçüncü ilkesi ülkelerin güçleri hakkında hükümetlerin bilgi sahibi olmasıdır. Dördüncü ilke ise ülkelerin kendi ulusal güvenliklerini sağlamaları ve sürdürmeleridir. Nicolson’a göre hiçbir devlet dış politika uygulamalarında bu dört ilkedен sapacak faaliyetlerde bulunmamalıdır.¹⁵

Sandrovskii’ye göre diplomasi ve dış politika kavramlarının literatürde çok fazla açıklaması bulunmaktadır. Bu açıklamalar arasında en zor olanı iki kavramında aynı olduğu

¹² Kazak Milli Ansiklopedisi. (2001). *Almati: Atamura*, (Cilt. 3, s. 239).

¹³ Nicolson, H. 1935. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1931-1939)*, Cilt14, Published By: Oxford University, s. 599-610.

¹⁴ Nicolson H, *Diplomacy*, London: Thornton Butterworth Ltd, 1939, s. 40-42

¹⁵ Noicolson, a.g.e., 939, s. 46.

açıklamaları ayırmaktır. Dış politikanın uygulanmasında diplomasi en önemli araç olsa da kullanılan tek araç değildir. Ekonomik ve askeri güç, devletlerin diğer devletlerle olan kültürel ilişkileri de dış politika araçlarındandır.¹⁶

2.2. DİPLOMASİNİN GEÇMİŞİ VE TARİHSEL GELİŞİMİ

Diplomasinin ortaya çıkmasında klanlar ve kabileler etkili olmuştur. Bu kabileler arasında yaşanan takas, toprak işlemleri, avcılık balıkçılık gibi alanlarda ortaya çıkan sorunlar, Diplomasiye zemin hazırlamıştır. İlk insan topluluklarının yerleşim alanlarında, insan ilişkilerinde bazı sorunların ve çatışmaların yaşanması, kabileler arası yaşanan bu çatışmalarda ilk çözüm olarak güç unsurunun kullanılmasına neden olmuştur. İlerleyen yıllarda ise bu güç unsurunun, sorunların çözümünde etkili bir yöntem olmadığı ve sorunların güç yerine uzlaşma ile çözümünün daha mantıklı olduğu düşünülmüştür. Ayrıca sorunların çözümünde güç haksız ve adaletsizlik ortaya çıkarmıştır. Çünkü güçlü olan bireyler ya da kabileler her sorunda haklı olarak görülmesi tartışmaların ve sorunların daha da artarak büyümesini beraberinde getirmiştir.¹⁷

Yaşanan bu sorunların ailelerin içlerinde de görülmesi ile birlikte sorunların çözümünde aslında bir diplomat görevinde bulunan ailelerin ya da kabilelerin en yaşlıları etkili olmaya başlamıştır. Aslında bu durum Diplomasinin ilkel halidir. Bu dönemde diplomasinin temel amacı kabileler hatta aileler arasında yaşanabilecek sorunları tartışmaya girmeden çözmektir. Bu nedenle bu dönemde diplomasi sanata ve bilime dayanmamaktaydı.

Günümüzde devletlerin dış politikada uygulamış olduğu kuralların bazıları ilkel dönemlerde ortaya çıkmıştır. Bu dönemde haberleşme amacı ile özel temsilciler toplumlar arasında gidip gelmekteydi ve bu kişiler kutsal sayılmaktaydı. Bu nedenle de dokunulmazlıkları bulunmaktaydı. Keith Hamilton ve Richard Langhorne'ye göre "Diplomasinin doğuşu, ilk insan toplumlarının mesajı getireni yemektense, dinlemeyi tercih ettikleri zamanlara gidebilir."¹⁸

İlk toplumlarda diplomasinin nasıl ve hangi kurallar neticesinde uygulanması konusunda bir netlik bulunmamaktadır. Net olan husus sadece o dönem uygulanan diplomatik gelişmelerin kalıcı olmaması yani süreklilik göstermemesidir. Eski dönemlerde uygulanan diplomatik faaliyetlere ilişkin bilgiler ilk olarak Doğu Akdeniz topluluklarında

¹⁶ Sandrovskiy K. (1986). *Pravo Vneshnih Svoşenii*, Kiyev: Visha Shkola, s. 12.

¹⁷ İskit, T. (2007). *Diplomasi: Tarihi, Teorisi ve Uygulanması*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi, s. 68.

¹⁸ Popov, a.g.e., 2000, s.11.

görülmektedir. İslamiyet öncesi dönemde 2850 yılına ait Mezopotamya şehir devletleri arasında gerçekleşen anlaşma kayıtları bulunmaktadır. Daha sonraki yıllarda ise Orta Doğu'nun diplomatik dili Babil'de konuşulan Akad dili olmuştur. İslamiyet öncesi 1280 yılında Mısır kralı II. Ramses ile Hitit kralı Muvattali arasında Akadça olarak gerçekleşen diplomatik yazışmalar insanlığın günümüze ulaşan ilk tam metnidir.¹⁹

Milattan Önce 13.yy döneminde Kadeş Savaşı sonunda gerçekleşen anlaşmanın bu yazılı metni Ankara'da bulunan Anadolu Medeniyetler Müzesi'nde sergilenmektedir. Bu belgenin bir örneği Türkiye tarafından BM'e hediye edilmiştir.²⁰ Söz konusu nüsha Birleşmiş Milletler'in New York'ta bulunan binasında yer almaktadır. Hititliler ile Mısırlılar arasında gerçekleşen anlaşmaya göre Hitit ya da Mısır krallıklarından birine herhangi bir saldırının olması halinde diğer devlet ona yardım edecektir. Bu anlaşmada Hitit Kralı III. Hattuşili ve Mısır Kralı II. Ramses'den kardeş olarak bahsedilir.²¹ Görüldüğü üzere Devletler arası hediyeleşme kültürü, Kültürel Diplomasinin eski dönemlerde var olduğunu ve ilk resmi örneklerini ortaya koymaktadır.

2.2.1. Yunan Diplomasisi

Yunan Diplomasisi, hakkında en geniş bilgiye sahip olduğumuz Diplomasisi türüdür. Antik Yunan'da geliştirilen bu sistemde Diplomasisi, küçük şehir devletlerinin var olması ile birlikte sistemleşmiştir. Toplulukların yerleşim kurdukları arazi yapılarının olumsuz şartları, bağımsızlıklarını koruyan ve iletişim kurmada deniz yolunu kullanan bu devletlerin birbirleri ile ilişkilerini artırmıştır. Ticaret ilişkileri gibi, diğer ilişkilerini devam ettirme zorunluluğu Diplomasinin düzenli bir yapıda gerçekleşmesini sağlamıştır. Diplomatik faaliyetler zaman içerisinde devletlerin birbirlerine üstünlük kurmadan eşit olduklarını kabul ettirmiştir. Sürekli gerçekleşen diplomasisi faaliyetleri neticesinde diplomatik sistemin ana hattı belirlenmiştir.

Antik Yunan diplomasisinde olimpiyatlar tarihi önem taşımaktadır. İslamiyet öncesi 9. Yüzyılda Pisa'lı Cleoshenes, Elisli İphitos ve Ispartalı Lycurgus arasında gerçekleşen bir anlaşma ile Olimpik Mütareke geleneği başlamıştır. İlerleyen süreçte ise Elis ve Olympia bölgelerinin diğer Yunan şehir devletlerinin de onayı ile dokunulmazlık elde etmiştir. Bu dönemde olimpiyat oyunları izlemek için sanatkarlar ve onların aileleri seyahatlerini güvenli

¹⁹ İskit, a.g.e., 2007, s. 67-68.

²⁰Yağmurlu, A. (2019). Kültürel Diplomasisi Kuram ve Pratikte Çerçevesi, [Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi](#), Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi, 12/2,

²¹ İskit, a.g.e., 2007, s.68-69

bir şekilde gerçekleştirir ve sonrasında ülkelerine yine güvenli şekilde dönerlerdi.²² Antik Yunan döneminde spor ve sanat faaliyetlerinin Kültürel Diplomasi aracı için kullanıldığını, karşılıklı güven sağlayarak ülkeler arası ilişkilerin geliştirildiğini görmekteyiz.

Antik Yunan devletleri döneminde, Diplomasi Faaliyetleri, diplomat rolünde olan haber getirip götürülenlerin etkin olduğu ve Hermes²³ tarafından korunduğu düşünülen kişilerdi. Elçilerin güvenli bir şekilde seyahatlerini gerçekleştirmelerinde de bu haberciler önemliydi. Çünkü dokunulmazlıkları sayesinde savaş zamanlarında taraflar arası teması sağlayan tek kişi olmuşlardır. Demokratik ve Açık Diplomasinin uygulanması Yunan Diplomasininin bir başka özelliğidir. Diğer devletler ile teması gerçekleştirecek olan elçilere verilen görevler halk önünde belirlenir hatta tartışılır ve karşı tarafta kullanılacak olan argümanlar da yine halk karşısında belirlenirdi. Yunan toplulukları az da olsa diplomatik bir arşiv ve diplomatik bir dil geliştirmişlerdir.²⁴ Kültürel Diplomasi ile ilişkili olarak, eski dönemlerde de görüldüğü gibi bir ülkenin kültürünü anlamak temelde dillerinin bilinmesine dayanır. İlişkide olunan ülkelerin kültürünü tanımak için dil eğitimi bir zorunluluktur. İngilizcenin yaygın bir dil olması Soğuk savaş dönemi bloklarını belirlediği açıktır. Rusçanın İngilizceye karşı bilinirliğinin karşılaştırılması, iki blok oluşumunu da açıklayacak niteliktedir. Ayrıca İngilizcenin dünya ülkeleri arasındaki yaygınlığı, kültürel olarak Amerika ve İngiltere'nin diğer devletler üzerine ciddi bir yumuşak güç olanağı tanımaktadır.²⁵

Eski Yunan'da elçilik görevini yapabilecek kişi kolay bulunabilmekteydi. Fakat elçilerin çalışma şartları oldukça olumsuzdu. Çünkü görevlerini çok zor şartlar altında gerçekleştirmekte ve bazen ücretsiz çalışmaktaydı. Ayrıca çoğu kez de yaptıkları hizmetler sorgulanmaktaydı. Yunan diplomasisi sahip olduğu ilkel yapısı açık ve kısa süreli olması diplomasininin yavaş ilerlemesine neden olmuştur. Fakat buna rağmen Yunan diplomasisi günümüzde hala kullanılmakta olan diplomatik uygulamaların temelini atmış ve ilk uluslararası hukuk ilkelerini oluşturmuştur.²⁶

²²Seviğ M., Seviğ V. (1962). *Devletler Hususi Hukuku*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, s. 201.

²³Antik Yunan şehir devletlerinde diplomatların dokunulmazlığı kadar, antlaşmaların Tanrıların koruması dayandırılarak ilahi bir gücün ve korumanın altında olduğuna dayandırılmıştır. Bkz: Nicolson, a.g.e., 1935, s. 23-24.

²⁴Kalevi. J. Holsti. (1972). *International Politics*, Akt. Hüner Tuncer, Eski ve Yeni Diplomasi, Ankara: Ümit, s. 14.

²⁵Sönmezoğlu, F. (2012). *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*, İstanbul:Der, s. 360-362.

²⁶Mosley A. (1975). *Diplomacy in Ancient Greece*, London: Thames and Hudson, s. 152.

2.2.2. Roma Diplomasisi

Roma İmparatorluğu birçok yönden Yunan kültüründen etkilenmiş ve yararlanmışır. İmparatorluk ve Cumhuriyet dönemlerinde farklı özellikler gösteren Roma diplomasinin, Diploması gelişim sürecinde çok önemli etkileri olmamıştır. Çünkü bu dönemde diploması yerine, Roma'da Uluslararası Hukuk alanında gelişmeler yaşanmıştır. Bu nedenle Roma İmparatorluğunda az sayıda diploması kurumu bulunmaktadır. Bu kurumlardan ilki olan Fetialler Meclisi bir tür anlaşmalar şubesi niteliğinde bir kurumdur. Ayrıca bu kurumun kendine has hukuk dalı da bulunmaktadır. Bu kurumun görevleri arasında anlaşma metinlerini korumak, muhafaza etmek ve protokol kurallarının işleyişini sağlamak bulunmaktadır. Burada Roma Diplomasisi uluslararası Hukuk açısından gelişim göstermesi nedeni ile Antik Yunan diplomasindeki kültürel gelişim kadar etkili olmamıştır.²⁷

Tarihte Fetialler Meclisi ile ilgili olarak bir fikir birliği sağlanamamış farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Kimi görüşe göre bu kurum, Roma Diplomasinin şekillendiği merkezdir. Kimi görüşe göre ise Roma İmparatorluğunun şehir devletleri olduğu dönemlerde kurulan ve zaman içerisinde önemini kaybeden bir kurumdur. Roma İmparatorluğunun zaman içerisindeki gelişimi ve bu süreç içindeki diplomatik ilişkilerin sadece imparator tarafından gerçekleşmesi göz önüne alındığında Fetialler Meclisi'nin diplomasıye yön veren bir kurum olarak görülmesi doğru olmayacaktır²⁸. Roma aktif savaş yanlısı olan bir tutum sergilediği için de diplomasinin Antik Yunanda olduğu gibi gelişim gözlemlenemese de Diplomatik görevlendirmelere, elçiliklere Antik Yunanda olduğu gibi önem vermiştir. Elçilere ekonomik olarak destek verilirken elçilik görevlerinin yanı sıra, uluslararası sorunların çözümünde savaşlara ve barış durumlarında anlaşmalara karar verme görevleri de eklenmiştir.²⁹

Roma İmparatorluğu'nda gerçekleştirilen diploması neticesinde oluşturulan ikinci kurum ise nuntii veya orates adındaki elçilerdir. Elçi adı verilen bu kişiler, Senato'dan aldıkları talimat ve güven mektupları neticesinde görevlerini yerine getirirler. Bu durumun aksi bir davranışta bulunulması halinde vatana ihanet suçlaması ile karşı karşıya gelmektedirler. Günümüzde konsolos kavramı ile aynı anlamı taşıyan ve Yunan Şehir

²⁷Brian C. (2013). Roma Dünyasında Diploması, Recep Özman (Çev.). *Uluslararası Hakemli Disiplinler arası Tarih Dergisi Tarih Okulu*, Sayı. 14. s. 209.

²⁸Tuncer, H. (2006). *Küresel Diploması*, Ankara: Ümit, s.16.

²⁹Tuncer, H. (1982). Eski ve Yeni Diploması. (Yayınlanmış Doktora Tezi). [Ankara Üniversitesi SBF Dergisi](#), Cilt 37, Sayı 1, s. 21.

Devletleri'nde kullanılan *proxenos* kavramı, Roma İmparatorluğu'nda tehlikeli ve gereksiz olarak görülmüş ve uygulanmamıştır. Roma İmparatorluğu'nun diplomasi faaliyetlerini gerçekleştirmesi İmparatorluk ve Cumhuriyet dönemlerinde farklılık göstermiştir. Dış ilişkiler Cumhuriyet Dönemi'nde Senato tarafından gerçekleştirilmiştir. Yani bu dönemde diğer devletlerin elçilerini kabul etmek ve elçileri görevlendirmek Senato'nun görevleri arasındaydı. İmparatorluk döneminde ise ülkede tüm yetki ve güç İmparator üzerinde olduğu için Senato'nun yetkileri sadece bir formalite olarak kalmıştır. Diğer tüm konularda olduğu gibi dış ilişkiler konusunda da tek söz hakkının İmparator olması diplomasi uygulamasında bir takım sorunlara neden olmuştur. Diğer devletlerden Roma İmparatorluğu'na bazı nedenler için gönderilen elçilerin İmparator ile görüşmemesi bu sorunların başında gelmektedir. Diplomasi alanında Roma İmparatorluğu çok fazla yeni kurum kazandırmamıştır. Fakat buna rağmen bu dönemde diplomasi alanında oldukça önem taşıyan uygulamalar gerçekleşmiştir. Bu uygulamalardan en önemlisi hiç kuşkusuz yabancı devletlerin diplomatik temsilci ve elçilerine sağlanan diplomatik ayrıcalıklardır³⁰.

Roma İmparatorluğu yabancı elçilere bir takım diplomatik ayrıcalıklar sağlamıştır. Fakat bu ayrıcalıklı durumun kullanılması halinde ayrıcalığı kötüye kullanan elçi özel koruyucular ile kendi ülkelerine gönderilerek kendi ülkesinde yargılanması beklenmiştir. Bu davranış günümüzde uygulanan diplomasi uygulamaları ile örtüşmesi nedeni ile büyük önem taşımaktadır.³¹ Roma imparatorluğundaki Kültürel Diplomasiye örnek olacak uygulama yakın ülke prenslerinin Roma İmparatorluğunda eğitim alabilme olanaklarının sağlanmasıdır.³²

Romanın diplomasiyi geliştirmeye ihtiyacı yoktu. Çünkü tartışma yaşadığı komşuları ile sorunlarını genellikle o bölgede bulunan askerleri ile anında çözmekteydi. Yaşanan olaylara ilişkin herhangi bir kaydın bulunmaması ya da tutulmamasından dolayı diğer ülkeler ile diplomatik ilişkiler gelişmemiştir. Roma diğer devletler üzerinde hakimiyet kurmak için diplomasiye ihtiyaç duymamaktaydı. Roma'nın ikiye bölünmesi ile de İmparatorluk dış dünyayı umursamayan içe dönük tutumunu devam ettirememiştir. Hatta bu durumun aksine dış baskıların artması ile Bizans'ın diplomasiye verdiği önem artmıştır. Ayrıca Bizans

³⁰ Seviğ ve Seviğ, a.g.e., 1962, s. 195.

³¹ İskit, a.g.e., 2007, s. 74.

³² Cull, J.Nicholas. 2009. *Public Diplomacy: Lessons From The Past*, Los Angeles, Figueroa Press, s. 19.

İmparatorluğu'nun diplomasiyi kullanırken geliştirdiği teknikler ve kurumlar daha önceki dönemlere göre diplomasiye daha çok katkı sağlamıştır.³³

2.2.3. Bizans Diplomasisi

Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılmasının ardından Batı Roma Papa'ya bağlanmış Doğu Roma (Bizans) dört bir yandan kuşatılmıştı. Batı Roma'dan kaynaklanan sorunların yanı sıra Orta Asya'dan bölgeye düzenlenen akınlar oldukça önemli sorunlara neden olmaktaydı. 6. Yüzyıldan itibaren; Slavlar, Peçenekler, Cermenler, Macarlar, Hazarlar ve Ruslar Asya dolaylarından akın akın geldiler. Bizans İmparatorluğunu zorlayan sadece bu topluluklar değildi. Arap Yarımadasından Müslümanlığı yaymak için tüm dünyaya yayılan Araplar, güneyden Bizans'ı kuşatırken, doğudan ise Selçuklu Türkleri ve İranlılar daha sonra ise Osmanlılar, Bizans'ı zorlamışlardır.³⁴

Bizans imparatorluğunun bir diğer sorunu ise meydana gelen savaşlarda askeri başarı sağlayabilmesi için yeterli kaynaklara sahip olmaması idi. Sınır komşuları tarafından her an savaş tehdidi altında bulunuyordu. Bizans İmparatorluğunu ayakta tutan tek şey güçlü ve etkili diplomasinin varlığı idi. Roma'dan farklı olarak diplomasiye daha çok önem veriliyordu. Savaş ve askeri güç yerine, para kullanarak yapılan anlaşma ve alışverişler dış ilişkilerinde sert güç yerine diplomatik kararlarla hareket edildiğinin bir göstergesidir.³⁵

Bizans'ın sırrı hiçbir askeri güce sahip olamamasına rağmen tüm dünyaya kendini olduğundan kat kat fazla güçlü göstermesidir.³⁶ Öyle ki diğer imparatorluklarda Bizans'ın olağanüstü silahlara sahip olduğu düşüncesi ve söylemi bulunmaktaydı. Hatta Bizans'ın sahip olduğu düşünülen silahlardan "Rum Ateşi" nin suda bile yandığı söylenen bir efsaneydi. Bizans İmparatorluğu'na yapılan ziyaretlerde, misafirler ilk olarak gösterişli, kuyruklarını sallayan, kükreyen mekanik aslanların yanı sıra altın sarısı renğinde kuşların olduğu bir salonda bekletilirdi. İmparator'un karşısına geldiğinde İmparatorluk tahtı olduğundan daha yüksek hale getirilerek imparatorun üstün olduğu algısı yaratılırdı. Bu politika Doğu Kilise'si tarafından uygulanan bir dini güçtü ve Bizans bu güçten oldukça fazla yararlanmıştı.³⁷

³³ Popov, a.g.e., 2000, s. 35.

³⁴ Hamilton K., Landhorne R. (1995). *The Practice of Diplomacy*, London and New York: Routledge, s. 14.

³⁵ Erdem, G. (2008). Osmanlı İmparatorluğu'nda Sürekli Diplomasiye Geçiş Süreci, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 24.

³⁶ İskit, a.g.e., 2007, s. 78-79.

³⁷ Nicolson, a.g.e., 1935, s. 24.

Bizans'ın en önemli dış politika uygulaması “böl ve yönet” uygulamasıdır. Bu politika ile düşmanlar birbirine karşı kıskırtılır ve aralarında bir sorun oluşturulur. Sonrasında ise bu iki devletin çatışmaya girmesi için her türlü faaliyetler sağlanır. Bu yüzden Bizans'ın bu imparatorluklar hakkında çok iyi bilgiye sahip olması gerekmektedir. Gerekli bilgiler ise dış temasta bulunan kişiler ve elçiler aracılığı ile sağlanmaktaydı. Bu kişilerin yanında askerler, misyonerler ve tüccarlarda bilgi aktarılmasında etkili olmaktadır.³⁸

Genel olarak değerlendirildiğinde Bizans diplomasisi, Roma İmparatorluğu'nun sona ermesi ile ortaya çıkmış ve kendinden önceki devletlerin uyguladığı diplomasiye kıyasla kendine özgü ve oldukça çarpıcı bir görünüme sahiptir.³⁹

Bizans Diplomasisi yukarıda incelendiği üzere savaş kaynaklarındaki sınırlılıklar ve yaşadıkları sorunlar neden ile diplomatik faaliyetlerine önem vererek bu diplomatik faaliyetlerin gelişmesini sağlamışlardır.

2.2.4. İslam Diplomasisi

Geçmişten günümüze İslamiyet'in varoluşu ile birlikte İslam Hukuku Kuralları, İslam Diplomasisinin temeli olmuştur. Hz. Muhammed'den itibaren İslam Diplomasisinde benimsenen, dış ülkelerle barış, ticaret, ortaklık ve anlaşma hedefinin yanında İslam'ı yaymak ta İslam Diplomasisinin temel hedefleri arasında olmuştur. Herkesin İslam dini hakkında bilgi sahibi olması da İslam Diplomasisinin önceliği olarak görülmüştür. Uluslararası barışı korumak, tüm insanları kardeş olarak görülmesi, Müslüman ve gayrimüslim tüm insanların haklarını koruyan, sömürgeciliği reddeden bir Diplomasi anlayışını geliştirmiştir.⁴⁰ İslam Diplomasisi kişilerin hak ve özürlüklerine verdiği değer itibarıyla Kültürel Diplomasi ile İnşaatçılık kuramı ile yakından alakalıdır.

İslam dinini kabul eden devletlerin benimsediği adalet anlayışı, hoşgörü kavramı da İslami Diplomasi konusunda önemli kavramlardır. Kültürel Diplomasi açısından adil olmayan ülke davranışları veya önyargılı ülke davranışlarını birbirinden ayırabilme kavramı için de İslami Diplomasi önemlidir. İslam Dininin getirdiği kuralların uluslararası farklı dinler ve toplumlar tarafından da kabul gören ahlaki ve toplumsal hukuk kuralları ile

³⁸Bizans İmparatorluğunun Sosyal Gelişiminin Kişiliği, Dünya Tarihinde Bizans'ın Yeri <http://historic.ru/books/item/f00/s00/z0000075/st019.shtml>, (Erişim Tarihi: 26.11.2019)

³⁹ Menemencioğlu. E. (1938). *Devletler Umumi Hukuku I*, İstanbul: T.C. Kültür Bakanlığı Siyasal Bilgiler Okulu, s. 132.

⁴⁰ Elçi, İ. H. Osmanlı Diplomasisi ve Gelişim Süreci. *Külliyat Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, s 23-38.

örtüşmesi Kültürel Diplomasinin yumuşak gücü açısından önemlidir.⁴¹ İslam dininde hediyeleşme kavramı da Kültürel Diplomasisi ile ilişkilidir. Doğru hediyeleşme ülkeler arası sempati sağlamaktadır. İslami Diplomasinde önemli aktörlerden biri de Antik Yunan döneminde de görüldüğü gibi elçi kavramıdır. Öyle ki gönderilen elçiler fikri ve zekâyı temsil etmesi nedeni ile iyi seçilmesi gereken önemli aktörlerdir. İslam Öncesinde de Ticari ilişkiler için diplomatik ilişkiler kurulmuştur. İslam ile birlikte elçilere daha çok önem verilmiştir. Ayrıca Hediyeleşme ile diplomatik faaliyetler İslami Diplomaside ön plandadır.⁴² Fakat İslami Diplomasinin bilinirliğini benimsenmesini ve yumuşak güç unsuru açısından öncelik verilebilmesini sağlamak için islamofobi⁴³ ön yargısının yıkılması gerekmektedir.

2.3.DİPLOMASİ ÇEŞİTLERİ

Günümüze kadar birçok diplomasi yöntemi uygulanmıştır. Uygulanan bu diplomasi çeşitleri; Ad-Hoc Diplomasisi, Eski (kapalı) Diplomasisi, Açık (yeni) Diplomasisi, Doruk Diplomasisi, Çok Yanlı Diplomasisi, Ticari Diplomasisi, Toplumlararası Diplomasisi, Kamu Diplomasisi ve Zorlayıcı Diplomasidir. Ek olarak klasik diplomasi ve yeni diplomasi çeşitlerinin yanında günümüzdeki teknolojik döneme ait Dijital Diplomasisi kavramına da yer verilecektir. Bunların alt başlıklar şeklinde açıklamalarına yer verilmiştir.

2.3.1. Ad Hoc Diplomasisi

Geçici ve tek taraflı bir diplomasi yöntemi olan ad hoc diplomasi tarihte uygulanan ilk diplomasi yöntemidir. Ad Hoc Diplomaside, diplomatik temsilciler kendilerine verilen görevi yerine getirmek için belirli süreliğine ve geçici olarak yurt dışına gönderilir. Verilen görev tamamlandıktan sonra ise kendi ülkelerine geri dönerler. Eski Yunan Şehir devletleri Ad Hoc Diplomasiyi uygulayan ilk örneklerdir. Eski Yunan şehir devletlerinde haberci niteliğinde bulunan diplomatların görevi, devletler arasında haberleşmeyi sağlamaktır. Bu nedenle bu diplomatlarda bazı özellikler aranmaktaydı. Taşdıkları haberi unutmayacak kadar sağlam bir bellek ve gür bir ses aranan özelliklerdendir. Mitolojiye göre Eski Yunan

⁴¹ Özev, M. H. (2012). İKT Üyesi Ülkeler ve Kamu Diplomasisi. Kamu Diplomasisi Enstitüsü, <http://www.kamudiplomasisi.org/makaleler/makaleler/106-kt-ueyes>.

⁴² Argun, S., & Eskin, Ü. (2020). Erken Dönem İslam Diplomasisinde Hediye, (H. 7-132/M. 628-750). İslami İlimler Dergisi, s15

⁴³ Batı, İslam ve Kofıçyüs medeniyetleri arasında doğacak kültürel farklılık, İslam'a karşı önyargı içeren Avrupa tutumu. Bkz. Aktaş, M. (2014). Avrupa'da Yükselen İslamofobi ve Medeniyetler Çatışması Tezi. Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, 13, 31-54.

Diplomatları, Hermes'in koruyuculuğu altında "Tanrıların Habercisi" olarak tanımlanmıştır.⁴⁴

Diplomatik dokunulmazlık günümüzde uygulanan diplomasinin temel kurallarından biridir. Bu kural ilk olarak Eski Yunan diplomasisinde uygulanmıştır. Bu kurala göre, kendilerine verilen görevi yerine getirmek için başka bir devlete giden elçi ya da diplomatik kişiler, gitmiş oldukları şehir devletlerinde yargılanmaz ve tutuklanamazlardı. Ayrıca bu kişilerin can güvenliği de yine bu devletler tarafından sağlanmaktaydı.⁴⁵

Eski Yunan Diplomasisinde görüşmelerin halka açık bir şekilde yürütüldüğü ve sonuçlarının yine halka açıklandığı "Açık Diplomasi" ilkesi benimsenmiştir. Ad Hoc Diplomasi sadece Eski Yunan Şehir Devletleri tarafından kullanılmamıştır. Bizanslılar ve Romalılar da Ad Hoc Diplomasiyi uygulamışlardır. Fakat Eski Yunan kadar fazla ve etkili katkıları olmamıştır. Eski dönemlerde Asya Devletleri arasında ad hoc diplomasi oldukça başarılı bir şekilde uygulanmıştır. M.Ö. 14. Yüzyılın ilk dönemlerinde Asya kralları ile Mısır kralı Firavunlar arasında gerçekleşen "Amarna Mektupları" o dönemde yaşanan tüm siyasal gelişmeleri günümüze ulaştırmıştır.⁴⁶ Açık diplomasi ilkesinin o dönemde benimsenmiş olması Kültürel Diplomasinin açık politika uygulamalarının temellerinin eski yunan dönemine uzandığını göstermektedir.

2.3.2. Eski (Kapalı) Diplomasi

Devletlerin Birinci Dünya Savaşı sonuna kadar uygulamış oldukları diplomasi yöntemleri genelde Kapalı Diplomasi ya da Eski Diplomasi olarak adlandırılmaktadır. Eski Diplomasinin uygulandığı dönemlerde devletlerarası ilişkilerde güç dengesi söz konusuydu. Güç dengesi yaklaşımına göre uluslararası ilişkilerde hiçbir devlet bir diğerine kıyasla daha fazla güç elde etmeyecek ve bu şekilde devletlerarasında güç eşitliği sağlanacaktır.⁴⁷

17. ve 19. Yüzyıl arası devletlerin uyguladığı diplomasi "Kişisel Diplomasi" idi. Söz konusu dönemlerde Diplomasi, hükümdarların kişisel sorunları olarak algılanmaktaydı. Elçiler ise hükümdarların kişisel sorunlarını ileten özel temsilciler olduğu düşünülmekteydi. Kişisel Diplomasi daha çok gizli olarak gerçekleşmekteydi. 20. Yüzyılın ilk dönemlerine

⁴⁴ Tuncer, a.g.e., 1982, s.16.

⁴⁵ Tuncer, a.g.e., 1982, s. 19.

⁴⁶ Tüner, H. (1982). "Diplomatlarda Aranılan Başlıca Nitelikler", *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, Sayı 1, Ankara, s. 17.

⁴⁷ Acar, D. Ş. (2006). Küreselleşen Dünyada Diplomasi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 1/2, s.420

kadar her an bir savaşın çıkma ihtimali bulunmaktaydı. Eğer ki devletlerarasında diplomasi başarılı bir şekilde uygulanmaz ise savaş devletler için kaçınılmaz olacaktı. Bu nedenle devletlerin gizli kapaklı bir araya gelerek gerçekleşen bu diplomasi türüne Kapalı Diplomasi denilmektedir.⁴⁸ En eski Diplomasi uygulamalarından biri olarak tanımlanmaktadır.⁴⁹ Kamuoyuna kapalı olarak yürütülen bu diplomasinin gizli olarak gerçekleşmesi bu diplomasi türünü günümüzde uygulanan diplomasiden ayıran en belirgin özelliktir.

Geçici nitelikte olarak 17. Yüzyılda başlatılan çok yanlı diplomasi uygulaması 19. Yüzyıla gelindiğinde daha çok uygulanmaya başlanmıştır. Avrupa Devletleri bu dönemde ortaklaşa olarak kendilerini ilgilendiren sorunlara çok yanlı konferanslar ve kongreler yolu ile çözüm bulmaya çalışmışlardır. 1814 -1815 yılları arasında gerçekleşen Viyana Kongresi, 19. Yüzyılda gerçekleşen bu kongrelerden hiç kuşkusuz en önemlisidir. Viyana Kongresi ile katılımcı devletler tarafından, diplomasinin belirli kural ve statüsünün bulunduğu bir meslek grubu olduğu kabul edilmiştir. Ayrıca bu kongrede ilk kez diplomasi sınıflandırması da yapılmıştır.⁵⁰

Viyana Kongresi'nin toplanılmasının ardından Avrupalı devletler ortak sorunlarını çözmek için toplandıkları kongreleri "Avrupa Uyumu" olarak adlandırmışlardır. 19. Yüzyılda İngiltere, Avusturya, Fransa ve Prusya gibi dönemin büyük devletleri bir araya geldikleri kongre ve konferanslar ile Avrupa'da düzeni sağlamışlardır. 19. Yüzyılın ikinci yarısına kadar oluşturulan düzen ve Avrupa'da ki statüko korunabilmiştir.⁵¹

Kapalı diplomasi kavramı görüldüğü üzere Kültürel Diplomasi kavramına uymamaktadır. Kamu oyuna kapalı hazırlanan diplomasi türü olması bunun bir göstergesidir. Kültürel Diplomasi kapalılığın aksine yumuşak gücü ile kitlelere ulaşmayı ve açık politikalar ile toplumları kazanmayı hedefler.

2.3.3. Yeni (Açık) Diplomasi

Birinci Dünya Savaşı sona erdiğinde artık dünyada farklı bir uluslararası yapı hâkimdi. Gelişen teknoloji ile birlikte savaş ve diplomasi kavramlarının da nitelikleri değişmişti. Yeni düzenin kurulması ile birlikte daha önceleri uygulanan kapalı yani Gizli Diplomasi yerini

⁴⁸ Tuncer, H. (1995). Eski ve Yeni Diplomasi, Ankara: Ümit, s. 59-60.

⁴⁹ Gümüş, O. ve Sevi, A. (1996). Uluslararası İlişkiler Sözlüğü. Ankara: Polat, s. 251.

⁵⁰ Hamilton, Langhorne, a.g.e., 1995, s. 89.

⁵¹ Hamilton, Langhorne, a.g.e., 1995, s. 89.

Açık Diplomasiye bırakmıştır. Savaşın sona ermesinin ardından ABD Bakanı Woodrow Wilson⁵² açıkladığı 14 ilke ile yeni bir diplomasi kavramından bahsetmiştir. 8 Ocak 1918 tarihinde açıklanan bu ilkelerden ilkinde Başkan Wilson devletlerarası görüşmelerin ve lınan karar ile gerçekleşen sözleşmelerin açık bir şekilde gerçekleşeceğini söylemiştir. Bu ilkeden sonra diplomasi artık kamuoyu önünde yürütülecektir.⁵³

Wilson önderliğinde geliştirilen ve Birinci Dünya Savaşı sonrası uygulama alanı bulan “Yeni Diplomasi” anlayışı daha önceki dönemlerde uygulanan gizli diplomasi anlayışına bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Daha önceki bölümlerde de ele aldığımız üzere yeni olarak adlandırılan açık diplomasi, aslında eski Yunan diplomasisinin günümüze uyarlanmış halidir. Modern demokrasinin gelişmesi ile birlikte açık diplomasi gerekli kılınmıştır. Harold Nicolson modern anlamda diplomasi için, ülkelerin kendi içerisindeki liberal politikalarının, dış politikada uygulanması olarak tanımlamaktadır.⁵⁴ Eski yunan diplomasisindeki açık diplomasi uygulamalarının yakın tarihlerde I. Dünya Savaşında görülmesi Kültürel Diplomasi kavramına, dönemler geçse de ihtiyaç duyulduğunun göstergesidir.

Açık diplomasiinin basın ile arasında çok sıkı ve yakın bir ilişki vardır. Günümüzde yerel basın yayın organlarını günü gününe izlemek ve incelemek, diplomatların en önemli görevlerindendir. Çünkü Diplomasi büyük çoğunlukta basın organlarının önünde gerçekleşmektedir. Kamuoyu ile diplomasi arasındaki bağ en doğrudan basın aracılığı ile gerçekleşir. Bu nedenle diplomatlar basını etkileri altına almaya ve kamuoyunu bu şekilde etkilemeye çalışırlar.

Diplomasi alanında yaşanan değişmelerin nedenlerinden bir diğeri de iletişimde ortaya çıkan gelişmelerdir. İletişim konusunda son dönemlerde yaşanan gelişmeler ile birlikte diplomatik temsilciler, temas kuracağı devlet ile çok hızlı bir şekilde iletişime geçebilmektedir. Ayrıca günümüzde insanlar tv, cep telefonu, uygulamalardan anında uluslararası haberlere ulaşabilmeleri, temas halindeki ülke vatandaşları yaşanan gelişmelerden haberdar olunmasını sağlamakta ve bu durum da kamusal fikirleri ortaya çıkarmaktadır. Bu durum diplomatik faaliyetlere yeni aktörlerin yani toplumlarında dâhil olduğunu gösterir.⁵⁵ Kültürel Diplomasi bu anlamda hem uluslararası diplomatların dışında

⁵² Thomas Woodrow Wilson, Amerika Birleşik Devletleri Eski Başkanı, (1856-1924 yıllar arası)

⁵³T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Atatürk Ansiklopedisi, https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/index.php?title=Wilson_%C4%B0lkeleri&action=edit (Erişim Tarihi: 17.09.2020).

⁵⁴ Nicolson, a.g.e., 1935, s. 75.

⁵⁵ Peterson, Peter G. (2002). *Public Diplomacy and the War on Terrorism*, Foreign Affairs, Vol. 81. No: 5.

faaliyetleri içermesi nedeni ile, hem de toplumlararası devlet unsuru haricinde de ilişkileri barındırdığından Açık Diplomasi kavramını bünyesinde barındırmaktadır.

2.3.4. Doruk Diplomasisi

Hükümet ya da devlet başkanları eli ile yürütülen diplomasi türüne Doruk Diplomasi denilmektedir. Ülkemizde olduğu gibi diğer ülkelerde de bu diplomasi türü çok fazla tercih edilmemektedir. Doruk diplomasisi ile kısa süre içerisinde kolayca sonuca ulaşılabilmektedir. Doruk diplomasisinin olumlu yanlarının yanında bazı sakıncaları da bulunmaktadır. Bu sakıncalar devletler tarafından göz ardı edilmemelidir. Çünkü bu tür diplomaside kısa süreliğine de olsa devlet başkanının yurt dışında olması halinde merkezde bir boşluk olacak ve devletin olağan işlerinin aksamasına neden olacaktır.⁵⁶

Doruk Diplomasisinin, gizli diplomasiye dönüşme riski bulunmaktadır. Bu diplomasi türünde hükümet ya da devlet başkanları yapmış oldukları görüşmelere diplomatları dahil etmezler ise devletlerin karşılıklı olarak birbirilerine karşı vermiş oldukları sözler ve üstlendikleri yükümlülükler boşlukta kalır ve halkın bilgisi dışında onların onayı olmadan karar almış olurlar. Diplomasi yazarlarına göre eğer gerçekten çözülmesi gerek bir sorun varsa bu durumda doruk diplomasisinin yapılması gereksizdir.⁵⁷

Hükümet ve devlet başkanlarının yüksek makamları görüşmeleri yeni bir durum değildir. Tarihte bu görüşmelerin örneklerine rastlayabiliriz. Örneğin; Petro Birinci Kurlyandskii Hersogı ile, Prusya devlet başkanı Fridrich 3. ile, Hollanda ve İngiltere’de birkaç kere Wilgelm 3. ile, Viyana’da Leopold 1. ile, 1716–1717 yy.da Prusya Kralı ile görüşme yapmıştır. Monarşi zirveleri örnekleri çoktur. Hükümdarlar arasında gerçekleşen görüşmelerde bazı anlaşmaların imzalandığı da görülmektedir. 1905 yılında Almanya ve Rusya imparatorları, Birlik Anlaşması’nı imzalamışlardır. İkinci Dünya Savaşı sırasında ise Cherchil, Roosvelt ve Stalin Potsdam, Yalta ve Tahran’da görüşerek önemli kararlar almışlardır.⁵⁸

2.3.5. Çok Yanlı Ya da Konferansal Diplomasi

Çağdaş Diplomasi kavramı çoğu kez çok yanlı veya Konferans tarzı Diplomasi olarak ifade edilebilmektedir. Ortaya çıkan küresel sorunlar, sadece bir ya da iki değil tüm devletleri ilgilendirmiş ve sorunların çözümü de yine bir iki devletin değil tüm devletlerin kararları ile

⁵⁶ Tuncer, a.g.e., 1995, s. 26.

⁵⁷ Hayter Sir W. (1961). The Diplomacy of Great Powers, New York: Macmillan, s. 67.

⁵⁸ Hayter, a.g.e., 1961, s. 70.

gerçekleşebilmekteydi. Bu sorunları; nükleer silahsızlandırma, uzay, çevre, enerji kaynakları, ozon tabakasının delinmesi, gıda, deniz ve ekonomik sınırlar, küresel ısınma, biyolojik silahların yasaklanması şeklinde örneklendirebiliriz. Bu gibi sorunlar devletlerin bir araya gelmesini ve çok yanlı diplomasinin ortaya çıkmasını gerekli kılmıştır. Devletlerin sayısının zaman içerisinde artarak çoğalması uluslararası ilişkilerin daha karmaşık ve zor olmasına neden olmuştur. Sovyetler Birliği ve Yugoslavya'nın dağılmasının ardından 20'den fazla devlet ortaya çıkmış ve bu durum diplomatların sayısının artmasını beraberinde getirmiştir.⁵⁹Kültürel Diplomasi, birkaç ülkeden farklı olarak tüm dünya ülkelerini etkileyebilecek politikalar üretilebilmesi mümkün bir alan olduğunda çoklu diplomasi faaliyetleri bu disiplin içerisinde geniş kullanım alanı bulacaktır.

2.3.6. Ticaret Diplomasisi

Çağdaş Diplomaside, maliye ve ticaretin, yeni iletişim stratejilerinin ve ekonomik sorunların nasıl etkili olacağı en önemli sorulardandır. Diplomasinin oluşma sürecinde ticaret oldukça etkili olmuştur. Diplomasinin büyüüp gelişmesinin temelinde ticaret bulunmaktadır. Kabileler arasında gerçekleşen değiş tokuş ilişkilerin başlamasında etkili olmuştur. Eski Yunan mitolojisinde ticaret tanrısı Hermes elçileri koruması altına almıştır. Hermes hain ve sinsi anlamına gelmektedir. Hermes habercilere dokunulmazlıklar hediye etmektedir. Eski Yunan dönemlerinde diplomasi, içerisine yalanı da dahil etmiş ve farklı algılanmasına neden olmuştur. Hermes ticaret tanrısı olduğu gibi aynı zamanda beceriklilik, aç gözlülük, kurnazlık ve kıvraklık anlamlarına da gelmekteydi.⁶⁰ Diplomasi ve ticaret kavramları Yunan Diplomasisinde daha önce değinildiği gibi tanrı tarafından korunan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

İngilizlere göre 1303 yılında yapılan "Tüccar Anlaşması" ile diplomasi hizmetinin temelleri atılmıştır. İngiltere'nin Rusya ile arasında 1554 yılında gerçekleşen "Ticari Anlaşma" ile Rusya ile diplomatik ilişkiler başlamıştır. İngiltere'ye göre yapmış olduğu ticaret İngiltere'nin politikasını oluşturmaktadır. Ayrıca bu ülkeye göre diplomatlar görevlerini diğer ülkelerle yapılan ticarete borçludur.⁶¹

Tarihte konsolosluk işlerin süreklilik kazandığı döneme dair bir belge bulunmamaktadır. Fakat ilk sürekli konsoloslukların İtalya'da kurulduğu bilinmektedir. O dönemlerde

⁵⁹ Hamilton, Langhorne, a.g.e., 1995, s. 212-213.

⁶⁰Nicolson, a.g.e., 1935, s. 23-24.

⁶¹ Valdapfel, Trencheni, Mifologiya. (1959). Pervods Vengerskogo, M: İzdatelstvo İnostrannoy Literatury, s. 210

İtalya'nın bulunduğu topraklarda aralarında çok sıkı ekonomik ilişkilerin bulunduğu devletler bulunmaktaydı. İtalya'da bulunan şehir devletleri diğer devletler ile canlı ticaret yapmaktaydı ve kendi halkını korumak için Doğu ülkelerine elçiler göndermeye başlamıştır. Henüz 13. Yüzyıllarda bile ticaretin gelişmesi ile birlikte diplomatik ilişkiler kurulmuştur.⁶² Bu nedenle çağdaş diplomasinin doğuş yeri İtalya olarak bilinmektedir.

Sürekli konsolosluk faaliyetleri İtalya'da başlamıştır. Birçok İtalyan şehirde Venedik, Milan, Roma, Genua ve Floransa'da 15. Yüzyılın sonlarından itibaren sürekli diplomatik daireler kurulmuştur. 1455 yılında Milan Hersogi Françeska Sforza tarafından Genua'de ilk sürekli elçilik kurulmuştur. 1500 yılına gelindiğinde ise Roma'da Savoye tarafından sürekli elçilik kurulmuştur. 15. Yüzyılın sonuna gelindiğinde ise Venedik önce Londra'ya ardından ise Paris'e elçi göndermiştir. 15. Yüzyılda ise İngiltere Paris'e kendi elçisini göndermiştir.⁶³

Feodal, toprak ağası, Almanya'nın gelecek Kansleri Otto Leopold Bismark diplomasiye ayak uydurmaya karar verdiği zaman, ona ilk önce Alman sanayi şirketlerinin birinde hizmet alması kesin olarak tavsiye edilmiştir, yani önceden ekonomi bilimine hâkim olması ile kendisini diplomatik faaliyetine hazırlamış olacaktı. 19. yüzyıl ortasında Belçika'nın Dış İşleri Bakanı "Belçika diplomasisi ülkenin sanayisi satış pazarı ararken, ülkenin ticaretini genişletmek için yollar aramak için tüm çabasını göstermeli" demiştir.⁶⁴

Çok taraflı ticaret müzakerelerinde Ticaret Diplomasisi, ülkeleri dolaylı ya da doğrudan etkileyerek, alınan kararların ülkelerin kendi lehine yönlendirmesinde büyük öneme sahiptir. Günümüzde Ticaret Diplomasisinin önemi artarak devam etmektedir. Dış Politikada Ticari Diplomasiye önem veren ülkeler, bu ülkelere ait şirket ve firmalar uluslararası alanda hem ticari faaliyetlerini artırarak ülkelere döviz gelmesini hem de yeni iş olanakları, yatırım fırsatlarını elde etmektedirler. Var olan ticaret yasaklarını yumuşatan, ticareti artırıcı politika⁶⁵ izleyen ülkelerin, ticari zorluk yaşanan ülkelere avantajlı ve karlı oldukları göz ardı edilemez.⁶⁶

Ticaret Diplomasisi, kamu hizmetlerini temin eden ticaret odaları, şirketler, sanayiciler, mal ve hizmet üreticileri ile birlikte yatırım ortamı ve uluslararası ticareti firmaların lehlerine dönüştürmelerini ifade etmektedir. Ticaret diplomasisi faaliyetleri genellikle yabancı

⁶²Nicolson H, The Evolution of Diplomatic Method, London: Constable and Co, 1954.

⁶³Nicolson, a.g.e., 1954, s. 46.

⁶⁴Hamilton, Langhorne, a.g.e., 1995, s 117.

⁶⁵ Ticaret artırıcı politikadan kasıt; sürekli ithal etmeye yönelik olmayıp, üreten ihraç etme hedefi gözetilen politika davranışlarının oluşmasıdır.

⁶⁶ MUSİAD, Araştırma Raporu, 2018, s.12.

ülkelerdeki şirketler, konsolosluklar, elçilikler, odalar vs. üzerinden gerçekleşir. Bu diplomasi anlayışındaki en önemli faktör şirketler ve ticari diplomatlardır(müşavirleridir). Ticari Diplomatlar, ülkelerin ticari müşavirleri⁶⁷ olabileceği gibi seçilmiş lobi şirketleri, ticari temsilci, ticari danışman, STK'lar ve ajanslar gibi kişi ya da kuruluşlar da olabilmektedir.⁶⁸

Ticaret Diplomasisi genel olarak iki çerçeveden oluşmaktadır. Birincisi; ihracatı ve yatırımları teşvik eden ve destekleyen faaliyet ve süreçler, ikicisi ise ticareti artırmak için üretilen politikaların hazırlanması aşamalarını kapsar. Ticari Diplomasi kavram olarak tek başına Ticaret kavramından ayrılmıştır. Ticari Diplomasi tek başına ticaret ile ilgili olan kavramları kapsamaz, aynı zamanda sermaye, mal varlıkları, turizm, yatırım gibi ekonomik yönü olan alanları da kapsamaktadır. Anlam olarak tek başına ticaret kavramından fazlasını bünyesinde taşır. Ticaret ise birden fazla taraflar arasında, doğrudan gerçekleşen mal ya da hizmet alışverişleri anlamına gelmektedir. Uluslararası boyutta birden fazla anlamını açacak olursak en az iki ülke arasında ki ithalat ve ihracat faaliyetlerinin tümünü içerir.⁶⁹

Uluslararası ilişkilerde ticari faaliyetlerdeki bireysel davranışlar o ülkeye ait davranış olarak algılanmaktadır. Ayrıca ticari ürünlerde kalite, güven, fiyat gibi kavramlarda ülkeye bakışı etkilemektedir. Bu nedenle Ticaret Diplomasisi de Kültürel Diplomasi için önemlidir.

2.3.7. Toplumlar Arası Diplomasi

Devletlerarasında yaşanan anlaşmazlıkların çözümünde arabuluculuk çoğu kez başarı sağlasa da uzun süreli barış için yeterli olamamaktadır. Bunun nedeni ise bu yöntemde temelde elit kesim hedef olarak alınır ve bu kişiler arasında siyasal olarak barışın sağlanması amaçlanır. Fakat halkın desteğini almadan sadece siyasal olarak gerçekleşen anlaşmaların devam etmesi ve kalıcı olması mümkün değildir. Bu durumun en belirgin örneği Filistin ile İsrail arasında yaşanan ve Kıbrıs'ta görülen uyuşmazlıklardır. İsrail ve Filistin arasında yaşanan sorunlar için imzalanan Oslo Antlaşması ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasını konu edinen Zürih Londra Antlaşmaları toplumsal destekten yoksun olmaları nedeni ile

⁶⁷ Ülkemizdeki Ticari Müşavirlik; Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığına bağlı Dış Temsilcilikler ve Uluslararası Etkinlikler Genel Müdürlüğü sitesinde Yabancı ülkelere ait ticaret ve iş fırsatları hakkında müşavirlerin sohbetleri bulunmaktadır. Bkz. <https://dtuegm.ticaret.gov.tr/yayinlar/ticaret-musavirlerimizle-elektronik-sohbetler> (Erişim Tarihi: 10.10.2020)

⁶⁸ MUSİAD, 2018, 109.

⁶⁹ MUSİAD, 2018, 110.

beklenen başarıyı sağlayamamıştır. Ne Filistin ile İsrail arasında yaşanan sorunlar son bulmuş ne de kalıcı bir Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur.⁷⁰

Etnik uyuşmazlıkların görüldüğü ülkelerde kalıcı toplumsal barışın sağlanabilmesi için düzenlenen siyasal anlaşmalarda toplum desteği kesinlikle bulunmalıdır. Birbirleri arasında nefret ve düşmanlık olan toplumlarda karşılıklı etkileşim olmadan siyasal anlaşmalar ile kalıcı barış sağlanamaz. Bu gibi durumlarda kalıcı barış için uygulanabilecek en etkili yöntem Toplumlararası Diplomasi'dir. Toplumlararası Diplomasi ilk olarak 1982 yılında Joseph V. Montville tarafından literatüre kazandırdığı “Uyuşmazlık Çözümü (Conflict Resolution)” kavramı ile uygulama alanı bulmuştur. Montville’ye göre bu terim birbirleri ile anlaşmazlıkları bulunan toplumların ve grupların aralarında yaşanan her türlü sorunların çözümü için gerçekleştirilen resmîyet dışı iletişimlerin tümü olarak ifade edilmektedir.⁷¹

Toplumlar arasında yaşanan sorunların çözümünde Toplumlararası Diplomasi'nin uygulaması, siyasi kişiler tarafından yürütülen diplomasi'nin bir alternatifi değil yürütülen diplomasi'nin tamamlayıcısıdır. Çünkü bahsettiğimiz üzere sadece siyasal elitler arasında toplumsal destek olmadan gerçekleşen görüşmeler başarı sağlasa da uzun süreli olamamaktadır. Toplumlararası Diplomasi, siyasi diplomasi'nin tamamlayıcısı olması nedeni ile siyasilerin aralarında anlaşmaları toplumlar tarafından desteklenmedikçe yeterli olmayıp ülkeler arası sorunların çözümünü sağlamayacaktır. Bu nedenle sorunların çözümünde Toplumsal Diplomasi kavramı gözetilerek, toplumsal görüşlere ters düşmeyecek siyasi kararlar alınması gereklidir.⁷²

2.3.8. Zorlayıcı Diplomasi

Dış politikada diplomatik yöntemler ve Diplomasi, barışçıl yollar ile gerçekleştirmeleri nedeniyle en çok tercih edilen yöntem olmuştur. Açık, dolaylı, çok taraflı ya da ikili gibi birçok biçimleri bulunan müzakereler, Diplomatik yöntemlerin başında gelir. Fakat tercih edilen yöntemlerde II. Dünya Savaşı'nın yaşanmasından itibaren Diplomaside değişimlere uğramıştır. Yaşanan bu değişimin temel nedeni ise Diplomasi'nin örtülü ve zorlayıcı niteliklerindeki gelişmelerdir.⁷³

⁷⁰ Yılmaz E.M. (2007). *Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Etnik Çatışmalar, Etnik Çatışmaların Nedenleri ve Etnik Barışın Tesisi*, Ankara: Nobel, s. 132.

⁷¹ Montville J. (1999). *The Arrow and The Olive Branch: a Case For Track Two Diplomacy*, London: Lexington Books, s. 162.

⁷² Yılmaz, a.g.e., 2007, s. 169.

⁷³ Nye S. Joseph. (2008). “Public Diplomacy and Soft Power”, *The Annals of American Academy of Political and Social Science*, Vol. 616, No. 94, s. 101.

Czempiel'e göre kendi kararını kendisinin verebilme hâkimiyetine sahip devletlere Egemen Devlet denilmektedir. Zorlayıcı Diplomasinin temel stratejisi ise bir devletin, başka devletlerin egemenlik alanlarına sinsice girmesi, o devlete dahil olmasıdır. Aslında Zorlayıcı Diploması ülkeye karşı gerçekleştirilen bir dış müdahaledir. Bu diploması yöntemi ile hedef ülkenin yönetim sistemine, başka bir devlet demokratik müdahale görüntüsü ile karışmakta ve etkilemektedir. Zorlayıcı Diploması aslında eski tip Müzakereci Diplomasinin yerini almıştır.⁷⁴

Örgütler ya da devletler belirledikleri stratejileri gerçekleştirirken rakip devlet ya da örgütleri değil; sistemin mali, ekonomik, siyasal, sosyal ve ekolojik dinamiklerini göz önüne alır. Bu nedenle uygulanan strateji algı, bilgi ve olgu ile doğrudan ilişkili bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Stratejik başarının sağlanması için aşağıda sıralanmış olan koşulların yerine getirilmesi gerekmektedir.⁷⁵

- Güç bileşkesi zamana ve belirlenen amaçlara göre uygulanmalıdır.
- Entelektüel birikim ve enformasyon kapasitesinin sağlanmış olması gerekmektedir.
- Ekonomik, teknik, kültürel ve sosyal özelliklerin bulunduğu stratejiler geliştirilmelidir.
- Uygulanan yöntemlerinin bilinen ve açık olmalarından ziyade bilinmeyen, tanımında güçlük bulunan ve açık olmayan yöntemlerin kullanılması gerekmektedir. Bunlar; propaganda, terör ya da kitle iletişim araçlarının manipüle edilmesi şeklindedir.⁷⁶

Karşı tarafın algısının değiştirilmesinde ve ikna edilmesinde, zorlayıcı diplomasinin bazı propaganda teknikleri ve örtülü baskı yöntemlerini içeren istihbarat fonksiyonlarını kullanması gerekmektedir. Hedef ülkenin gerçek gücünün tespit edilmesi için bazı haber alma teknikleri kullanılırken, bu ülkenin karar alıcılarını etkilemek için de bazı özel ve örtülü teknikler kullanılır. Söz konusu istihbarat fonksiyonları şu şekilde olabilir:⁷⁷

- i. Yapılan görüşmeler ile rakip ülkenin çıkarlarının ve pazarlık sürecinde uyguladığı taktiklerin tespit edilmesi,
- ii. Rakip ülkeye baskı oluşturacak şekilde vasıtaların kullanılması,
- iii. Dezenformasyon ve yanlış bilgi verilmesi,
- iv. Alınan kararların oldu-bittiye getirilmesi,

⁷⁴ Czempiel E. (2005). *Dış Müdahale*, Kayayeri M. (Çev.), Ankara: Simenis, s. 428.

⁷⁵ Nye J. S., a.g.e., 2008, s.101.

⁷⁶ Nye J. S., a.g.e., 2008, s.101-102

⁷⁷ Baylis J., Smith S. (2005), *Globalization of World Politics*, Oxford: Oxford Press, s. 399.

- v. Rakip ülkenin diplomatik temsilcilerini ve misyonunu psikolojik olarak baskı altına alınması ve onların hata yapmasının sağlanması,
- vi. Şantaj içerikli baskıların yapılması,
- vii. Daha önceden hedef ülkede faaliyet gösteren dış ve iç istikrarsızlıkların yeniden başlamasının sağlanması
- viii. Hedef ülkede propagandaların oluşturulmasıdır.⁷⁸

AB'nin aday ülkelere ve komşu ülkelere uygulamış olduğu politikaların temelinde zorlayıcı diplomasi bulunmaktadır. Zorlayıcı diplomasinin kullanılması ile AB birliği bu ülkelere baskı kurmaktadır. Zorlayıcı diplomasiyi uygulayan bir başka aktör ise ABD elçileridir. ABD elçileri, buldukları ülkelerde ABD'nin gücünü kullanarak burada baskı oluştururlar.⁷⁹ Kültürel Diplomasi uygulamaları zorlayıcı diplomasi içermemektedir. Fakat faaliyetlerin kitlelere yansıtılması arka planda bir zorlayıcı unsura dayandırılabilir. Bu unsurlar için aktörler bilgilendirilmelidir.

2.3.9. Kamu Diplomasisi

Var olan bir devletin, başka devletlerin toplumları ve uyguladıkları politikaları ülkesinin çıkarına çevirmek için uyguladığı diplomasi türüne Kamu Diplomasisi denilmektedir. Hans Tuch'a göre kendi halkının ideallerini ve düşüncelerini, kendi kültürünü ve kurumlarını, aynı zamanda güncel politikalarını ve ulusal hedeflerini yabancı toplumlara iletme amacı bulunan iletişim süreci Kamu Diplomasisi olarak tanımlanmaktadır.⁸⁰

Gifford Malone ise kamu diplomasisinin tek taraflı olmadığını çift taraflı bir yapılandırma olduğunu belirtir. Malone göre eğer ki başka toplumlara kendi politikamızı ve toplumumuzu anlatmak istiyorsak öncelikle o halkın tarihini, kültürünü, psikolojisini ve dilini öğrenmeliyiz.⁸¹

Kamu Diplomasi kavramı Tufts Üniversitesi'nde ilk kez Fletcher School of Law and Diplomacy'nin Dekanı Edmund Gullion tarafından; 19. Yy ın ortalarında 65 li dönemlerde ilk kez Kamu Diplomasisi kavramını kullanmıştır. Toplumsal davranışların, ülkelerin izlediği uluslararası politikalarının oluşmasında ve uygulanması anlamında yapılan faaliyetlerin tamamını E. Gullion Kamu Diplomasisi olarak ifade eder. Ülkelerin birbirleri ile eskide beri var olan diplomasi ilişkilerinin dışında kalan alanlar Kamu Diplomasisi olarak

⁷⁸ Baylis J., Smith S., a.g.e., 2005, s. 399-400

⁷⁹ Baylis J., Smith S., a.g.e., 2005, s. 400.

⁸⁰ Hans N. Tuch (1990). *Communicating With the World: U.S. Public Diplomacy Overseas*, New York, St.Martin's Press, s. 3.

⁸¹ Hans, a.g.e., 1990, s. 3.

adlandırılmaktadır. Ülkelere ait oluşturulan kuruluşların, farklı ülke kuruluşları ile etkileşimde bulunması, yabancı ülkelerde, hükümetlerce kamuoyu sağlanması, yabancı meslektaşlar ve diplomatlar arasında iletişimi sağlaması, dış ilişkilerin aktarılacak bunun ülke politikası üzerinde etki sağlaması ve kültürlerarası iletişim süreci şeklinde ortaya çıkmaktadır.⁸²

Kamu Diplomasisi çeşitli teknikler ve kanallar aracılığı ile gerçekleştirilmektedir. Burslar, uluslararası yayımlar, kültürel ve bilimsel öğrenci değişim programları, sanatçıların konferanslara ve sergilere katılması, ortak derneklerin kurulması, ticari iş birliği, kültürel merkezlerin kurulması Kamu Diplomasi girişimleri arasında gösterilebilir. Bu kanallar, kamuoyu üzerinde etki edeceği düşünülen kesime yöneltilmiştir.⁸³

Toplumlar arasındaki iletişimin artması ile kültür alışverişi de artmıştır. Dolayısı ile oluşan Yeni Dünya Düzeni toplumların kültürleri ile harmanlanmış bir şekilde gelişmiştir. Oluşan bu yeni düzen toplumların farklı kültürleri anlamalarını ve iyi bilmelerini zorunlu kılmıştır. Kamu Diplomasisinin amacı tüm dünyaya kendi kültürünü anlatarak tanıtmaktır. Bu nedenle bu diplomasi çeşidi için ülkenin sahip olduğu kültürel kaynaklar oldukça önemlidir. Birbirine düşmanca yaklaşan toplumlar açısından karşı taraf hakkındaki kültürel gerçekliklerin öğrenilmesinin ayrı bir önemi bulunmaktadır.⁸⁴ Örneğin, Batı ülkelerinde Müslümanlara karşı oluşan antipati Müslümanlar içinde Amerikan karşıtı toplumlar oluşmasına neden olmuştur.⁸⁵ Kamu diplomasisinin uygulandığı toplumlarda temel aktörler, hükümetleri temsil eden siyasal temsilciler değil kültürel diyalogda bulunan toplumlardır.

Kamu diplomasisinde yabancı ülkelerin kamuoyunu dinlemek önemlidir. Çünkü bu ülkelerin kamuoyu sayesinde dış politikada izlenecek yol için gerekli bilgiler elde edilir. Yabancı kamuoyunun takip edilmesi ve dinlenmesi ile o ülkenin toplumlarının olaylar karşısında ki davranışları, genel düşünce yapıları, değerleri ve dünya görüşleri hakkında bilgi edinilir. Bu sebeple Uluslararası İlişkilerde devletler, bir politika gerçekleştirecekleri zaman diğer ülkelerin toplumları ile ilgili olarak bilgi edinmeli ve ona göre bir yol izlemelidir.

Kamu diplomasisinin gerçekleşmesinde etkili olan en önemli araç, büyükelçiler ve Dışişleri Bakanlıkları tarafından akademik ve kültürel amaçlı değişimlerin

⁸²Akğonenc O. (2009). *Dış Politikada Diplomasi'nin Rolü, Önemi ve Metodları*, s. 14.

⁸³Eytan Gilboa, (2006). "Public Diplomacy: The Missing Component in Israel's Foreign Policy", *Israel Affairs*, Vol.12, No.4, s.717.

⁸⁴Nye, Joseph, S. (2005). *Yumuşak Güç*, Ankara: Elips, s. 105.

⁸⁵Cesari, J. (2015). "Batı'da İslamofobi: Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri Arasında Bir Mukayese", Esposito, J. L. ve Kalın, İ. (Ed.), *İslamofobi 21. Yüzyılda Çoğulculuk Sorunu*, İstanbul: İnsan, s. 63-87.

yaygınlaştırılması için uygulanan politikalardır. Bazı ülkeler kendi kültür ve dillerini dünyaya tanıtılmasında etkili olan ulusal ajanslara sahiptir. Bu ajanslara örnek olarak İngiliz hükümeti tarafından finanse edilen *British Council*'i örnek olarak gösterebiliriz. Bu resmi kurumların yanı sıra sivil toplu örgütleri tarafından kurulan ve aynı amaç doğrultusunda hizmet eden estitüler de bulunmaktadır. Örnek; 120 ülkede faaliyet gösteren Almanya'nın kültür merkezi Goethe Enstitüsü, Çin'in Kültürel Diplomasi aracı olan Konfüçyüs Enstitüsü, İngiltere'de British Council, İspanya'da Cervantes Enstitüsü, Fransa'nın Alliance Française Enstitüleri ve ülkemizdeki Yunus Emre Enstitüsü gibi. Bu enstitülerin dünyada 100'den fazla şubesi bulunmaktadır.

Kamu diplomasisinde etkili olan bir diğer araç ise internettir. Günümüzde sosyal medyanın (facebook, instagram, twitter) çok aktif bir şekilde kullanılması ülkelerin ulusal ve kültürel değerlerini dünyaya tanıtmakta oldukça etkili olmaktadır. Günümüzde sosyal ağlardan birinin kullanılması ile milyonlarca insana ulaşılabilir. Günümüzde sosyal ağlardan birinin kullanılması ile milyonlarca insana ulaşılabilir.

Kamu diplomasisinde etkili olan araçlardan biri de ekonomidir. Ekonomi uluslararası ilişkilerde önemli bir yere sahiptir. Öyle ki tüm dünya tarafından bilinen markaların ulusal pazarda satılması ve diğer ülkelere ihracatının yapılması kamu diplomasisinin önünü açmaktadır. Çünkü bir ülke başka ülkenin toplumunun yaşam kalitesini ve refahını artıracak şekilde faaliyetlerde bulunuyorsa, bu toplumlar o ülkenin peşinden gidecektir. Birçok dünya markası menşei olduğu ülkeye göre ilişkilendirilmekte ve ülkelerinin diğer toplumlar karşısında imajını artırmaktadır. Örneğin Nokia Finlandiya'dan, Nestle İsviçre'den, Sony Japonya'dan ve Coca Cola ABD'den ayrı düşünülmemektedir.⁸⁶

Kamu Diplomasi konusunda teknolojinin de gelişmesi ile birlikte yeni Diplomasi tanımları ortaya çıkmıştır. Bunlardan bazılarını aşağıdaki alt başlıklarda kısaca değinilecektir.

2.3.9.1. Dijital Diplomasi

Teknolojinin gelişmesi ile beraber ortaya çıkan Dijital Diplomasi kavramı, Kamu Diplomasisi ve Kültürel Diplomasi ile yakından ilişkilidir. Dış politika anlaşmazlıklarının dijital ortamlar aracılığıyla yönetilmesini sağlayan yumuşak güç aracı olarak Dijital Diplomasi yeni bir kavramdır. Küreselleşen dünyada teknolojinin de gelişmesi ile birlikte

⁸⁶Nye, a.g.e., 2005, s. 40.

var olan sistem değişmektedir. Yeni tanımlara göre ülke sınırlarından farklı olarak dijital sınıflandırmalar ortaya çıkmaktadır. Yeni Dijital düzene göre nüfus dağılımı klasik ölçümlerden farklı olarak sosyal medya uygulamaları üzerinden şekillenmektedir. Aşağıdaki örnekte görüleceği üzere Facebook uygulaması kullanıcılarının sayısı, Çin'in nüfusundan fazla olduğu görülmektedir.⁸⁷

Tablo 1: Dijital Dünya Nüfusu

Dünya nüfusu:

- 1 @facebook
- 2 Çin
- 3 Tencent
- 4 Hindistan
- 5 @WhatsApp
- 6 ABD
- 7 @LinkedIn
- 8 @instagram
- 9 @twitter
- 10 @Snapchat

Kaynak: TRT Akademi ISSN 2149-9446 Cilt 01 Sayı 02 Temmuz 2016

Dijital Diplomasi ile fikirleri ve görüşleri internet kullanılarak, en küçük birim bireyden en büyük birim uluslararası aktörlere kadar, aktarılması yayılması gibi faaliyetlerin hızlıca gerçekleştirilmesi sağlanmaktadır. Dijital Diplomaside, Açık Diplomasi uygulanmaktadır. Siyasi kişiler, kurumlar ve siyasi gruplar etkinlik ve faaliyetlerini sosyal medya hesaplarından, gerek ulusal gerekse uluslararası tüm insanların erişeceği platformlarda paylaşmaktadır. Dijital Diplomasi giderek değişime uğramakta; Telefon Diplomasisi,⁸⁸ Selfie Diplomasisi, Facebook Twitter Diplomasisi, Instagram Diplomasisi gibi yeni isimlerle karşımıza çıkmaktadır.⁸⁹

Kamu Diplomasisi ve Kültürel Diplomasi ile ilişkili olması nedeniyle Megafon Diplomasisine de değineceğiz. Devletlerarasında karar alıcı siyasi aktörlerinin, açık ya da

⁸⁷ Yücel, G. 2016. Dijital Diplomasi. *TRT Akademi*, 1(2), 748-760.

⁸⁸ <https://www.trthaber.com/haber/dunya/obamadan-telefon-diplomasisi-135978.html>

⁸⁹ KESEBİR, M. Digital Diplomacy: Theory and Practice. İzmir Katip Çelebi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2(1), 120-124.

gizli görüşmeleri toplumu hazırlamak için önceden veya karar alınma zamanlarında toplumu TV, Radyo kanalları gibi iletişim araçları ile bilgilendirerek hazırlamak için kullanılan diplomasi türü olarak tanımlayabiliriz. Ayrıca kanalların röportajları ile karar alıcılar birbirlerine karşı tutumlarının ne olacağı ile ilgili, uyumlu veya tehdit içeren örtülü biçimde görüşlerini medyayı kullanarak aktarmalarıdır.⁹⁰

2.3.9.2. Miras Diplomasisi

Diplomasi çok geniş bir kavram olup Kamu Diplomasisi ve Kültürel Diplomasi ile ilişkili olması nedeniyle Miras Diplomasisine de yer verilmek istenmiştir. Eski çağlarda ticaret yolu olan baharat yolu, ipek yolu güzergâhında eski dönemlerde gelişen ticari ve ekonomik ilişkilerin 21. Yüzyılda yeniden canlandırılması, ekonomik ve ticari faaliyetlerin yanında kültürel etkileşimin de artırılmasının amaçlanması ile çalışmalar sonrası Miras Diplomasi kavramı daha çok gündem haline gelmiştir.⁹¹ Heritage Diplomacy adıyla Tim Winter'ın önemli çalışmaları bulunmaktadır.⁹² İpek Yolu Projesine katılan ülkeler; Türkmenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Azerbaycan, Türkiye ve Çin başta olmak üzere Orta Asya Koridoru oluşturulma amacı taşımaktadır. Burada amaç hem güvenli ticaret yolu oluşturmak bu güzergahtaki ülkelerin ticari alışverişler ile kalkınmasını sağlamak, hem de güzergah üzerindeki han hamam kervansaraylar turizme açılmış açık hava müzelerine dönüştürülerek ortak mirasa da sahip çıkılması politikası amaçlanmıştır.⁹³

BÖLÜM III

3. KÜLTÜREL DİPLOMASİNİN KURAMSAL ZEMİNİ VE GELİŞİMİ

Kültürel diplomasinin işlevsel özelliklerinin bilinebilmesi için kavramın teorik boyutunun ele alınması oldukça önem arz etmektedir. Uluslararası ilişkiler disiplinde var olan temel teoriler –İdealizm, Realizm, Neorealizm, Neoliberalizm ve İnşacılık- Kültürel Diplomasiyi farklı şekillerde ele almaktadır. Kuramlara yer verildikten sonra Kültürel Diplomasinin gelişimine yer verilecektir.

⁹⁰ Demir, C. K. 2013. Terörizmle mücadelede görüşmeler. Uluslararası İlişkiler Dergisi, 10, 29-54.

⁹¹ Avcı, M., SARTAYEVA, K. İpek Yolu'ndaki Kültürel Mirasın Dünya Turizmine Kazandırılması: Kazakistan Örneği. Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi, 5, 14-37.

⁹² Winter, T. 2016. Heritage diplomacy: Entangled materialities of international relations. Future Anterior: Journal of Historic Preservation, History, Theory, and Criticism, 13, 17-34.

⁹³ Çakan, V. 2017. Yeni İpek Yolu Projesi: Beklentiler Sorunlar ve Gerçekler. Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 1, 35-52.

3.1. KÜLTÜREL DİPLOMASİNİN KURAMSAL ZEMİNİ

1947-1991 Soğuk Savaş Döneminde yaşanan siyasi, ekonomik, bilimsel, psikolojik ve teknolojik çatışma durumlarının sona ermesinin akabinde, var olan güncel Uluslararası İlişkiler Kuramları içerik olarak dönemi açıklamada yetersiz kalmıştır. Bu nedenle uluslararası kuram içerikli çalışmalar artmıştır. Ülkemizde ise kuramsal çalışmalar yerine güncel konular ile ilgilenilmiş, çalışmalar güncel konuların analizine yoğunlaştığından teori kısmındaki çalışmalar yetersiz kalmıştır.⁹⁴

3.1.1. İdealizm

İdealizm kuramının temeli antik döneme kadar dayanmaktadır. İdealistlere göre Dünyada savaşların yaşanmasına neden olan birçok faktör bulunmaktadır. Bu nedenlerden biri hiç kuşkusuz Otoriter Rejimlerin bulunması ve devletlerin baskıcı bir şekilde yönetilmesidir. Otoriter rejimler ile yönetilen toplumlarda yönetimin halka hesap vermeden bazı belirsizlikler ile halkı yönetmesi ülke içinde yaşanan sorunların ve anlaşmazlıkların ülke sınırlarına dağılmasına neden olmaktadır. İdealistlere göre savaşları ortaya çıkaran bir diğer durum ise Güç Dengesi anlayışıdır. Güç Dengesi kavramı birçok düşünür tarafından eleştirilmiştir. I. Dünya Savaşı'nın ortaya çıkmasında en büyük etkiye sahip olan Güç Dengesi kavramının savaş sonrası dönemde de kargaşaya neden olacağı ve bir diğer büyük savaşın yaşanmasına sebep olacağı düşünülmektedir.⁹⁵

Birçok kıtada bulunan ülkelerin katılımı ile 1914-1918 yılları arasında gerçekleşen I.Dünya Savaşı, kitlesel anlamda gerçekleşen, beraberinde çok önemli sonuçlar doğuran ve bu sonuçlar itibarıyla Dünyanın neredeyse tümünü etkileyen tarihteki ilk büyük savaştır. Bu savaşın dünya tarihinde iki büyük sonucu olmuştur. Bunlardan biri maddi ve manevi anlamda büyük kayıplara neden olan insanlık tarihinin kitlesel ilk büyük savaşı olmasıdır. İkinci sonucu ise bu savaş sonunda mevcut büyük İmparatorluklar yıkılarak yerine yeni Devletler kurulmuş olmalarıdır. Bu kadar büyük felaketlerin yaşandığı I. Dünya Savaşı sonrasında yeni bir savaşın yaşanmasının önlenmesi ve yeni felaketlerin yaşanmaması için Dünya Barışını sağlamaya yönelik yeni yaklaşımlara ihtiyaç duyulmuştur.⁹⁶

Savaş sonrası yeni bir dünya düzeninin sağlanmasına yönelik olarak dönemin ABD Başkanı Woodrow Wilson'un önderliğinde İdealizm teorisi geliştirilmiştir. Immanuel

⁹⁴Gönlübol, a.g.e., 1985, s. 61-65.

⁹⁵Armaoğlu, F. (1996). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, İstanbul: Alkım, s.100.

⁹⁶Arı, T. (2002). *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, İstanbul: Alfa, s. 12.

Kant'ın düşüncelerinin temel oluşturduğu İdealizm Kuramı, uluslararası sistemde yer alan devletlerin birbirleri ile savaşmayacağını öngörmektedir. Kant göre uluslararası sistemde kanunların egemen olması ile özgür devletlerin bulunduğu bir dünya düzeni sağlanırsa barışın gerçekleşebileceğini ileri sürmektedir. İdealizm Kuramının temelinde de mutlakıyetçi devletler yerine; demokratik devletlerin bulunduğu, açık diplomasının geliştirildiği ve uluslararası hukukun geliştirildiği yepyeni bir düzenin sağlanmasına dayanır. Buna göre yeni kuramların oluşması temelinde, Yeni Dünya Düzeninin⁹⁷ de temellerinde yatmaktadır.⁹⁸

İdealist Kurama göre uluslararası sistemde sadece Güç unsuru bulunmamaktadır. Uluslararası sistemin belirlenmesine güç kadar; moral değerler, uluslararası hukuk ve örgütler de etkili olmaktadır. Uluslararası sistemin sadece güç ile belirlenmesi savaşlara neden olmaktadır. Fakat insan doğası gereği iyi ve barışçıdır. Devletler demokratik olarak gelişmeler sağladıkça diğer devletlerle olan ilişkilerinde barışçıl bir şekilde hareket edecek ve ortak çıkarlar için işbirliği sağlayacaklardır. Uluslararası sistemde savaşlar kaçınılmaz değildir. Savaşa neden olacak durumlar devletler tarafından kontrol edilebilir. İdealizm kuramına göre devletler tarafından savaşlar tamamen sonlandırılabilir ve sürekli bir barış ortamı sağlanabilir.⁹⁹

İdealistlere göre uluslararası barışın sağlanması devletlerin kendi yönetimlerini kendileri belirleme ve tayin etme haklarının bulunması ile sağlanabilmektedir. Başka bir milletin egemenliği altında bulunan devletlerin olması barış ortamını imkânsız kılmaktadır. Aynı şekilde ABD Başkanı Wilson'da dünya barışının sağlanması için devletlerin kendi egemenliklerini tayin hakkını uygun görmüş ve diğer devletlerin sömürgesinde ve egemenliğinde bulunan devletlerin bağımsızlığını savunmuştur.¹⁰⁰

Kant da devletlerin alım-satım, mübadele ya da hibe gibi nedenler ile diğer devletlerin himayesi altına girmemesi gerektiğini ifade etmiştir. "Devletlerin varlıklarını sürdürdükleri toprak ve bu toprak üzerinde bulunan diğer değerler devlete ait olabilir ama devlet başka devletlerce alınıp satılabilecek bir mülk değildir. Devlet kendi toprakları üzerindeki egemenliği ölçüsünde devlettir. Bu nedenle başka güçlerin otoritesine bağlı olarak hareket

⁹⁷Yeni Dünya Düzeni hakkında detaylı bilgi için Bkz. Budak, M. (2006), "*Birinci Dünya Savaşı Sonrası Yeni Dünya Düzeninin Kurulmasına Osmanlı Devleti'nin Bakışı*," *Medeniyetler ve Dünya Düzenleri*, İstanbul, s.157-178,

⁹⁸ Armaoğlu, a.g.e., 1996, s.105.

⁹⁹ Eralp, A. (2003). *Devlet, Sistem ve Kimlik*, 5. Baskı, İstanbul: İletişim, s. 61-68.

¹⁰⁰ Wilson W. (1998). "The Fourteen Points," içinde *Classics of International Relations*, John A. Vasquez, (Der.), s. 38.

edemez.” Kant’a göre uluslararası ortamda sürekli barışın sağlanması bağımsız devletlerin varlığı ile mümkündür¹⁰¹.

İdealist düşünceye göre devletlerarası anlaşmazlıkların çözümünde barışın sağlanması için uluslararası hukuk kurallarının temel alınması gerekmektedir. Uluslararası toplumda devletlerin barış içinde bir arada bulunmaları için bazı kural ve normların bulunması gerekmektedir. Söz konusu kural ve normlar Hugo Grotius tarafından ele alınan ve özel mülkiyet ile nefsi müdafaa haklarının uluslararası toplumda uygulanabileceği düşüncesini oluşturan hukuk tanımında ele alınmıştır.¹⁰² Bu tanıma göre devletler kendi çıkarlarını korumak ve barış ortamını sağlamak için uluslararası hukuk kurallarına göre hareket etmelidirler. Aynı şekilde Kant da sürdürülebilir barış için hukukun üstünlüğünün gerekliliğinden bahseder.¹⁰³ İdealist Kurama göre devletlerarasındaki kalıcı barışın sağlanması, sorunların uluslararası hukuk kurallarına göre çözülebildiği sürece mümkündür.

İdealizm Kuramı, devletlerarasında gerçekleşen iktisadi ilişkilerin küresel barışın sağlanmasında etkili olduğunu ifade eder. Ülkelerin temelde çıkarıcı olması, o ülkeye ait bireylerin ve toplumların ilişkilerine bakarak benzer çıkarılara yönelmeleri, ayrıca her bir ülkenin ekonomi ve ticari alanlarda ilişkilerinin tamamının toplumsal çıkar sağlayarak, toplumun tamamına hizmet ettiği Adam Smith tarafından savunulmaktadır.¹⁰⁴

Smith’e göre kendi halkının refahını düşünerek bu yönde çaba gösteren devlet aynı zamanda diğer devletlerin de refahını sağlamış olur.¹⁰⁵ ABD Başkan’ı Wilson’un yayınladığı 14 ilkesinde uluslararası barışın sağlanması için devletlerarasında gerçekleşen ticaretin önündeki engellerin kaldırılmasını belirtmiştir. Uluslararası ticaretin önündeki engellerin kaldırılması ile serbest ticaret gelişecek ve devletlerin kendi ekonomik çıkarlarını karşılıklı olarak sağlamaları ile barışın gerçekleşmesi için ortak yönde hareket etmiş olacaklardır.¹⁰⁶

İdealist kuramın savunduğu temel görüşleri kısaca şu şekilde sıralayabiliriz;¹⁰⁷

¹⁰¹ Kant I. (1975). *Toward Perpetual Peace: A Philosophical Sketch*, s. 7.

¹⁰² Atalay, A. H. (1997). *Uluslararası Hukukun Oluşumu*, İstanbul: Göçebe, s. 64-66.

¹⁰³ Kant I. (1994), *Pratik Aklın Eleştirisi*, Kuçuradi I., vd., (Çev.). Ankara:Türkiye Felsefe Kurumu, s. 22-23.

¹⁰⁴ Arı, T. (2004). *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*, 5. Baskı, İstanbul: Alfa, s. 360.

¹⁰⁵ Myint, H. (1977). “*Adam Smith’s Theory of International Trade in the Perspective of Economic Development*”. *Economica*, 44/3, s. 231-248.

¹⁰⁶ Kissinger, H. (2006). *Diplomasi*, Kurt İ. (Çev.). 16. Basım, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür, s.218-221.

¹⁰⁷ Adroidik, H.D. (2019), *Rusya’nın Kültürel Diplomasi Çalışmaları: Castell’in Kültürel Nod Kavramı Üzerinden Rusya’nın Kültürel Diplomasi Uygulamaları ve Russkiy Mır Örneği*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s. 4.

- İdealistlere göre ulus devletler ve onların ulusal çıkarları dış politikada tek aktör değildir. Dış politikanın belirlenmesinde devletlerin yanında Milletler Cemiyeti gibi uluslararası kuruluşlar ve ulus üstü yapılar etkili olabilmektedir.
- İdealistler devletlerin rasyonel kararlar veren aktörler olduğunu ret etmektedir. Onlara göre devletlerin sabit politikaları yoktur.
- Devletler, sadece ülke güvenliğine değil aynı zamanda ülke ekonomisine ve siyasi bağımsızlığa da önem vermelidir.
- İdealistlere göre devletler, kendi kaderlerini tayin hakları gibi ahlaki değerleri ile dış politikada var olmalıdırlar.
- Devletler dış politikada barışçıl bir şekilde işbirliği ile hareket etmelidirler.

İdeal bir dünya düzeni kurulmasını amaçlayan bu düşünce kuramı, mevcut düzende uygulanan sistemin kötü ve başarısız bir sistem olduğunu ortaya koyar¹⁰⁸. Realizm kuramının benimsediği düşüncelere karşı muhalif düşünceler geliştiren İdealizm onun savunduğu kavramları ortadan kaldırarak barış içinde hareket eden iyi bir dünya düzeni kurmaya çalışır. Olan yani mevcut durumdan çok olması gereken düzen üzerinde durur. İdealizm özellikle I. Dünya Savaşı ve II. Dünya Savaşı arası dönemde önem kazanmıştır. İki savaş arası dönemde yaşanan olaylar İdealizm kuramının da içeriğini belirlemiştir. Bu dönemde en çok tartışılan konular; açık diplomasinin uygulanması, hukuk kurallarının daha kapsamlı bir şekilde tüm devletlerce uygulanması, devletlerarası işbirliğinin geliştirilmesi, dünya hükümetinin kurulması ve uluslararası kamuoyunun daha etkili bir şekilde hareket etmesi şeklindedir.

İnsanların esasen doğaları gereği iyi olduklarını kabul eden İdealizm, insanlara güvenir. Bu nedenle insanların savaş değil barış istediklerini ve bu yönde hareket ettiklerini ifade eder. Eğer insanlar kötü davranışlarda bulunuyorsa bu onların doğasından dolayı kötü olduklarından değil, olumsuz şartlardan dolayı kötü davrandıklarını ifade eder. Olumsuz şartların giderilmesi ve insanların eğitilmesi ile kötü davranışların ortadan kalkacağı düşünülmektedir.¹⁰⁹

Diğer taraftan İdealizm Kuramı, birçok düşünür tarafından eleştirilmiştir. Bu düşünürler İdealist düşüncenin başarısız olduklarını savunmuşlardır. Bu düşüncenin oluşmasında etkili olan en önemli nedenlerden biri İdealist Kurama önemli ölçüde destekleri olan ve bu kurama

¹⁰⁸Adroidik, a.g.e., 2019, s. 5.

¹⁰⁹Arı, a.g.e., 2004, s.375.

öncülük eden ABD Başkanı Wilson'un Versay Anlaşmasında savunduğu düşünceye çıkarlarını gözeten devletlerden destek alamamışken, kendi ülkesinde de savunduğu düşünceye destek alamamasıdır.¹¹⁰ Bu durum İdealizmin zayıflamasına büyük etki etmiştir.

ABD Kongresi tarafından Wilson Yönetimi'nin yapmış olduğu Milletler Cemiyeti'ne üyelik başvurusu reddedilmiştir. I. Dünya Savaşı öncesi izolasyonizm politikası izleyen ABD, kongreden destek alamaması üzerine yeniden bu politikaya dönmüştür. Bu durum Milletler Cemiyeti'nin Fransa ve İngiltere tarafından yönetilen ve güç rekabetinde bir araç olarak kullanılan yapıya dönüşmesine sebebiyet vermiştir.¹¹¹

İki savaş arası dönemde Fransa ve İngiltere Sovyetler Birliği'ne karşı güçlerini artırmak için o dönem başında Adolf Hitler'in bulunduğu Almanya ve Mussoli'ni tarafından yönetilen İtalya'ya yakınlaşmışlardır. Bu yakınlaşma neticesinde İdealist düşünceden uzaklaşarak Realist kuramın savunduğu politikalara göre hareket edilmiştir. Uluslararası sistemde yeniden kutuplaşma ve güç dengesi uygulanmaya başlanmıştır. Bu durum II. Dünya Savaşı'nı beraberinde getirmiştir. II. Dünya Savaşı'nın yaşanması İdealist kuramı tamamen zayıflatarak Realist düşüncenin sisteme hâkim olmasına neden olmuştur. İdealizm her ne kadar zayıflamış olsa da etkisini tamamen kaybetmemiştir. Gerçekleşen bir takım İdealist düzenlemeler neticesinde Birleşmiş Milletler kurulmuştur.¹¹² İlerleyen dönemlerde ise barışçıl bir bütünleşme olan Avrupa Birliği hayata geçirilmiştir. Serbest ticaret zaman içerisinde gelişme sağlamış ve uluslararası hukuki düzenlemeler gerçekleşmiştir.

İdealistlerin savundukları düşüncelerin, kalıcı barışı sağlayamaması ve uyguladıkları politikaların II. Dünya Savaşı'na engel olamaması sonrası Realist düşünce bu durumun nedenlerini araştırmaya başlamıştır. Realistlerin araştırmaları uluslararası sistemde yeni kavramların ortaya çıkmasını beraberinde getirmiştir.

İdealizm savaş sonrası dönemde krizlerin barışçıl bir ortamda çözüme ulaşacağını, bunun için de devletlerin işbirliği içinde hareket etmeleri gerektiğini ifade ederek savaşın kaçınılmaz bir durum olmadığını ifade etmektedir.¹¹³ Bu nedenle akıllı güç ve yumuşak güç kavramlarının idealizmin bir ürünü olduğunu söylemek mümkündür. Aynı zamanda idealistlerin görüşlerine göre aynı dilde konuşan toplulukların yapısal olarak birbirleri ile

¹¹⁰Kissinger, a.g.e., 2006, s. 242.

¹¹¹Birdişli F. (2011). "Ulusal Güvenlik Kavramının Tarihsel ve Düşünsel Temelleri", *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 31, s.153.

¹¹²Uçarol R. (2000). *Siyasi Tarih (1789-1999)*, 5. Baskı, İstanbul: Filiz, s. 621.

¹¹³ Eralp, a.g.e., 2003, s. 62-65.

ilişkilerinin artacağı Kültürel Diplomasi kavramında ye alan, konuşarak barışçı yöntemlerle sorunların çözümünün sağlanması tercihi İdealizm döneminde temellerinin oluştuğunu göstermektedir.

3.1.2. Realizm

Realizm kavramı 20. Yüzyılda yaşanan bazı gelişmeler neticesinde kendi değerleri çerçevesinde olgunlaşarak bir teori haline gelmiştir. Realizmin kökeni uzun bir tarihi geçmişe dayanmaktadır. Realist teoriye yönelik olarak ilk görüş Thucydides tarafından M.Ö. 5000 yılında ileri sürülmüştür. Aynı şekilde Machiavelli de 16. Yüzyılda “Prens” adlı eserinde Realist akımı güçlendirecek görüşlerde bulunmuştur. 17. Yüzyıla gelindiğinde ise Hobbes geliştirdiği bazı fikirleri ile Realizmin gelişmesine katkıda bulunmuştur.¹¹⁴ Realizmin Uluslararası İlişkiler disiplininde bir paradigma olarak ele alınıp incelenmesi esas itibari ile 20. Yüzyılda gerçekleşmiştir.

İdealist düşüncenin savunduğu uluslararası toplumda barış ve güvenliğin sağlanmasına yönelik söylemlerin I. Dünya Savaşı sonrası dönemde başarısızlıkla sonuçlanması sonrası Realizm bu düşünceye eleştiri olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan iki kutuplu sistem sonrası uluslararası arenada güvenlik sorununun önem kazanması ile birlikte bu teorinin önemi de artmıştır. Realist düşüncenin sahip olduğu temel argüman (ulusal) çıkar ve güç mücadelesinin uluslararası politikanın temel süreci olduğu yönündedir. Bu düşünceye göre devletlerin uluslararası politikada yaşanacak sorunların çözümünde ve diğer devletler ile olan ilişkilerinde temel olan sahip oldukları siyasal güçleri ve kapasitelerdir. Devletlerin sahip oldukları bu güç ve kapasiteler onların diğer devletler ile olan ilişkilerinde etkili bir aktör olmalarını sağlayacaktır. Aynı zamanda bu güç unsuru, uluslararası istikrarı sağlamada ve anlaşmazlıkların çözümünde, sahip olan devletlerin karar verici olmalarını sağlamaktadır.¹¹⁵

Realist düşünceyi oluşturan argümanlardan bir diğeri ise Ulus Devletlerin, uluslararası sistemin temel aktörü olduğu düşüncesidir. Uluslararası sistemde devletlerin üstünde onları yöneten ve yön veren bir aktör bulunmamaktadır. Bu nedenle bu sistemde bulunan tek aktör bağımsız hareket edebilen devletlerdir. Bağımsız devletler dışında, sistemde uluslararası örgütler ve diğer sivil kuruluşların önemi bulunmamaktadır. Ayrıca devletin bütüncül olarak ele alınması da Realist düşünceyi oluşturan argümanlardan bir diğeri oluşturur. Realizm

¹¹⁴Torbjorn L. Knutsen, (1992). *A History of International Relations Theory*, An Introduction, Manchester, Manchester University Press, s. 235.

¹¹⁵ Arı, a.g.e., 2004, s. 378.

kuramına göre; devletler dış etkilere karşı iç dinamikleri önemsemeden ülke çıkarları doğrultusunda hareket eder. Benzer şekilde devletleri rasyonel karar veren birimler olarak ele alır. Her devlet kendi ulusal çıkarları doğrultusunda kapasitesi kadar hareket eder.¹¹⁶

Realist düşünceye göre anarşik bir yapıya sahip olan uluslararası sistemde güvenliğin sağlanması için merkezi bir güç bulunmamaktadır. Her devletin kendi güvenliğini sağlaması gerekir ve bunun için de devletler kendi çıkarları doğrultusunda hareket ederler. Sistem ulus üstü bir gücün olmaması nedeni ile istikrarsızdır ve devletler güvenlik için sürekli bir güç mücadelesi içindedirler. Bu mücadelede güçlü olanlar, güce erişmeye çalışan diğer devletleri engellemeye çalışır. Realistler böyle bir ortamda istikrarın sağlanması için güç dengesinin önemli bir faktör olduğunu belirtmektedir.¹¹⁷

E. H. Carr, Hans Morgenthau, Reinhold Niebuhr¹¹⁸, George Kennan¹¹⁹, Kenneth Waltz¹²⁰, Henry Kissenger¹²¹, Barry Buzan¹²², Kenneth Thompson¹²³ Realist kuramın önde gelen savunucularıdır. Hans Morgenthau, “*Politics Among Nations*” adlı eserinde devletlerin dış politikalarının çıkar ögesine göre şekillenmesi rasyonel bir tercih olduğunda bahseder.¹²⁴ E. H. Carr ise uluslararası sorunları ciddi bir şekilde ele aldığı “*The Twenty Years Crisis*” adlı eserinde I. Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan Milletler Cemiyeti ve Liberal kuramı eleştirmiştir.¹²⁵

Sürekli bir çıkar çatışması içinde olan devletler için savaş kaçınılmazdır. Çünkü devletlerarasında yaşanan çatışmalarda arabulucu rol üstlenecek bir üst otorite bulunmamaktadır. Anarşik sistemin hâkim olduğu uluslararası sistemde ise devletlerin temel amacı ulusal bekalarını korumaktır. Bu amacı yerine getirmek için de güçlerini maksimize etmeleri gerekmektedir. Uluslararası sistemin anarşik yapısı devletleri, kendi güvenliklerini sağlayabilmeleri için yeni önlemler almaya ve stratejiler üretmeye yönlendirir. Bu nedenle güç kavramı Realistler açısından oldukça önemlidir. Ortaya çıkan savaşlar ise bu gücü

¹¹⁶Yalvaç, F. (1996). “*Uluslararası İlişkiler Kuramında Yapısalcı Yaklaşımlar*”, *Devlet, Sistem ve Kimlik: Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar*, Atila Eralp, (Edit.). İstanbul: İletişim, s. 81.

¹¹⁷Ari, a.g.e., 2004, s. 380.

¹¹⁸Niebuhr Reinhold, “Ahlaki İnsan ve Ahlsız Toplum”

¹¹⁹Kennan George, “Amerikan Dış Politikasının Gerçekleri”

¹²⁰Waltz Kenneth, “Uluslararası Politika Teorisi”

¹²¹Kissenger, Henry. “Diplomasi”

¹²²Buzan Barry, “İnsanlar, Devletler ve Korku”

¹²³Thompson Kenneth, “Uluslararası Politika: Güç ve Barış Mücadeleri”

¹²⁴John M. Vasquez, (1983). *Power of Power Politics: A Critique*, New Brunswick, Rutgers University Press, s. 17.

¹²⁵Carr, E. H. (1978). *The Twenty Years Crisis; 1919-1939, An Introduction to the Study of International Relations*, Londra: MacMillian,

sağlamada bir araçtır. Tüm Realist düşünürler tarafından kabul edilen Realist kuramın temel varsayımları şu şekilde sıralanabilir:¹²⁶

1. İnsanlar doğaları gereği bencil davranan kötü varlıklarıdır. İnsanların bir araya gelerek oluşturdukları devletler ise sadece kendi çıkarlarını düşünürler. Buldukları çevreye sahip olma duygusu bireyleri sürekli güç elde edebilme çabasına yönlendirir. İnsanlar çıkarlarını korumak için sürekli güç peşinde koşarlar.
2. Realistlere göre uluslararası sistemde kabul edilen temel aktör devlettir. Egemen bir yapıda olan devletlerin temel hedefi ulusal çıkarlarını sağlamaktır. Ulusal güvenliklerini ve ülke bekasını korumak için de güçlerini maksimize etmeye çalışır.
3. İnsanların doğaları gereği bencil olmaları uluslararası çatışmaların savaşa dönmesine neden olacaktır. Arabulucu güçlü bir merkezi otoritenin bulunmaması da savaşın kaçınılmaz olmasına neden olmaktadır. Bu durum anarşi ve güvensizliğe neden olur. Devletleri temkinli davranmaya ve öncelikle ulusal çıkarları dikkate almaya zorlar. Bu şartlarda uluslararası politika güç için mücadeledir.¹²⁷

Devletler güce ulaşmak için sürekli bir mücadele içerisindeyler. Anarşik bir sistemin olduğu uluslararası politikada her devlet kendi güvenliğini ve çıkarını korumak durumundadır. Bunu sağlarken de ahlaki ve hukuki kurallara göre davranmazlar. Devletler kendi çıkarını ve ülke bekasını korumak için sadece kendi gücüne yani *self help* (kendine yardım) ilkesine güvenir.¹²⁸ Devletlerarasında hiyerarşik bir yapı söz konusudur. Her devlet kendi bekasını korumak ve güvenliğini sağlamak amacıyla bazı tedbirler alır. Bir devlet tarafından alınan tedbir başka bir devletin kendini güvensiz hissetmesine neden olur ve bu durum karşısında o devlet de bazı tedbirler almaya yönelir. Uluslararası ilişkiler sisteminde bu duruma güvenlik ikilemi yani *security dilemma* denilmektedir.¹²⁹

Uluslararası sistemde devletler, ülke güvenliğini sağlayarak bekalarını sürdürmek ve sistemde belli bir istikrarı sağlamak için güç dengesi politikasına başvurur. Bu politikayı uygulayan devletler diğer devletler ile kurdukları ittifaklar neticesinde güçlerini artırarak başka bir devlet karşısında gücünü dengelemeyi amaçlar. Morgenthau'ya göre devletler güç peşinde koşarlar. Bu durum uluslararası politikanın ayırt edici bir özelliğidir. Devletlerin güçlerini maksimize etme isteği, devletlerarasında çatışmaların yaşanmasına neden

¹²⁶ Arı, a.g.e., 2004, s. 378.

¹²⁷ Eralp, a.g.e., 2003, s. 73-78.

¹²⁸ Arı T. (2006). *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, İstanbul: Alfa, s. 167.

¹²⁹ Gönlübol, a.g.e., 1985, s. 30.

olmaktadır. Devletlerin güç mücadelesinin tamamen ortadan kalkması mümkün olmadığından güç dengesini sağlamaya çalışırlar.¹³⁰

Realizmin kuramsallaşması ve kavram olarak tanımlanmasına en büyük düşünürlerden biri Hans Morgenthau'dur. 1948'de Morgenthau'nun *Politics Among Nations* adlı kitabında realizme ait temel fikirlerini 6 madde üzerinden aşağıdaki şekilde tanımlamıştır;¹³¹

1. İnsan doğası gereği davranışları Dış politikada da meydana gelen kavram ve kuramların temelini oluşturmaktadır. İnsan doğası gereği iyi ve güzel değil aksine sadece kendi faydasını düşünen bencil ve çıkarıcıdır. Realizm bu açıdan idealizm ve Liberalizm de oldupu gibi toz pembe bakmaz ve insanın temelini dayandığı kriter farklıdır.
2. Bireysel çıkar gibi, toplumsal çıkar kavramına güç kavramı açısından bakılmalıdır. Devletler sürekli olarak güç gayesi peşinde olduklarından dolayı genel davranışları bu kavram çerçevesinde değerlendirilmelidir.
3. Devletlerin çıkarları değişmez sadece bu çıkarların içeriği ve çıkarları elde etmek için gerçekleştirdiği politikalar değişebilir.
4. Uluslararası politikada ahlaki değerlerin herhangi bir önemi bulunmamaktadır.
5. Devletlerin politika, hukuk, ekonomi vb. diğer tanımlardan ayıran farklı bir tanım; Uluslararası Politika kavramını oluşturur. Bu kavram temelde siyasi ve askeri güçleri aynı zamanda uluslararası ülke çıkarı anlamını taşır.
6. Ulus Devlet, ülkeler arasındaki politika kavramının ana unsurlardır. Bu unsurlar dışındaki uluslararası kurumların uluslararası politika oluşumuna etkileri olmayacaktır¹³²

Realist düşünce coğrafya, nüfus, ekonomik kaynakları ve askeri kapasiteyi güç unsuru olarak görmektedir. Devletlerin gücü askeri kapasiteleri ile değerlendirilir. Realizm gücün kaba ve sert yönüne yönelir. Ancak Geun Lee, yumuşak gücün teorileştirilmesi konusunda çalışmalar yapmış ve yumuşak gücü kategorilere ayırmıştır. Lee'ye göre yumuşak güç; askeri veya parasal kaynaklar yerine, ulusal imaj, fikir akımları, söylemler, kuramlar, gelenekler, akademik faaliyetler, küresel veya ulusal sembolik imgeler vb. kategorilerle şekillendirilmelidir. Bu doğrultuda bir güç uygulaması olan kültürel diplomasinin realist

¹³⁰Morgenthau, H. (1970). *Uluslararası Politika: Güç ve Barış Mücadelesi*, 2.Baskı, B. Oran, ve Ü. Oksay, (Çev.), Ankara: Sevinç, s 195

¹³¹ Morgenthau H. (1960). *Politics Among Nations; The Struggle for Power and Peace*, New York Knopf, s. 4.

¹³² Morgenthau, a.g.e., 1960, s. 4.

yaklaşımından ziyade Neoliberal-İnşacı yaklaşıma daha yakın bir güç uygulaması olduğu görülmektedir.

Realizme göre dil önemlidir. Bir ülke kendi dilini ne kadar yaygınlaştırırsa politikalarını kolayca yayma ve benimsetme konumu kazandıracak. Diğer ülkelerce fikirlerinin anlaşılması sağlanacak. ABD ve İngiltere, İngilizce dili ile şuan bu hakkı ellerinde bulunduran Kültürel Diplomasi açısından güçlü ülkeler denilebilir.¹³³

3.1.3. Neorealizm

Yapısal Realizm (*Structural Realism*) olarak da adlandırılan ve devletlerin davranışlarının açıklanmasında toplumsal yapılara vurgu yapan kuramdır. Klasik anlamda Realizm kuramına karşı gelişen bir kavramdır. Aynı zamanda devletlerin egemenlik ve eşitlik varsayımını da eleştirirken kendi varlığını oluşturan kuramdır.¹³⁴ Waltz tarafından 1979 yılında ele alınan "*Theory of International Politics*" adlı eser Neorealizmin ortaya çıkışı olarak değerlendirilmektedir.¹³⁵

Neorealizm, Realizm den yola çıkarak bu kuramların denenmemiş varsayımlara dayalı olmasından yola çıkar. Buna örnek olarak Waltz "Man, The State and War" eserinde insanın doğası gereği kötü ve bencil olduğunu aktarır. Devletlerin yapısal durumu barışçı yada savaşçı olup olmadığını gösterirken, savaş kavramını anarşik yapıda tanımlar. Uluslararası yapıdan yola çıkan Neorealizm, devletlerin birbirleri ile olan ilişkilerini ve dış politikalarını incelerken, ulusların üzerinde bir yapının bulunmaması sistemi anarşik olarak tanımlanmasına neden olur. İnsan bireysel olarak çıkarıcı iken, sürekli savaş durumunun olmamasını, her devletin çıkarıcı olması nedeni ile birbirlerine karşı kendini sınırlandırmasına bağlar.¹³⁶

Kenneth N. Waltz, siyasi aktörler ve bunların birbirleri ile olan ilişkilerin tamamı, Uluslararası Sistemi oluşturduğu görüşündedir. Waltz Realizm karşıtı bir tanımlamada bulunmamış hatta tam tersi Realizmi de içine alan kapsayıcı bir tanımda bulunmuştur. Çünkü uluslararası ilişkiler sadece devletlerarası ilişkilerden ibaret değildir. Devletlerin birbirleri

¹³³ Purtaş, F. (2013). Türk Dış Politikasının Yükselen Değeri: Kültürel Diplomasi, *Akademik Bakış*, Cilt 7, Sayı 13, s. 5.

¹³⁴ Eralp, a.g.e., 2003, s. 134-135.

¹³⁵ Neorealist kuram hakkında Bkz: Kenneth Waltz, (1979) *Theory of International Politics*, New York, Random House; Robert Gilpin, (1981) *War and Change in World Politics*, Cambridge, Cambridge University Press, Robert O. Keohane, (1984) *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*, Princeton, Princeton University Press. Krasner, S. D., (1983), *Defending the National Interest: Raw Materials Investment and US Foreign Policy*, Princeton University Press

¹³⁶ Eralp, a.g.e., 2003, s. 149-168.

ile olan ilişkilerini etkileyen birçok unsur bulunmaktadır. Kısaca uluslararası ilişkileri sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik unsurlardan bağımsız olarak ele alıp tanımlamak eksik bir tanımlama olacaktır.¹³⁷

Yalvaç'a göre Realizmin de ana faktör devletlerin birbirlerinden bağımsız kararlar almasıdır. Devletler ve uluslararası politika kavramı ile iç politika ve devlet kavramlarının farklılıkları da realizmin temel tanımlarındandır.¹³⁸ Realistler ve Neorealistler tarafından benimsenmiştir. Fakat Realistler insanların doğası gereği güç mücadelesinde bulduklarını ifade ederken, Waltz uluslararası sistemdeki güç mücadelesini sistemin yapısına bağlamıştır. Waltz, uluslararası sistemin anarşik olduğunu ve adem-i merkeziyetçi bir yapıya sahip olduğunu ifade etmektedir. Anarşik yapının hakim olduğu böyle bir sistemde devletlerin amacı yaşamlarını devam ettirebilmektir. Kendi yaşamlarını sağlamak için devletler, başka devletlere güvenemeyecekleri için ayakta kalabilmek adına kendi kurdukları düzene ve araçlara dayanırlar.

Neorealizme göre devletler; küçük, orta ve büyük şeklinde sınıflandırılmaktadır. Sahip olunan ekonomik ve askeri güç devletin hangi sınıfa gireceğini belirler. Devletlerin sahip oldukları ekonomik – askeri unsurlarından ekonomik güç faktörünün katsayısı fazladır. Askeri gücün elde edilebilmesi ekonomik imkan gerektirdiğinden ekonomik güç faktörü sınıflandırmada askeri güç faktöründen daha belirleyicidir. Bu nedenle Waltz, ekonomik gücü yüksek olan ülkelerin askeri güç faktörü düşük olsa bile daima ciddi rekabet taşıyacağını ifade etmektedir.¹³⁹

Realizm ve Neorealizm kuramına göre devletin anarşik sistem içerisinde kendilerine güvenlik alanı oluştururken, diğer devletlerin güvenlik ekonomik ihtiyaçlarını da gözeterek politika üretmesi bir gerekliliktir. Kültürel Diplomasi devletlerin kendi çıkarlarını gerçekleştirmek için diğer devletlerle iletişim kurmada ve o devletlerin toplumları ile iletişime geçmede bir araçtır. Bu durumda Kültürel diplomasi savaş dışında ikili ilişkiler

¹³⁷ Aydın, M. (2004). “Uluslararası İlişkilerin “Gerçekçi” Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği”, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 1(1), s. 47.

¹³⁸ Yalvaç, F. (2010), “Devlet”, Atilla Eralp, Fuat Keyman, Oktay Tanrıseven, Fatih Tayfur, Faruk Yalvaç, Devlet ve Ötesi: Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar, İstanbul: İletişim, s. 22.

¹³⁹ Kolasi, K. (2013). Soğuk Savaş'ın Barışçıl Olarak Sona Ermesi ve Uluslararası İlişkiler Teorileri, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 68 (02), s. 174.

geliştirilerek işbirliği oluşturulabilir. Bu durumda Realizm ve Neorealizm'e göre Kültürel Diplomasi bir güç unsuru değildir; sadece bir dış politika aracı olarak kullanılır. ¹⁴⁰

3.1.4. Neoliberalizm

Uluslararası İlişkiler disiplininde ortaya çıkan mevcut teoriler, kendinden önce ortaya çıkan teorilerden etkilenmektedir. Bu nedenle de Neoliberalizmi kendinden önceki teorilerden bağımsız düşünmek yanlış olur. Öyle ki Uluslararası İlişkiler disiplininde liberalizm birçok teorinin de kaynağını oluşturmaktadır. Ayrıca bu teori kendisinden sonra ortaya çıkan birçok teoriye de öncülük etmiştir. I. Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından savaştan çok fazla zarar gören devletler, yeni bir savaşın ortaya çıkmasını önleme çabası içine girmiştir. Devletlerin bu çabaları İdealizmin bir teori olarak ortaya çıkmasını beraberinde getirmiştir. ¹⁴¹

I. Dünya Savaşı sonrası oluşan yeni dünya düzeni ikinci bir savaşın yaşanmasına engel olamamış ve II. Dünya Savaşı ortaya çıkmıştır. II. Dünya Savaşı bir önceki savaşa kıyasla daha büyük yıkımlara neden olmuş ve savaş sonrası barış arayışları daha da artmıştır. Bu arayışlar neticesinde Realizme alternatif olarak Neoliberalizm kuramı ortaya çıkmıştır. Realizmin acımasız ve katı anarşik ortam tasviri sonrası yaşanan tecrübeler ulusların sulh durumuna savaştan daha çok ihtiyacı olduğunu göstermiştir. Bu barış arayışları ve işbirliğine duyulan ihtiyaç Neoliberalizm ile sağlanmıştır. Neoliberalizm dünya barışının sağlanmasında umut olmuş ve anlaşmazlıkların çözümünde işbirliğini öngörmüştür. Neoliberalizm, uluslararası ilişkileri birim düzeyinde analiz eder. Ayrıca birim düzeyinde ortaya çıkan nedenlerin sistem düzeyinde de sonuçlarını ele alır. ¹⁴²

Arı'ya göre Neoliberalistlerin Realistlerden farklı “devletlerin uluslararası ilişkilerin tek aktörü olmasa bile en önemli aktörü olmaya devam ettiklerini” düşünmeleridir. Ayrıca Neoliberalist düşünceye göre devletler akılcı ve kar maliyet maksimizasyonunu gözetirler. Fakat tek aktör değildir ve devletten başka da aktörler bulunmaktadır. Bunlar; uluslararası örgütler, baskı grupları, bireyler şeklindedir. Ayrıca Arı, Neoliberalizmin temel ilkesi

¹⁴⁰Andrei, Verena, and Volker Rittberger, (2015). “Macht, Interessen und Normen–Auswärtige Kulturpolitik Und Außenpolitiktheorien illustriert am Beispiel der deutschen auswärtigen Sprachpolitik.” Kultur und Außenpolitik. Baden, Nomos Verlagsgesellschaft, s.1-37.

¹⁴¹Waltz, K. N. (2000). “Structural Realism After The Cold War”, International Security, C. 25, S.1, s. 6.

¹⁴²Çakmak, H. (2007). Uluslararası İlişkiler: Giriş, Kavram ve Teoriler, Ankara: Platin, s. 160.

liberalizmde olduğu gibi demokrasidir. Buradan yola çıkan Neoliberaler, liberal demokratik devletlerarasında işbirliğinin mümkün olduğunu ifade eder.¹⁴³

Gürsoy'a göre Neoliberaler, uluslararası sistemin anarşik yapısı, Neorealistlerin düşündüğü kadar işbirliğine ulaşmada çok büyük bir engel değildir. Özellikle ekonomik konularda devletlerarasındaki karşılıklı bağımlılığı arttığını ifade eden Neoliberalistlere göre, devletler askeri güçten çok ekonomik güce ağırlık verir. Bu nedenle devletlerarasına ekonomik konularda işbirliğinin sağlanmasına yönelik çabalar daha yoğun ve başarılıdır. Bu nedenle Neoliberalizmde karşılıklı bağımlılık önemli bir kavramdır. Neoliberalizmde kullanılan güç kavramı tek başına askeri güç değildir. Sosyo- Kültürel zenginlikler, eğitim, teknoloji ve ekonomi de Neoliberalizme göre güç kavramı içerisinde değerlendirilmektedir.

144

Kısaca ifade etmek gerekirse Neoliberalizm, Neorealistlerin en önemli aktörün devlet olduğu varsayımını kabul ederek Liberalizmi güncellemeyi hedefler. Fakat bunu yaparken de devlet dışı aktörlerin ve uluslararası örgütlerin öneminden de bahseder. Neoliberalizm II. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan Soğuk Savaş döneminde artan devletlerarası bağımlılığın artmasında ve şekillenmesinde etkili olmuştur. Joseph S. Nye ve Robert O. Keohane bu teorinin gelişmesinde öncülük etmişlerdir. 1977 yılında Nye ve Robert Keohane'nin birlikte yazdığı *Power and Interdependence: World Politics in Transition* adlı eser uluslararası ilişkiler disiplinindeki neoliberalizm teorisini kurmuştur.

Neoliberaler güç kavramını ele alırken ekonomik entegrasyon, demokratikleşme, karşılıklı bağımlılık, uluslararası hukuk ve işbirliğine yönelmektedir. Liberal ve neoliberal kurama göre devletlerin ve toplumlarının birbirleri ile kurdukları ilişkide kültürel diplomasinin kullanılması ortaya çıkan ilişkinin daha uzun süreli olmasını sağlar. Konuya işbirliği çerçevesi ile yaklaşan liberalizme göre kültürel diplomasi iki devletin birbirlerinin sosyal ve kültürel özelliklerini ve bilgilerini öğrenmesinde önemli bir yöntemdir.

3.1.5. İnşacılık

Bir diğer adı Konstrüktivizm olan İnşacılık Soğuk savaş döneminin ardından uluslararası sistemdeki gelişmelerin açıklanmasına Realist ve İdealist kuramlar yetersiz kalma

¹⁴³Arı, T. (2010). *Uluslararası İlişkiler Teorileri: Çatışma, Hegemonya, İşbirliği*, İstanbul: Marmara Kitap Merkezi. 2010, s. 305.

¹⁴⁴Gürsoy, B. (2004). *Soğuk Savaş Sonrasında Çok Yönlü Tehdit Algılamaları: Asimetrik Tehdit*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 8.

durumunun sonrasında ortaya çıkmıştır. 1991 yılında Soğuk Savaşın sonlandırılması tahmin edilemeyen bir gelişme olması nedeni ile, uluslararası ilişkilere sosyo-kültürel anlamda gereken önemin verilmediğini göstermiştir.

Uluslararası ilişkiler disiplininde İnşacılık Kavramını 1989 yılında kullanan ve tanıtan ilk kişi Nicholas Onuf'tur. Onuf insanların toplumu, toplumun da insanları oluşturduğunu ileri sürer. İnsanlar ve toplumları birbirine bağlayan unsur ise kurallardır. Söz konusu kurallar içerisinde hukuk kuralları da yer almaktadır. Bahsedilen hukuksal ve toplumsal kurallar insanların toplum içerisinde yaşamasından dolayı sürekli etkileşim halinde olmasından kaynaklanır. Toplumsal yapıda sosyal varlık olan insan kanunlarla düzenlenmiş kurumlar vasıtasıyla etkileşimlerine devam etmektedirler.¹⁴⁵

İnşacılık diğer kuramlardan farklı olarak gelişme göstermiş ve dünyada yaşanan olaylar ve politikaları sosyal boyutları da içerecek şekilde ele almıştır. Realist kuramın maddecilik unsurunu göz önüne alarak incelediği uluslararası ilişkileri İdealistler kurumsal ölçütlere göre incelemiştir. Konstrüktivizm'e göre devletlerarası ilişkiler, kimliklerin belirlemiş olduğu eylemlerdir. Diğer kuramların aksine Sosyal İnşacılık kuramı Uluslararası İlişkilere normatif etkiler içeren bir model sunar.¹⁴⁶

İnşacılık'a göre düşünsel, sosyal, normatif ve kültürel unsurlar uluslararası dünyanın temelini oluşturur. Bu düşüncenin temelini ise kimlikler, normlar ve söylemler oluşturur. Bu nedenle uluslararası ilişkilerde çok sık ifade edilen anarşi, devletler, uluslararası kurumlar, egemenlik, güçler dengesi, ittifaklar, büyük güçler, ülke çıkarları, tehdit, anarşi, aktörler ve güvenlik ikilemi gibi kavramlar gerçekliği sabit ve maddi olmayan sosyal inşalardır. Sosyal inşacılık kuramının önde gelen isimlerinden biri olan Alexander Wendt'e göre anarşi devletlerin gerçekleştirdiği politikalar sonrası oluşur.¹⁴⁷

İnşacılık'ın en önemli savunucularından olan Alexander Wendt, 1992 yılında yayınlamış olduğu *Anarchy Is What States Make Of It?* Makalesinde; ülkeler çıkarları için uyguladıkları politikalar ve diplomatik faaliyetlerinde kar/ maliyet analizi yapacakları önceki teorilerde de bahsedildiği gibi bilinmektedir. Bu durumda ulusal kimlik ve çıkar amacı olmasına rağmen bunların dışında da uygulamaların yorumlanabileceği anlamını taşır İnşacılık. Wendt,

¹⁴⁵Onuf N, (1998). "Constructivism: A User's Manuel", *International Relations in a Constructed World*, Derleyen: Vendulka Kubalkova, Nicholas Onuf, Paul Kowert, New York: M.E. Sharpe, s. 59.

¹⁴⁶Küçük M. (2014). "Uluslararası İlişkilerde Sosyal İnşacılık", *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, Ramazan Gözen, (Der.). İstanbul: İletişim, s.124.

¹⁴⁷Wendt, Alexander E. (2013). "Anarşi Devletler Ne Anlıyorsa Odur: Güç Politikalarının Sosyal İnşası", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt 10, Sayı 39, s. 3.

Neoliberaler ve Neorealistler'in uluslararası anarşide kimlik ve çıkarların değişmez olduğu düşüncesine katılmaz. İnşacı kuramın kimlik ve çıkarların değişebileceğine bunu değiştirmek için yumuşak güç unsurlarının kullanılarak gerçekleştirilebileceğini var olan kuramların yetersizliğini gideren yeni bir bakış açısı sunmaktadır.¹⁴⁸

Anarşi kavramı; tamamen kendiliğinden ortaya çıkan, devletlerden bağımsız olarak gelişme gösteren ve uluslararası sistemin değişmesi mümkün olmayan bir yapısı değildir. Ortaya çıkan kavramları insanlar kendi düşünceleri ile oluştururlar. Bu nedenle Sosyal İnşacı yaklaşım insanların düşüncelerinin bir ürünü olan bu kavramlara değil kültüre, bilgiye ve toplumsal normlara odaklanır.¹⁴⁹

1980'li yılların son dönemlerine doğru ortaya çıkan Konstrüktivizm'in 1990'lı yılların sonlarına doğru uluslararası ilişkiler sisteminde önemi oldukça artmış ve saygın bir konuma gelmiştir. Bu yıllarda Soğuk Savaş sonrası yeni bir düzen ortaya çıkmıştır. Sosyal İnşacılığın savunduğu unsurların ön plana çıkması bu yaklaşıma önemli bir ivme kazandırmıştır. Soğuk Savaş dönemini popüler kuramlarca devam edeceği düşünülmüş fakat Sovyetler Birliği'nin dağılması ile birlikte bu süreç sona ermiştir.¹⁵⁰

İnşacılık kuramının ortaya çıkarılmasından sonra, kuramların inceledikleri temel aktörler değişmiş olup, devletler yerine bireyler de aktör olarak incelemelere dahil edilmiştir.¹⁵¹ Uluslararası işbirliği veya sınırlamaların neler olduğunu incelemek yerine İnşacıların sosyal alanda en çok üzerinde durdukları konu dünyanın oluşturulmuş bir dünya olmasıdır. İnsanların düşüncelerinden ve fikirlerinden etkilenmeyen onlardan bağımsız olarak oluşan bir dünya düşünülemez. Bu sebeple inşacılar temel olarak kimliğin nasıl oluşup şekillendiğini anlamaya çalışır. Uluslararası ortamda devletlerin ya da bireylerin kısaca temel alınan aktörlerin nasıl şekillendiği ve zaman içerisinde nasıl bir değişim yaşadığını ele alır. Onlara göre temel olan ve değişmeyen tek aktörün devlet olduğu varsayımı kabul edilmez. Çünkü temel aktör konumunda olan devletlerin çıkarları zaman ile değişime uğrar.¹⁵²

¹⁴⁸Akıllı, E. (2019) Turksoy, Turkic Council and Cultural Diplomacy: Transactionalism Revisited. Bilig, 91: 1-25.

¹⁴⁹Küçük, a.g.e., 2014, s.126.

¹⁵⁰Karacasulu N. (2012). “Uluslararası İlişkilerde İnşacılık Yaklaşımları”, *Uluslararası İlişkilerde Postmodern Analizler-1*, Tayyar Arı, (Der.). Bursa: MKM, s. 109.

¹⁵¹ Tabak, H. (2014) “Normlar ve Uluslararası İlişkiler: Türkçe Yazın için Geç Kalınmış bir Araştırma Gündemi”, Demir, Idris (Ed.) Türkiye'nin Dış Politikası, Dora Yayınları, s.20-21

¹⁵²Adler Emanuel, (2013). “Constructivism in International Relations: Sources, Contributions, and Debates”, *Handbook of International Relations*, Second Edition, Derleyen: Walter Carlsnaes, Thomas Risse, Beth A. Simmons, SAGE Publications Ltd., Londra, s. 116.

Yumuşak Güç uygulanırken tercih edilen kaynaklar İnşacılık kuramında vurgulanan kültür, norm, kimlik politikalarıdır; Realizm'in aksine tehdit, zorlama ya da kandırmaya yönelik uygulamalar Yumuşak Güç konseptinde benimsenmeyen unsurlardır. İnşacılar fikirleri inanılan kurgular olarak ele almakta ve aktörlerin davranışlarının belirlenmesinde kimlik ve kültürü ön planda tutarak gücün yumuşak gücüne yönelmektedir.

En temel özelliği yumuşak güç faktörü olması nedeniyle Kültürel Diplomasi kavramını açıklamaya çalışan en iyi ve en güncel kuram İnşacılıktır. Kamu diplomasisi devletlerin birbirlerini kültürel olarak etkileme çalışmaları olarak ifade edilebilir. Bu kültürel etkileme çatışma boyutunda güç kullanarak olmadığından devletlerin başka devletlere karşı davranışları ekonomik ve askeri boyutun dışında kültürel boyutta olmaktadır. Devletlerin dış politika uygulama araçları da bu anlamda değişmiş farklı bir boyut kazanmıştır.

Realistler güce, Liberalistler barış kavramlarının insanların temelinde içgüdüsel varlığını savunurlarken İnşacılık bu kuramlara şüphe ile yaklaşır. Çünkü soğuk savaştan günümüze var olan durumları bahsedilen ilk teoriler ve sonrasında gelişen teoriler açıklamaya yeterli olmamıştır. Bu yeni görüş açısından insanların sosyal varlıklar olduğu, birbirleri ile ilişkileri, inançları ve fikirleri etkileşim boyunca yeniden değişmekte dönüşmektedir. Birbirlerinden etkileniyor olması bir devletin kimlik anlayışını diğer devleti etkilemek için kullanması anlamına geldiğinden İnşacılıkta ulusal kimlik kavramı önemlidir. Birbirlerini askeri ekonomik güç yanında, kültürel boyutta etkilemeleri, yine kendi çıkarlarını düşündüklerini gösterir. Fakat kendilerinin politikalarının benimsenmesi için önce küresel boyutta kabul görmek ülkelerin uluslararası etkililiğini artıracaktır.

3.2. KÜLTÜREL DİPLOMASİNİN GELİŞİMİ

Kültürel Diplomasi anlayışının ortaya çıktığı dönemlerden önce de bu kavram toplumlar tarafından kullanılmıştır. Kültürel Diplomasi kişiler arasında gerçekleşen sosyal iletişime göre farklılıklar gösterir. Daha önceki bölümlerde de açıkladığımız üzere diğer diplomasi türlerinde diplomasiyi gerçekleştiren kişiler yüksek profile ve belirlenen bazı kriterlere sahip özel olarak seçilmiş kişiler tarafından gerçekleştirilmektedir.

3.2.1. Kültürel Diplomaside Yumuşak Güç

Kültürel Diplomasi temelde Yumuşak Güç kavramına dayanır. Bu nedenle ilk olarak Diplomaside, Güç kavramının tanımlamasını yapmak gerekmektedir. Diplomatik olarak Güç, bir devletin başka bir devlet üzerindeki hedeflerin yerine getirmek için uygulamış olduğu ekonomik ve askeri güçtür. Devletlerin diğer devletler üzerinde uyguladıkları bu güç

unsuru sert niteliktedir. Yumuşak Güç kavramı ise karşı tarafa istediklerini dolaylı yollardan ve yine karşı tarafın rızası ile gerçekleştirmesi ile olur.¹⁵³

Yumuşak Güç kavramının, propaganda kavramı ile karşılaştırılmaması gerekmektedir. Propagandanın temel amacı sert gücü överek, yönetimlerin karşı tarafın halkı üzerinde baskı kurmasına neden olmaktadır. Fakat uygulanan bu yöntem çoğu kez beklenen başarıyı sağlamaz. İşte bu durumda politikada yumuşak gücün önemi ortaya çıkarır ve Kültürel Diplomasi kavramını propaganda temelinden ayırır.¹⁵⁴

Roosevelt'in "Şimdi biz Amerikalıların büyük bir sopası olduğuna göre diğerleriyle nazikçe oturup konuşabilmeliyiz." tavsiyesine *International Herald Tribune* adlı eserinde vurgu yapan Joseph Nye, Yumuşak Güç adlı eserinde yumuşak gücü; diğer devletlerin tercihlerini belirleme ve yön verme yeteneği olarak tanımlamaktadır.¹⁵⁵

Yumuşak Güç uluslararası siyasette kaynağını ülkenin değerleri ve kültüründen almaktadır. Devletler kimi zaman Yumuşak Gücün kullanılmasını ve kontrol edilmesini zor bulabilmektedir. Fakat bu durum yumuşak gücün kullanım alanını ve politikadaki önemini azaltmaz. Eski Fransız Dışişleri Bakanı'na göre Amerikalılar çok şanslıydı. Çünkü onların film ve televizyon teknolojileri sayesinde küresel ölçekteki imajları ile birlikte diğer ulusların rüyalarına ilham kaynağı olmaktadır. İşte bu yüzden diğer ülkelerde öğrenciler öğrenimlerini devam ettirmek için ABD'ye gelmekteydiler.¹⁵⁶

Realist Teorinin savunucularından olan E. H Car, uluslararası politikada uygulanan gücü üçe ayırmıştır. Bunlar; ekonomik, askeri ve fikirler üzerine olan Güçtür. Sert güç ve yumuşak güç kavramları ise diğer ülke halkının davranışlarını kendisi için avantaja dönecek şekilde etkilemede kullanılan bir araçtır. Sert gücün uluslararası ilişkilerde ki önemi azımsanmayacak kadar fazladır. Fakat yumuşak güç de bir o kadar önemlidir.¹⁵⁷

Sert güç ve yumuşak güç birbirini tamamlayacak şekilde ortaya çıkar. Fakat bu iki güç arasında ki uyum her zaman mümkün olmayabilmektedir. Öyle ki güçlerden birinin uygulanması durumunda ortaya çıkan sonuç diğerinin kullanılmasında kaynak

¹⁵³Kavoğlu, S. (2018). *Türk Kamu Diplomasisi Halkla İlişkiler Eksenli Model Arayışları*, Konya: Eğitim, s. 27.

¹⁵⁴Demir, V. (2012). "*Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç*", İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. İletişim Dizisi, s. 38.

¹⁵⁵Nye J. (2003). "*Propaganda Isn't the Way: Soft Power*", *International Herald Tribune*, s. 20.

¹⁵⁶Hubert Védrine, Dominique Moïsi, (2001). *France In An Age Of Globalization*, Washington, D.C., Brookings Institution Press, s. 3.

¹⁵⁷Nye, S. Joseph. (2004). "Soft Power and American Foreign Policy" *Political Science Quarterly* Volume 119 Number 2, s.265-266.

olabilmektedir. Öyle ki bazen sert gücün uygulanması sonrası yenilmezlik düşüncesi karşı tarafı etkileyebilmektedir. Sert güç ve yumuşak güç arasındaki ilişkiyi Joseph Nye, *Soft Power* (yumuşak güç) adlı kitabında aşağıda yer alan tablo ile açıklamaktadır.¹⁵⁸

Tablo 2: Güç

	Sert	Yumuşak
Davranış Spektrumu	<p style="text-align: center;">Tehdit Teşvik</p> <p style="text-align: center;">Emir ← ● ——— ● →</p>	<p style="text-align: center;">Gündem Cazibe</p> <p style="text-align: center;">Belirleme ——— ● → ● → İkna</p>
Genel Kaynaklar	<p style="text-align: center;">Baskı Ödeme</p> <p style="text-align: center;">Yaptırım rüşvet</p>	<p style="text-align: center;">Kurumlar Değerler</p> <p style="text-align: center;">Kültür-İlkeler</p>

Kaynak: Joseph S. *Soft Power*. New York, Public Affairs, 2004, s.8.

Yumuşak güç, sert güç olmadan da uygulanabilmektedir. Öyle ki Stalin’in Vatikan için söylemiş olduğu “Papa kaç bölük askere sahip?” sorusu bu durumu kanıtlar niteliktedir.¹⁵⁹ Askeri açıdan kıt olan Vatikan’da Orta çağdan itibaren papalık en etkili yumuşak güçtür. Bu duruma bir başka örnek ise Sovyetler Birliği’dir. Sovyetlerin Çekoslovakya ve Macaristan’a karşı gerçekleştirdiği müdahalelerin sonrasında sert gücü oldukça artmış fakat yumuşak gücü de bir o kadar azalmıştır. Sovyetlerin savaş öncesi sahip olduğu yumuşak gücü savaş sonrası elde ettiği askeri ve ekonomik güçler, yumuşak gücün zarar görmesine neden olmuştur. Görüldüğü üzere sert güç arttıkça yumuşak güç kimi zaman artarken kimi zamanda zarar görebilmektedir.

Yumuşak güç ile sert güç arasındaki ilişkiye bir diğer örnekte ABD’nin Orta Doğu üzerindeki müdahalesidir. Amerika’nın Orta Doğu’ya yönelik olarak uyguladığı sert güç sonrası imajı olumsuz etkilenmiş ve yumuşak gücü azalmıştır. Sert güç yöntemleri ile zayıf devlet üzerinde baskı kurmanın uzun sürmesi, sert gücü uygulayan devletin üzerinde yorucu bir etki bırakmaktadır. Bu etki göz önüne alındığında uzun vadede rakip devletin ve halkının yönlendirilmesinde ve etki altına alınmasında yumuşak güç devletler için elzem bir araçtır.¹⁶⁰

¹⁵⁸ Nye, a.g.e., 2004, s. 266.

¹⁵⁹ Nick Thorpe, Rusya’nın Doğu Avrupa’daki Etkisi

http://www.bbc.co.uk/turkish/fooc/story/2007/09/070921_fooc_russia.shtml (Erişim Tarihi: 04.12.2020)

¹⁶⁰ Nye, a.g.e., 2004, s. 256.

Yumuşak güç e değindikten sonra Kültürel Diplomasi kavramına gelirsek, göreceli olarak Kültürel Diplomasi kavramı yeni bir kavramdır. Fakat yeni bir kavram olarak görünse de daha önceki yıllarda da uygulama alanı bulmuştur. Yüzyıllar boyunca Kamu Diplomasisi devletler tarafından uygulanmış fakat uluslararası ilişkilerde öneminin olmadığı düşünülerek geliştirilmemiştir. Günümüzde ise devam eden barış sürecinde Kültürel Diplomasi kavramı yenilikçi bir akademik çalışma alanıdır. Yakın dönemde teknolojik, siyasal, diplomatik, toplumsal ve uluslararası politikalarda ortaya çıkan gelişmeler ile birlikte Kültürel Diplomasinin önemi artmıştır. Tüm bunların yanında Kültür kavramının kendine özgü özellikleri onun bir Diplomasi aracı olmasında en büyük etkidir.¹⁶¹

21. yüzyılın başlarında kültürel etkileşimlerin uluslararası politikada belirleyici bir unsur olması yeni bir Diplomasi anlayışının gelişmesine neden olmuş ve Kültürel Diplomasiyi ortaya çıkarmıştır. Kültürel Diplomasi, Kamu Diplomasisinin bir alt dalıdır ve bu kavramın tanımlanmasında birçok yaklaşım mevcuttur. Kültürel Diplomasiye yönelik geliştirilen tanımlamaların bu kadar çeşitli olması kültür kavramının içerik olarak zengin olmasından ileri gelmektedir.¹⁶²

Fisher'in Kültürel Diplomasi tanımına göre hedef olarak belirlenen bir kesime kültürel bir yararın anlatılmasıdır.¹⁶³ Bu şekilde davranılmasında ki temel amaç belirlenen hedef kitlenin üretici tarafından temsil edilen fikirlere katılmasını sağlamaktır. Milton C. Cummings ise, literatürde Kültürel Diplomasiye en fazla atıf yapan düşünürdür. Cummings'e göre toplumlar arasında ortak bir anlayışın oluşmasını sağlamak ve bu anlayışı geliştirmek için bilginin, fikirlerin, sistemlerin, değerlerin, geleneklerin, kültürlerin ve inançların başka toplumlar ile değişimi Kültürel Diplomasi olarak tanımlanmaktadır.¹⁶⁴

1959 yılında ABD Dışişleri Bakanlığı'nın yapmış olduğu tanımlamaya göre Kültürel Diplomasi, uluslararası ilişkilerde resmi ilişkilerin daha iyi anlaşılabilmesi ve daha sağlıklı güven ortamının oluşturulabilmesi için başka ülke halkı ile sürekli ve doğrudan ilişkinin oluşturulmasıdır. Berlin'de bulunan Kültürel Diplomasi Enstitüsü'nün resmi web sayfasında yapmış olduğu Kültürel Diplomasi tanımını şu şekilde yapmış. Özel sektör, kamu sektörü ya da sivil toplum kuruluşları tarafından ilişkilerin güçlenmesini sağlamak, ulusal çıkarları

¹⁶¹Koev, K. (2003). The Role of Cultural Diplomacy for Intensifying the Cross Border Cooperation within Danube Region, Journal of Danubian Studies and Research. Vol 3, No 1., 2013: s. 60.

¹⁶²Koev, a.g.e., 2013, s. 61.

¹⁶³ Fisher, A. (2009). "Four Seasons In One Day: The Crowded House Of Public Diplomacy" Routledge Handbook Of Public Diplomacy içinde, Snow Nancy, Taylor Philip M. (ed.) New York: Routledge, s. 53.

¹⁶⁴ Cummings, a.g.e., 2009, s. 1.

desteklemek ya da sosyo-kültürel işbirliğini geliştirmek amacı ile değerlerin, fikirlerin, kültürlerin ve geleneklerin bazı özelliklerinin toplumlar arasındaki alışverişi ile ortaya çıkan eylemlerin tümüdür ¹⁶⁵

Yukarıda aktarılan tüm tanımlar Kültürel Diplomasinin toplumlar arasında gerçekleşen ilişkiler sonrası ortaya çıktığını vurgulamaktadır. Günlük yaşantıda kültürel öğeler toplumların düşünce yapılarını ve yaşamlarını etkilediği için bir güç unsuru olarak görülmektedir. Bu güç, Yumuşak Güç olarak ifade edilmekte ve kültürel etkileşimin bir diploması aracı olarak kullanılmasını da açıklamaktadır. Devletlerin kendi belirledikleri yöntemlerle ya da oluşturdukları sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte başka toplumlarla kültürel öğeleri kullanarak iletişim oluşturması Kültürel Diplomasidir.

Bazı durumlarda Kamu Diplomasisi ile Kültürel Diplomasinin birbiri ile bağlantılı bir şekilde ele alındığı görülmektedir. Terminolojik olarak farklı anlamlar içeren Kamu Diplomasisi ve Kültürel Diplomasinin, aynı araç ve amaçlara sahip olması çoğu kez bu kavramlarının birbirini yerine kullanılmasına neden olmuştur. Fakat bu iki kavramda birbirinden farklıdır. Kamu Diplomasisi, diğer ülkelerin vatandaşlarını kamuoyu aracılığı ile etkileme anlamı taşırken; Kültürel Diploması bir ülkenin kültürünün dünyaya tanıtılması olarak ifade edilmektedir. Görüldüğü üzere bu iki Diploması türü birbirinden farklı anlamlar içeren iki ayrı kavramdır. Fakat bu iki kavramda da ortak özellik olan diplomasinin toplumlar ve birey düzeyinde gerçekleşmesi bu iki diploması türünün iç içe ele alınmasını neden olmuştur. ¹⁶⁶

Dış politika gerçekleşirken karar alıcıların analizi sürecinde kamuoyu etkisinin artırılması ile birlikte kültürel unsurlar diplomaside daha fazla yer almaya başlamıştır. Klasik diploması yollarının tükenmesi durumunda bile Kültürel Diploması devletler ve toplumlar arasındaki ilişkilerin devam etmesini sağlamaktadır. Küresel düzeyde toplumların birbirleri ile olan etkileşim ve iletişimleri küresel düzeyde barışı sağlamaktadır. Elbette ki Kültürel Diploması, barışın sağlanmasında ve çatışmaların önlenmesinde kısa vadede tek başına etki sağlayacak düzeyde değildir. Ancak Kültürel Diploması yolu ile toplumların kurdukları iletişimler neticesinde birbirlerini tanıyacak, ilişki kuracak ve karşılıklı ön yargıları törpülenecektir. ¹⁶⁷

¹⁶⁵ Yıldırım, G. (2015). Uluslararası Halkla İlişkiler Perspektifinden Kamu Diplomasisi. İstanbul: Beta, s. 351.

¹⁶⁶ Ekşi, M. (2014). *Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası*, Ankara: Siyasal, s. 132.

¹⁶⁷ Ekşi, a.g.e., 2014, s. 134.

Özellikli 2000’li yıllardan sonra küresel ölçekte yaşanan kutuplaşma ve çatışmaların başlaması ile kültürel farklılıklar daha da belirginleşmiştir. Kültürel Diplomasi, devletlerin çatışma yerine barış içinde birlikte yaşamalarını sağlamak için bir fırsat, bir yumuşak güç ögesidir. Kültürel Diplomasi toplumlara, toplumsal iş birliği, diyalog ve uzlaşma sağlaması nedeni ile barışçıl çözümün sağlanmasında önemli bir araçtır. Kültürel Diplomasi, uzun dönemli bir çaba, karşılıklı geliştirilen toplumsal ilişki, farklı kültürler arasındaki birliği sağlama ve her ne gergin ilişkiler olsa bile devletlerarasında Diplomasinin sağlanması için bir kapı açma çabalarına hizmet etmektedir.¹⁶⁸

Hızlı bir şekilde artarak küreselleşen ve birbirinden farklı sistemlerin bulunduğu günümüzde kitle iletişim araçları oldukça gelişmiştir. Gelişen teknoloji ve kitle iletişim araçları ile birlikte bireyler çok hızlı ve kolay bir şekilde iletişim kurabilmektedir. Liberal teoriye göre dünyada barışın sağlanmasında oldukça etkili bir araç olan Kültürel Diplomasi önemli bir politikadır. Liberal anlayış Kültürel Diplomasi için şu maddeleri önemli sayar;¹⁶⁹

- Toplumların birbirlerinin kültürel mirasına karşı saygı duyması
- Eşitlik, adalet ve karşılıklı bağımlılık,
- Küresel barış ve istikrar
- Uluslararası insan haklarının korunması.

1917 ile 1919 yılları arasında ABD hükümeti yurtdışında bilgi yayma faaliyetlerini başlatmışlardır. Bu faaliyetler günümüze kadar da devam etmiştir. Bu faaliyetlerde ABD’nin diğer devletler ile olan ilişkilerinde uzlaşının sağlanması ön plandadır. Fakat bu uzlaşının nasıl sağlanacağı konusunda birçok çalışmalar yapılmış ve tartışmalara konu olmuştur. Kültürel Diplomasi Enstitüsüne göre fikirlerin, geleneklerin, değerlerin ve kültürün, kültürel diplomasi amacı ile karşılıklı değişiminde önceden planlanan eylemler bulunmaktadır. Söz konusu bu eylemler, devler arasındaki sosyo kültürel iş birliğini artırmak, ilişkileri geliştirmek veya ülkenin ulusal çıkarlarını korumak için gerçekleştirilebilmektedir.¹⁷⁰

Kültürel Diplomasi yumuşak güç uygulamaları, askeri ve ekonomik güce göre daha düşük maliyetlerle sağlanabilir. Rusya’da üretilen bir askeri uçak yapına ayrılan bütçe, Amerika’nın Kültürel Diplomasi faaliyetlerine yaptığı harcamalara denk gelmektedir. Savaş

¹⁶⁸ Yıldırım, a.g.e., 2015, s.351.

¹⁶⁹ Cummings, M. C. Jr. (2003). Cultural diplomacy and the United States government: A survey. Washington: Center for Arts and Culture, Bkz. <http://culturaldiplomacy.org/index.php?en> (28.10.2020)

¹⁷⁰ Joseph Duffey, (2009). “How Globalization Became U.S. Public Diplomacy at the End of the Cold War”, Handbook of Public Diplomacy, Ed. by Snow, Nancy, Taylor, M. Philip, New York, Routledge, s. 325.

sonrası ülkelerin kayıplarının tekrar sağlama çalışmaları için askeri ve ekonomik güç yerine Kültürel Diplomasi faaliyetleri daha çok katkı sağlar. Örnek olarak Rusya ve Ukrayna ülkelerinin ilişkilerine bakılabilir.¹⁷¹

İletişim teknolojilerinde, küreselleşmeye paralel olarak yaşanan gelişmeler dünyadaki birbirinden çok farklı kültürlerin birbirlerini tanımalarına olanak sağlamıştır. Zaman içerisinde kültürel unsular üzerinden gerçekleşen ilişkiler çeşitlenmiş ve derinleşmiştir. Bu şekilde kültürel ilişkiler devletlerin resmi kurumları arasındaki ilişkilerin ötesine geçmiştir. Öyle ki devletler arasında yaşanan kriz dönemlerinde bile Kültürel Diplomasi, ülkeler arasındaki etkileşim ve iletişim kanallarını açık tutabilmiştir. Kültürel Diplomasi ile devletler ya da toplumlar arasında kurulan ilişki sert güç ile sağlanan ilişkiye göre daha uzun vadeli. Kültürel Diplomasi araçları ile kurulan ilişkiler daha sağlam ve daha uzun süreli.

21'inci yüzyıl uluslararası politikaya hiç olmadığı kadar kapsamlı ve derinleşmiş bir altyapı ile Kültürel Diplomasi imkânlarını sunmaktadır. Kitsou, etkili Kültürel Diplomasinin, “insanların kalplerini ve zihinlerini her yerde kazanmak için uzun vadeli bir taahhüdü”¹⁷² gerektirdiğini ifade etmiştir. İnsanların kalplerini ve zihinlerini kazanmaya yarayacak araçlar artık bir kültürün bütün alt unsurları olabilmektedir. Diğer bir ifadeyle toplumların kendilerini tanımladıkları, kendileriyle özdeşleştirdikleri her bir kültürel unsurun diplomatik bir araç haline dönüşebileceği bir çağda yaşamaktayız.¹⁷³

Yeni dönemde Kültürel Diplomasinin çok kullanılan bir Kamu Diplomasisi aracı olmasının sebebi kültürel faaliyetlerin, toplumların kendilerini en iyi ifade edeceği yöntemler olmasıdır. Ayrıca Kültürel Diplomasi, milli güvenlik politikalarının sürdürülebilir ve daha geniş kapsamlı olarak yürütülmesini sağlar.¹⁷⁴

Erken Kültürel Diplomasi; Kültürlerarası Diplomasi ya da Kültür Diplomasisi olarak adlandırdığımız diplomasi türü uluslararası siyasette uzun yıllardır var olan bir uygulamadır. Artık uluslararası ilişkilerde Kültürel Diplomasi sürekli değişen ve gelişen, uluslararası ilişkilerin merkezinde olan yenilikçi bir araştırma alanı olmuştur. Kültürel Diplomasi

¹⁷¹ Kozlov, L.E. (2012). *Primenenie kulturnikh instrumentov v sovremennoy vneshnepoliticheskoj praktike*, Chelyabinsk Devlet Üniversitesi Bülteni. 2012. № 12 (266)., Chelyabinsk. s. 7-17.

¹⁷² Kitsou, S. (2013). “The Power of Culture in Diplomacy: The Case of U.S. Cultural Diplomacy in France and Germany”, *Exchange: The Journal of Public Diplomacy*, C: 2, S:1. s. 22.

¹⁷³ Sancar, G. A. (2012). *Kamu Diplomasisi ve Uluslararası Halkla İlişkiler*, İstanbul: Beta, s. 63.

¹⁷⁴ ‘Cultural Diplomacy The Linchpin of Public Diplomacy’ Report of the Advisory Committee on Cultural Diplomacy U.S. Department of State, Eylül 2005, s.3
<http://www.state.gov/documents/organization/54374.pdf> (Erişim Tarihi: 25.03.2020)

anlayışı her ne kadar yüzyıllardır uygulanan bir yöntem olsa da uluslararası ilişkilerde ki konumu ve önemi yeni anlaşılmıştır. Kültürel Diplomasinin uygulanmasında en etkili kişiler hiç kuşkusuz kaşifler, tüccarlar, sanatçılar ve gezgin öğretmenler gibi mesleğini birçok coğrafyada gerçekleştiren kişiler olmuştur. Ticaret ile uğraşan kişilerin kullandıkları ticaret yollarında düzenli bir yol güzergahı çizmesi hükümet yetkilileri ile tacirler arasında bilgi paylaşımının artmasını ve kültürel etkileşimin oluşmasını sağlamıştır.¹⁷⁵

Farklı kültürleri tanıyarak bu kültürler ile etkileşime giren kişiler, kültürel değişimin yaşanmasına da ön ayak olurlar. Kültürel değişim daha çok spor, sanat, müzik, edebiyat, bilim ve ekonomi gibi faaliyetlerin gerçekleşmesi sırasında ortaya çıkmaktadır. Ayrıca toplumların birbirleri ile olan iletişimleri, düşünceleri, dilleri ve dinleri, toplumsal ve sanatsal yapılar arasındaki karşılıklı değişimler, birçok yönden birbirinden farklı olan gruplar arasındaki ilişkiyi iletir.¹⁷⁶

Uygulamalı Kültürel Diplomasi; Uygulamalı Kültürel Diplomasi teorik kültürel diplomasinin tarih boyunca toplumlar, bireyler, kurumsal aktörler, devletler tarafından farklı kültürlerarası ilişkileri geliştirip kolaylaştırmak ve iş birliğini sağlamak için bütün modelleriyle beraber uyarlaması ve tatbidir. Bu modellere örnek olarak farklı kültürel etkileşim programları, uluslararası delegasyonlar (Amerikan Caz Elçileri) ve spor müsabakaları girer.¹⁷⁷

3.2.2. Kültürel Diplomasi Araçları

Kültürel Diplomasi, bir ulusun kültürünün tüm yanlarını kullanır. Kullanılan bu uygulamaları şu şekilde sıralayabiliriz:¹⁷⁸

- Müzik, film, resim, dans ve heykel gibi sanat dalları,
- Farklı kültürlerin birbirleri ile kaynaşmasını sağlayan sergiler,
- Dil ve lisans eğitimleri için yapılan yurt dışı programları,
- Sanatsal, bilimsel ve eğitimsel amaçlı yapılan takaslar,
- Kültürel amaçlı yapılan haberler ve programlar,

¹⁷⁵“Cultural Diplomacy The Linchpin of Public Diplomacy” Report of the Advisory Committee on Cultural Diplomacy U.S. Department of State, Eylül 2005, s.3 Erişim: <http://www.state.gov/documents/organization/54374.pdf> Erişim Tarihi: 25.03.2020

¹⁷⁶Arodirik, a.g.e., 2019, s. 4

¹⁷⁷ Arodirik, a.g.e., 2019, s. 11.

¹⁷⁸ Arodirik, a.g.e., 2019, s. 12-13.

- Yabancı uluslara nezaketen verilen hediyeler,
- Dinler arası yapılan diyaloglar,
- Toplumsal fikirlerin ve dış politikaların açıklanarak diğer toplumlara özendirilmesi,

Tüm bu araçlar sayesinde yabancı uluslara kültür anlayışı kazandırılır. Kültürel Diplomasi uygulanırken hedef ülkeye karşı hangi diplomasinin uygulanacağı o ülkenin toplumsal yapısı ve değerlerine göre belirlenir bunun için toplumların analizinin çok iyi bir şekilde yapılması gerekmektedir. Kültürel Diplomasi uygulanırken kullanılan araçlar; diasporalar, yurt dışındaki siyasi partiler ya da sivil toplum kuruluşlarıdır. Bu şekilde kullanılan araçlar toplum tarafından daha iyi anlaşılır. Bu araları oluşturan hükümetler değil kültürün kendisidir. Hükümetin görevi bu araçların yurt dışına yayılmasını sağlamaktır.

BÖLÜM IV

4. KÜLTÜREL DİPLOMASİNİN ARAÇ VE UYGULAMALARINDA DÜNYA ÖRNEKLERİ

Kamu Diplomasinin günümüzdeki anlamı ile uygulanması son dönemlerde yeni uygulama alanı olarak görülse de, Kültürel Diplomasi araçlarının ve uygulamalarının çok daha öncelere dayandığı görülmektedir. Çalışmamızın bu bölümünde dünyada görülen Kültürel Diplomasi örnekleri ele alınacaktır.

4.1. FRANSA

Bilindiği üzere dünya politikasında devletlerin var olabilmesi için kendilerine bir misyon belirlemeleri gerekmektedir. Fransa 1789 yılından sonra yaşanan Fransız İhtilali sonrası misyon olarak “medeniyetleşme misyonu”nu (*mission civilisatrice*)¹⁷⁹ seçmiştir. Fransa'nın benimsemiş olduğu bu misyon, aydınlanma dönemi ilkeleri ile insan hakları ve yurttaşlık kavramlarının dünyaya tanıtılması amaçlanmıştır. Fransa'nın bu misyonu dünyaya yaymada kullandığı en etkili araç ise kültür olmuştur. 1789 yılında ülkede devrimin yaşanmasından beri Fransa'nın dünya politikası yönetsel gücünü kullanmaya veya askeri gücünü kullanmaya yönelik olmaması, aksine tamamen kültürel yayılmaya yönelik olmuştur.¹⁸⁰

¹⁷⁹ The Historical Journal [Vol. 29, No. 1 \(Mar., 1986\)](#), pp. 109-135 (27 pages) Published By: Cambridge University Press

¹⁸⁰ Akçay, N.C. (2014). *Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Kültürel Diplomasi ve Fransa'nın Afrika Ülkelerine Yönelik Uluslararası Öğrenci Programları Örneği*, (Uzmanlık Tezi), Ankara. T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, s.16.

Fransa'nın 1883 yılında Prusya ile yapmış olduğu savaş sonrası savaşı kaybetmiştir. Bu nedenle Fransa'nın dünyada itibarı zarar görmüş ve bu zarar gören itibarını yeniden kazanmak için Alliance Française¹⁸¹'i kurmuştur.¹⁸² Bu nedenle Kültürel Diplomasi faaliyetlerinin dünyada en erken örnekleri Fransa'da görülmektedir. Fransa'da Avrupa ve Dışişleri Bakanlığı ile Kültür Bakanlığı tarafından uygulanan Kültürel Diplomasi politikaları, Fransa Kültür Bakanlığı tarafından oluşturulmakta, çeşitli kurum ve dış topluluklar aracılığı ile farklı ülkelerde uygulanması ise, Avrupa ve Dışişleri Bakanlığı tarafından gerçekleştirilmektedir.¹⁸³

Fransa geçmiş dönemlerde Fransızcanın bir Diplomasi Dili olarak kullanılmasını sağlamıştır. Daha sonraki yıllarda ise dünya hegemonyasına sahip olan İngiltere ile savaşılabilmek adına gerek sivil toplum kuruluşları ile gerekse hükümet aracılığı ile sürekli, değişim programları, eğitim, uluslararası burslar ve kültürel faaliyetler ile Fransızcanın yayılmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirmişlerdir.¹⁸⁴

Fransa'nın ülke dışındaki kültürel faaliyetlerinden sorumlu kurumu olan Instituts Français Kültür Bakanlığı ile Avrupa ve Dışişleri Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyetler gerçekleştirmektedir. Günümüzde 98 ülkede bulunan ve Fransız Büyükelçiliği ile birlikte faaliyetler gerçekleştiren bu enstitü 800'den fazla Alliance Française ile iş birliği yapmaktadır. Yabancı kültürler ile gerçekleştirdiği diyaloglar sonrasında bu kültürler ile iletişim kurarak sanatsal alanlar oluşturulan Instituts Français, dilbilimsel iş birliğini, sosyal ve kültürel gelişimi ve entelektüel katılımı teşvik eden bir kurumdur.¹⁸⁵

Alliance Française kurumu Pier Foncin ve Paul Cambon tarafından Paris'te kurulmuştur. Bu kurum dünya çapında Alliance Française Vakfı ile birlikte koordineli faaliyetlerde bulunarak 133 ülkede 800'den fazla küresel ağa sahip olan siyasi ve dini herhangi bir taahhütleri bulunmadan kâr amacı gütmeyen özerk bir kuruluştur. Dünya üzerinde faaliyet gösteren Alliance Français'lerin belli başlı üç temel görevi bulunmaktadır. Bunları şu şekilde ifade edebiliriz:¹⁸⁶

- Hem Fransa içerisinde hem de Fransa dışınsa Fransızca kurslar açmak,

¹⁸¹ Alliance Française için bkz. <https://www.alliancefr.org/> (01.10.2020)

¹⁸² Nye, J.S. (2017). *Yumuşak Güç*, 2.Baskı. Ankara: BB101, s. 143.

¹⁸³ Akçay, a.g.e., 2014, s.19.

¹⁸⁴ Akçay, a.g.e., 2014, s.19-20.

¹⁸⁵ Institute Francaise Turquie (t.y.). Biz Kimiz, <http://www.ifturquie.org/ana-sayfa/biz-kimiz/>, (Erişim Tarihi: 05.03.2020).

¹⁸⁶ Yıldırım, a.g.e., 2015, s. 314.

- Fankofon kültürünü ve Fransız dilini bir kültür olarak dünyada yaymak,
- Kültürel çeşitliliğin artması için teşviklerde bulunmak.

Alliance Française küresel ağı gerçekleştirerek tüm faaliyetlerini yürütürken temel aldığı değerler ise şu şekilde açıklanmaktadır:¹⁸⁷

- Maddi kazanç sağlama amacı bulunmayan kuruluşlar olmak,
- Gerçekleştirilen bütün faaliyetlerde en iyisinin sağlanması için çalışmak,
- Yeniliğe ve modernizme açık olmak,
- Kültürel çeşitliliği geliştirerek, dayanışma ve değişim tutkusuna sahip olmak.

Fransa, dünyada gerçekleşen kültürel etkileşimi ve Kültürel Diplomasiyi en fazla ciddiye alan ülkelerden biridir. Fransa aynı zamanda uluslararası kültürel değişim ve iş birliğinin Avrupa’da ki en büyük destekçisidir. Uluslararası yayınların desteklenmesi bunun en önemli örneğidir. Ayrıca Fransa’nın Dior, Chanel, Louis Vuitton gibi dünyaca ünlü markaları ile ve turizm merkezleri ile Radio France Internationale ve France 24 gibi yayınları ile her gün dünya üzerindeki milyonlarca insana ulaşmaktadır.¹⁸⁸

Ülkemizde ise Fransız Kültür Merkezi¹⁸⁹ 80 yıldır faaliyet göstermektedir. Bu kurum İzmir, İstanbul ve Ankara’da hizmet vermektedir. Fransa kültürü ve düşüncesinin Türkiye’de yaygınlaşmasını sağlamak için kurulmuş olan bu üç merkezin üniversiteler ile ortaklaşa sunmuş olduğu hizmetler ve kültür sanat etkinlikleri ile Türk-Fransız ilişkisinin gelişmesine katkı sağlamıştır.¹⁹⁰

Günümüzde de Fransa uluslararası kültürel etkileşimin artması için dünyada en fazla harcama yapan ülkelerden biridir. Fransız kültürünü tüm dünyaya yaymak isteyen Fransa her yıl yaklaşık 1 milyon dolar harcama yapmaktadır.¹⁹¹

4.2. İNGİLTERE

İngiltere’de Kamu Diplomasisinin gelişmesi için pek çok kurum faaliyet göstermektedir. Fakat bu kurumların en önemlileri British Council, İngiliz Dışişleri Bakanlığı ve The British Broadcasting Corporation (BBC)’dir. Bu üç kurum arasından da BBC Dünya Servisi ve British Council ülkede resmi bir statü taşır ve kamu kaynaklarını kullanır. Fakat buna

¹⁸⁷ Yıldırım, a.g.e., 2015, s. 315.

¹⁸⁸ Yıldırım, a.g.e., 2015, s. 316.

¹⁸⁹ Detaylı bilgi için bkz., <https://www.ifturquie.org/> (Erişim Tarihi: 15.03.2020)

¹⁹⁰Fransa Büyükelçiliği - TEV Ortak Bursu, ortak ilişkilere bir örnektir.

¹⁹¹Nye, a.g.e., 2017, s. 113.

rağmen bu kurumlar tamamen özerk bir özelliğe sahip değillerdir. Bu kurumlar arasında etkili bir işbölümü vardır. Diplomatik iletişim Dışişleri Bakanlığı tarafından, Medya iletişimi BBC medya tarafından, kültürel iletişim ise British Council tarafından sağlanmaktadır.¹⁹²

1934 yılında kurulan British Council¹⁹³, Kraliyet Tüzüğü ile birlikte ülkede tüzel kişilik kazanmıştır.¹⁹⁴ Günümüzde British Council 100'den fazla ülke ile sanat, kültür, sivil toplum ve İngilizce eğitim alanında çalışmaktadır. 2017 yılında ise bu kurum 731 milyondan fazla insan ile internet üzerinden, 65 milyondan fazla insan ile yüz yüze, TV programları, radyo ve basın yolu ile iletişim kurmuştur. Kendini kültürel ilişkiler kurumu olarak tanıtan British Council, faaliyetlerini gerçekleştirirken ihtiyaç duyduğu gelirlerin %15'ini Birleşik Krallık Hükümeti'nden karşılamaktadır.¹⁹⁵

Önceki adı *The British Committee for Relations Other Countries* olarak bilinen fakat daha sonra British Council olarak kısaltan bu kurum 1940 yılından itibaren faaliyet göstermektedir. Bu kurumun temel amacı işbirliği içerisinde ortaklaşa hareket ettikleri ülkelere olumlu etkilerde bulunmak, bunu gerçekleştirirken de İngiltere'nin dış politikada ki statüsünü, güvenliğini ve refahını artırmaktır. Ayrıca söz konusu kurumun misyonu ise İngilizce'nin dünyada bilinirliğini artırmak ve bu şekilde başka ülkeler ile kültürel etkileşimi artırmaktır.¹⁹⁶

2017-2018 British Council'in yıllık raporuna göre günümüzde 100'den fazla ülkede İngilizce kültür-sanat, eğitim ve sivil toplum faaliyetleri gerçekleşmektedir. Bu rapordan elde edilen verilere göre ise British Council 2018 yılında 75 milyondan fazla insana doğrudan, 758 milyon insana ise uluslararası yayınlar ve internet aracılığı ile ulaşmıştır. British Council'in Erişim sayısı ve 2020-2021 yılları arasında hedefleri, aşağıda yer alan Şekil 1 ve Şekil 2 deki grafikler üzerinden gösterilmiştir.

Şekil 1: British Council'in 2014-15 ve 2019-20 Doğrudan Etkileşim Sayısı ve 2020-21 Yılına Ait Hedefler

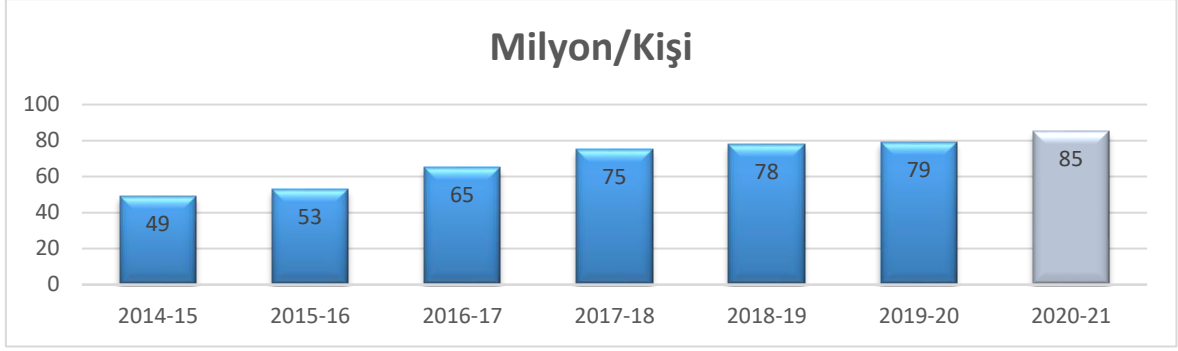
¹⁹²Kalm, İ. (2012). “*Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*”, Kamu Diplomasisi, Tuğçe Ersoy Öztürk, (Çev.). Abdullah Özkan ve Tuğçe Ersoy Öztürk, (Ed.). İstanbul: Tasarım, s. 152.

¹⁹³ Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz: <https://www.britishcouncil.org.tr/about> (20.12.2020)

¹⁹⁴ Aydemir, E. (2016). *Dış Politikada Yumuşak Güç ve Medya*, 1. Basım, İstanbul: Kalkedon, s. 117.

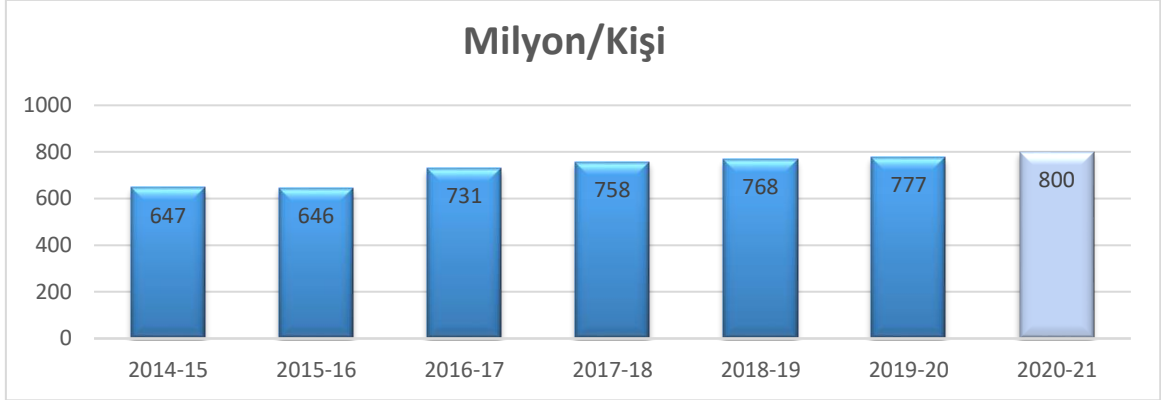
¹⁹⁵ www.britishcouncil.org (Erişim Tarihi: 29.12.2019)

¹⁹⁶ Fisher, A. (2009). *A Story of engagement: the British Council 1934-2009*, British Council, s. 19.

Kaynak: www.britishcouncil.org (28.12.2019)

Şekil 2: British Council'ın 2014-15 ve 2019-20 Toplam Erişim Sayısı ve 2020-21 Yılına Ait Hedefler

Kaynak: www.britishcouncil.org (28.12.2019)

British Council'in bu kadar geniş etki alanına sahip olmasında hiç kuşkusuz İngilizce'nin dünyada en çok tercih edilen "*lingua Franca*"¹⁹⁷ olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durum İngiltere açısından Kültürel Diplomasinin gelişmesinde büyük bir artı sağlamakta ve İngiltere'nin dil öğretimi sayesinde başarılı Kültürel Diplomatik faaliyetler geliştirmesini sağlamaktadır.¹⁹⁸

Üzerinde güneşin batmadığı imparatorluk adı ile bahsedilen İngiltere'nin zamanla stratejik iletişim ve diplomasi alanında ki çalışmaları azalmıştır. Fakat buna rağmen günümüzde İngiltere'nin Kültürel Diplomasinin etkin ve yoğun bir şekilde devam ettiği

¹⁹⁷ Robbins Burling. (2007). "The Lingua Franca Cycle: Implications for Language Shift, Language Change, and Language Classification", *Anthropological Linguistics*, vol. 49, no. 3/4, s. 209.

¹⁹⁸ Kalın, a.g.e., 2012, s. 160.

görülmektedir. İngilizce günümüzde dünyada her ülke tarafından en çok konuşulan dildir.¹⁹⁹ İngilizcenin dünyaca en çok bilinen dil olması İngiltere'nin Kültürel Diplomasi alanındaki başarısını göstermektedir. Tarihsel miras olarak bize yansıyan kültürü, genel anlamda ifade ediş biçimleri, yoğun anlamda da dil nakleder. Dolayısıyla dil, kültürün en önemli taşıyıcısıdır.²⁰⁰

Günümüze bakıldığında Rusya'da 56 Bin çocuk British Council tarafından sağlanan İngilizce kitaplara sahiptir. İngiltere'nin dil öğrenimini artırmalarındaki faaliyetlerini ülkemizde de gözlemlemek mümkün. Birçok aydın uluslararası dil kullanımı İngilizce olması nedeniyle British Council tarafından sağlanan kitaplar ve kurslar neticesinde İngilizce dilini öğrenmiştir. British Council birçok ülkenin yerel radyoları ile ortaklaşa paket programlar yapmaktadır. Hazırlanan bu paket programların her hafta 18 ülkede 5 milyon dinleyicisi bulunmaktadır.²⁰¹

4.3. ALMANYA

İkinci Dünya Savaşı'nın yaşanmasının ardından Almanya Kültürel Diplomasi faaliyetlerini ön planda tutarak ve geliştirerek dünya kamuoyundaki imajını yeniden düzenlemeye çalışmıştır. Almanya'nın bu amacını gerçekleştirmede attığı ilk adım 1951 yılında kurulan Goethe Enstitüsü²⁰² olmuştur. Goethe Enstitüsü, Almanya'nın Kültürel Diplomasiyi geliştirmede ve kullanmada ki en etkili aracı olmuştur.²⁰³

1953 yılında Almanya'nın Bad Reichenhall kentinde Dışişleri Bakanı tarafından imzalanan bir anlaşmayla ve enstitüye bağlı olarak kurulan ilk dil kursu 1976 yılında bağımsız bir kişilik kazanmıştır. Goethe Enstitüsü'nün finansal kaynağı ve bütçesi ise büyük çoğunlukla Federal Hükümet Basın, Dışişleri Bakanlığı ve Enformasyon Dairesince karşılanmıştır. Bu enstitü Alman Kamu Diplomasininin kültürel ayağını oluşturmaktadır. Enstitünün amacı Kamu Diplomasininin aktörleri ile uyumlu olarak halklar ve kültürler arasında diyalogun ve anlayışın sağlanmasıdır.²⁰⁴

¹⁹⁹ Sanayi devrimindeki gelişmelerin bu ülkede hızla gelişmesi ve devletlerin bu gelişmelerin takibini sağlamak için İngilizce dil öğrenimi zorunlu hale gelmiştir. Bkz: Pennycook, Alastair. *The cultural politics of English as an international language*. Taylor & Francis, 2017.

²⁰⁰ Köktürk, M. (2015), *Kültürün Dünyası*. 2.Basım. Ankara: Hece, s. 253.

²⁰¹ Özkoçak, V. (2013). *Eğitim ve Kültürel Faaliyetler Bağlamında Kamu Diplomasisi Uygulamaları*. A. Yalçınkaya ve Y. Özgen (Ed.). *Kamu Diplomasisi* içinde. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi, s. 204.

²⁰² Goethe Enstitüsü hakkında Türkiye'deki proje ve faaliyetleri için Bkz: <https://www.goethe.de/ins/tr/tr/ueb.html> (Erişim Tarihi: 12.01.2020)

²⁰³ Demir, a.g.e., 2012, s. 134.

²⁰⁴ Demir, a.g.e., 2012, 134.

2019 yılı itibari ile Goethe Enstitüsü'nün 98 ülkede 159 merkezi bulunmaktadır. Kurulan bu merkezler ile Almanya'nın dili, kültürü ve değerleri ile ilgili olarak bilgi sağlanmaktadır. Goethe Enstitüsü'nün birçok ülkede dil öğretim merkezi, kütüphaneleri, irtibat ofisi ve yerel kültür toplulukları ile işbirlikleri bulunmaktadır.²⁰⁵

Goethe Enstitüsü'nün misyonu, Alman dilini yurt dışında yaygınlaştırarak diğer kültürler ile işbirliğini sağlamaktır. Enstitü'nün misyonunu gerçekleştirirken sunmuş olduğu hizmetleri şu şekilde sıralayabiliriz:²⁰⁶

- Kültürel aktiviteler oluşturmak,
- Almanca'nın diğer toplumlar tarafından öğrenilmesini sağlamak,
- Alman kültürü, politikası ve toplumu ile ilgili bilgiler sunmak,
- Almanca yeterliliğini belirlemek için akademik sınavlar düzenlemek.

Goethe Enstitüsü'nün misyonunu gerçekleştirirken bu hizmetleri yerine getirmesinde ki amaç II. Dünya Savaşı sonrası tüm dünyada oluşan “*Militan Almanya*” algısını kırarak uluslararası politikada daha yumuşak bir imaj oluşturmaktır. Goethe Enstitüsü Almanya'da uluslararası düzeyde yayın yapan Deutsche Welle (DW) ile çok dilli web sitesi olan Campus Germany'i kurmuşlardır.²⁰⁷ Buna ek olarak ülkemizde de Türk-Alman Üniversitesi iki ülke arasındaki kültürel iş birliğine örnek gösterilebilir.²⁰⁸

Almanya'nın Kültürel Diplomasisini gerçekleştirmede en önemli organlarından olan DW kanalı bulunmaktadır. 1953 yılında kurulmuştur. Bu organ 30 farklı dilde uluslararası yayın yapmaktadır. Yapmış olduğu yayınlar ile günümüzde haftada 160 milyondan fazla kişiye ulaşmaktadır.²⁰⁹

4.4. ÇİN

Günümüzde dünyanın en kalabalık ülkesi olan Çin'in 1,4 milyar nüfusu bulunmaktadır. Çin'in çok köklü bir kültürel geçmişi ve küresel bir ekonomik gücü vardır. Geçmiş dönemlerde kendine özgü ve dış politikaya kapalı olarak ve komünist bir rejim ile yönetilen Çin son dönemlerde dış dünyaya açılma yoluna gitmiş ve bu konuda oldukça yol kat etmiştir. Çok kutuplu sistemin hâkim olduğu dünyada Çin günden güne büyüyerek yeni bir güç

²⁰⁵ <https://www.goethe.de>, (Erişim Tarihi: 30.12.2019).

²⁰⁶ Yıldırım, a.g.e., 2015, s. 365.

²⁰⁷Buna ek olarak ülkemizde de Türk-Alman Üniversitesi iki ülke arasındaki kültürel iş birliğine örnek gösterilebilir.

²⁰⁸<https://www.dw.com> (Erişim Tarihi: 29.12.2019).

²⁰⁹<https://www.dw.com> (Erişim Tarihi: 29.12.2019).

olmuştur. Çin'in uyguladığı dış politikada yumuşak gücü kullanmış ve dünya ülkelerinin kendi kültürünü tanıması için Kültürel Diplomasiden yararlanmışır.²¹⁰ Çin de de diğer ülkelerde olduğu gibi kültürlerini haberlerini doğru anlatmak adına Çin'in ulusal haber ajansı Xinhua 24 kanalının İngilizce yayın yapan CNC kanalı bulunmakta.²¹¹

2004 yılında kurulan Konfüçyüs Enstitüsü²¹² Çin'in en yaygın ve etkili kültürel diplomasi aracıdır. Enstitü'nün ilk şubesi Güney Kore'nin Seul şehrinde açılmıştır. Günümüzde enstitü dünyanın birçok yerinde faaliyet göstermektedir. Konfüçyüs Enstitüsü'nün amacı, Çin dili öğreniminin dünyada desteklemek, Çin kültürünü ve dilini teşvik etmek, ve Çin kültürü hakkında bilgi sunmaktır. Bu enstitü kâr amacı gütmeyen bir kamu kuruluşudur ve Çin Halk Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığına Bağlı olarak faaliyet göstermektedir.²¹³

Diğer ülkelerde görülen örneklerden farklı olarak Konfüçyüs Enstitüsü diğer ülkelerde ki üniversiteler ile onların bünyesinde faaliyetler gerçekleştirmektedir. Yönetimi Hanban tarafından gerçekleştirilen Enstitüde yeni bir enstitünün kurulmasından bunun denetim ve sorumluluğuna kadar, öğretmenlerin yetiştirilmesinden eğitim materyallerinin dağıtılmasına kadar tüm işlemler Hanban tarafından gerçekleştirilmektedir. 2018 yılının sonuna kadar Asya'da 126, Afrika'da 59, Kuzey ve Güney Amerika'da 160 ve Okyanusya'da 21 dünya genelinde toplam 548 Konfüçyüs Enstitüsü bulunmaktadır.²¹⁴

4.5. ABD

Kültürel Diplomasiyi, Kamu Diplomasinin etkili bir aracı olarak dünyada en iyi kullanan ülkelerden biri ABD'dir. Sinema, moda, televizyon, film dizileri ve müzik gibi popüler kültürün ürünü olan etkinlikler, ülkelerin belirlemiş olduğu hedefleri diğer ülkelere ulaştırmada kolaylık oluşturmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Amerika'nın en etkili kültürel

²¹⁰Karadağ, H. (2016). *Uluslararası İlişkilerde Yeni Bir Boyut Kamu Diplomasisi*. 1.Basım. Ankara: Nobel Akademik, s. 169.

²¹¹CGTN(Çin Küresel TV ağı), CNC World isimleri ile de anılmaktadır. <https://www.cgtn.com/> (Erişim Tarihi : 21.01.2020)

²¹²Uluslararası Çin Dili Konseyi (HANBAN) tarafından, dil öğrenimi, akademik işbirliği ve kültürel ilişkiler geliştirmek amacı ile uluslararası üniversiteler ile anlaşma yapan Kültürel Diploması kurumudur. Örnek olarak işbirliği olan üniversitelerden birkaçı; Bkz: ODTÜ: <https://ci.metu.edu.tr/tr>, Boğaziçi Ü. <http://www.confucius.boun.edu.tr/?lang=tr>

²¹³<https://www.statista.com> (Erişim Tarihi: 28.12.2019).

²¹⁴<https://www.cgtn.com/> (Erişim Tarihi: 28.12.2019).

diplomasi aracının Hollywood olduğunu görmekteyiz. Çünkü Hollywood sayesinde ABD dünyanın en iyi televizyon programı ve film ithalatçısı olmuştur.²¹⁵

Amerika Hollywood filmlerinin Kültürel Diplomaside ki gücünü sonuna kadar kullanmaktadır. Bu filmler ile kendi kültürünü tanıtmakta, diğer ülke toplumlarında iyi bir imaj oluşturma, politik mesajları iletme, Amerika'nın politikalarının ve değerlerinin hedef kitleye ulaştırmada etkili bir araç olarak kullanılmaktadır. Ayrıca Hollywood, dünya film enstitüsünü de elinde bulundurmaktadır. Bu nedenle hem çok güçlü maddi gelire hem de pazarlama tekniğine sahiptir. Hollywood'un sahip olduğu güç büyük ilanlar, tanıtım kampanyaları, radyo ve televizyon tanıtım programları ile kültürel aktarımı kolaylaştırmıştır.²¹⁶

Amerika'nın uzun yıllar boyunca Kamu Diplomasisinin en önemli kaynağı olan Birleşik Devletler Enformasyon Ajansı (USIA), gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlerde "Evrenselleşmiş Amerikan Kültürü" etkili bir şekilde kullanılmıştır. USIA'nın temel amacı, kültürel ve akademik alışverişin sağlanması, gerçekleştirilen yayınlar ile dinleyicilere ulaşarak kamu diplomasisin gelişimini sağlamaktır.²¹⁷

Amerika'nın bilimsel ve kültürel değişim programlarına, Soğuk Savaş döneminin sona ermesinin ardından 700 bin insan katılmıştır. Bu kişilerin arasında bazı ülkelerin devlet başkanları da bulunmaktaydı. Hatta bu programlar aracılığı ile Amerika'ya gelen birçok Sovyet Cumhuriyeti'nde yaşayan bilim adamları ülkelere döndüklerinde liberalizm ve insan haklarına yönelik çalışmalar gerçekleştirmişler ve en büyük destekçisi olmuşlardır.²¹⁸

Nye'ye göre Sovyetler Birliği her ne kadar ABD'de gerçekleşen değişim programlarını sınırlandırmak için çalışmalarda bulunsa da 1958-1988 yılları arasında aralarında gazeteciler, yazarlar, müzisyenler, kamu görevlileri, atletler, dansçılar ve akademisyenlerinde bulunduğu 500 bin Sovyet'li ABD'ye gitmiştir. ABD tarafından gerçekleştirilen değişim programlarının en önemlisi ise USIA'nın yönettiği "*Fulbright Programı*"dır. 1946 yılında II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından Senatör J. William Fulbright kültürel ve eğitim değişim yolu ile ülkeler arasında ortaklaşa bir anlayışın

²¹⁵Çevik, B.S. (2015). *Kültürel Diplomaside Devlet Dışı Aktörler: Türk Sineması ve Dizileri*. M.Şahin ve B.S. Çevik, (Ed.). *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi* içinde. Ankara: Nobel, s. 197.

²¹⁶Akçadağ, E. (2010). *Avrupa Birliği Sürecinde Kamu Diplomasisi Faaliyetlerinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü*. 1-15, s. 11.

²¹⁷ Karadağ, a.g.e., 2016, s. 12.

²¹⁸Johnson, S. Ve H. Dale (2003). How to Reinvigorate U.S. Public Diplomacy. 1-14.

<https://www.heritage.org/defense/report/how-reinvigorate-us-public-diplomacy> (Erişim Tarihi: 29.12.2020).

oluşması için Amerikan Kongresi'ne bir teklif sunmuş ve bu teklif sonrası Fulbright Programı başlamıştır.²¹⁹

Amerika'nın Kültürel Diplomasisini gerçekleştirirken kullandığı bir diğer araç spordur. Öyle ki NBA maçları, 212 ülkede 42 dilde yayın gerçekleştirmiş ve bu şekilde 750 milyon insana ulaşmıştır. Amerika'nın beyzbol maçları ise 224 ülkede 11 farklı dilde yayınlanmıştır. Öyle ki Amerikan filmi seyircisi ile Amerikan sporu seyircilerinin sayısı nerdeyse aynı seviyelerdedir. Ken Griffey'in de Kültürel Diplomasinin yayılmasında ki önemi oldukça fazladır. Ken Griffey, dönemin ABD Başkanı George Bush döneminde beyzbolda ün yapmış ve bu durum Bush tarafından kullanılmıştır. Bush, Ken Griffey'i Amerika'nın kültürel diplomasisinin yayılmasında görevlendirmiştir. Diğer spor dalları basketbol ve atletizm de ABD kültürünün dünyaya tanıtılmasında etkili olmuştur.²²⁰

Kültürel Diplomasi araçları arasında müziğin de önemli bir yeri olduğunu belirtmek gerekmektedir. Farklı din ve dile sahip olan, farklı mizah anlayışlarına sahip farklı yiyecekler tüketen kişiler; din, dil ve ırk farkını gözetmeden dünyaca ünlü bir müzik etrafında birleşebilirler. Özellikle Soğuk Savaş döneminde ABD geliştirdiği caz müzik ile birlikte ülke halklarını etkilemeye çalışmıştır. ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından başlatılan “*Jazz Ambassadors*” (Caz Elçileri) projesi 1950 ile 1970 yılları arasında dünyaca ünlü caz müzisyenleri diğer ülkelere gönderilmiştir. Bu şekilde gerçekleşen faaliyetler ile müzik ülkeler ve toplumlar arasında bir köprü kurmuştur.²²¹

Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD'de etkili olan diğer toplumların ABD kültüründen etkilenmesinde araç olan bir diğer müzik ise “rock” olmuştur. Rock müzik Amerika'da 1960'lı yıllarda ortaya çıkmıştır. Rock müzik, kullandığı farklı müzik enstrümanları ve şarkı sözleri ile din, dil ve ırk farkını gözetmeden dünyada k milyonlarca kişinin duygularını paylaşmıştır. Hatta rock müzik Sovyetler Birliğinde'de büyük bir beğeni toplamış ve Sovyet halkına demokrasi ve özgürlük gibi kavramların aşılmasını sağlamıştır.²²²

Kültürün yayılmasını hızlı bir şekilde gerçekleştiren en önemli araç dildir. Teknolojide ve dünyadaki eğitim sistemlerinde dil olarak çoğunlukla İngilizce'nin kullanılması, başta Amerika olmak üzere, İngilizce konuşan ülkelerin kültürlerin yayılmasında ve kültürler arası

²¹⁹Aydemir, a.g.e., 2016, s. 120.

²²⁰Yıldırım, a.g.t., 2014, s. 248.

²²¹Kurtuluş, B. (2016). Müzik Diplomasisi: Bir Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Müzik. G.A. Sancar (Ed.). *Kamu Diplomasisinde Yeni Yaklaşımlar ve Örnekler* İstanbul: Beta Yayınları, s. 135.

²²² Erzen, M.Ü. (2012). *Kamu Diplomasisi*. İstanbul: Derin, s. 132.

iletişimin sağlanmasında dili etkili bir araç olarak kullandıkları görülmektedir. ABD ile ilgili olarak verilen bütün örnekler ele alındığında ABD'nin dil, müzik, spor ve sanat gibi araçları kullanarak Kültürel Diplomasiyi en etkili şekilde kullandığı görülmektedir.

4.6. JAPONYA

Asya ülkeleri arasında Japonya, diğer Asya ülkelerine göre daha fazla yumuşak güç kullanımına sahiptir. Bu nedenle de Japonya, Kültürel Diplomasinin gelişmesinde önemli girişimlerde bulunmuştur. Gelir düzeyi ve teknolojik gelişmelerini Batı'yı takip ederek modernleştiren ülke, Batı'nın karşısında kendi kültürünü koruyarak, Batılaşmadan kalabilmiştir. Yumuşak güç kullanımının dünyada ki en iyi örneklerinin görüldüğü Japonya, her yıl “*Portland Public Diplomacy*” nin 30 ülkenin yumuşak güç endekslerini kullanarak hazırlanmış olduğu 2017 raporunda 6. Sırada yer almaktadır.

Japonya'nın, günümüzde mutfaktan moda, tüketici elektroniğinden pop müziğe, mimariden sanata kadar çok fazla kültürel çeşitliliği bulunmaktadır. Japonya'nın sahip olduğu kültürel farklılıklar onun Batı dünyasından ayırmakta ve bu kültürel çeşitlilik toplumların dikkatini çekmektedir. Diğer toplumların Japon kültürüne yönelik ilgisini değerlendirmek isteyen Japon Dışişleri Bakanlığı kültürel değişim programlarını yürürlüğe koymuştur. Japon Vakfı ile işbirliği içerisinde gerçekleştirilen değişim programlarının amacı Japon kültürünün diğer toplumlarca tanınmasını sağlamak ve kültürel etkileşimi gerçekleştirmektir.²²³

Dışişleri Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen kültürel değişim programlarından en bilineni “*JET-Japan Exchange and Teaching*”, diğer toplumlar ile Japon halkı arasında karşılıklı anlayışın artırılması için 1987 yılında başlatılmıştır. Günümüzde JET katılımcılarına ve 45 valiliğe en sahipliği yapan yaklaşık 1000 yerel yönetim vardır. Her yıl başka ülkelerden gelen kişiler, spor değişim danışmanlığı yapmak, yabancı dil öğretmek ve uluslararası iletişim koordinatörlüğü yapmak gibi görevler ile ülkeye davet edilmektedir. 1987 yılında bu program çerçevesinde 4 ülkeden 848 katılımcı Japonya'ya gelmiştir. Günümüzde ise bu program çerçevesinde 54 ülkeden 5528 katılımcı katılmaktadır.²²⁴

Ayrıca Japonya'nın kendine has bir sanat anlayışı vardır. Çiçek düzenleme, çay seremonisi, origami sanatı, kısa şiir gibi diğer kültürlerde görülmeyen sanatsal faaliyetler ile

²²³ Akçadağ, a.g.m., 2010, s. 11.

²²⁴ Bostancı, M. (2012). *Kamu Diplomasinde Medyanın Rolü ve Önemi*. 1.Basım. İstanbul: Anahtar Kitaplar, s. 81.

Japon kültürü dünyaya tanıtılmıştır. Animasyonlar, Japoncanın öğrenilmesinde kolaylık sağlayan mangalar, Japon kültürünü yansıtan filmler kültürel diplomasi araçlarının başında gelmekte ve günümüz gençleri tarafından da büyük ilgi görmektedir.

Diğer ülke toplumları tarafından Japon kültürünün ilgi çekmesinde sadece popüler kültür etkili olmamıştır. Japonya dövüş sanatları, ruhsal ve geleneksel disiplinlerinin kültürel cazibesi ve geleneksel Japon tasarımı, sanatı ve mutfağı yıllarca dünyanın birçok ülkesindeki toplumların ilgisini çekmiştir.²²⁵

Ülkemizde Muharrem Demirci 1994 yılında “Japon Kültür ve Enformasyon Merkezi” ni açmıştır. Japon Kültür ve Enformasyon Merkezi, Japon kültür ve yayıncılığı, Japon mutfağı ve dersleri gibi çeşitli konularda hizmet vermektedir. Ayrıca bu kurum ülkemizde Beyoğlu Belediyesi ve İstanbul Büyük Şehir Belediyesi başta olmak üzere birçok kuruluş ile işbirliği yapmaktadır.²²⁶

4.7. KÜBA

Küba'nın Kamu Diplomasisine yönelik çok bir faaliyeti olmamıştır. Küba denildiğinde ilk akla gelen gelişmiş sağlık sistemi, müzik, dans, ve Küba Devrimi sonrasında Küba'da ortaya çıkan ve günümüzde hala deva eden sosyalist yönetim anlayışdır. Küba'nın kültürel diplomasisini geliştiren devlet politikası olarak uyguladığı en önemli araçlarından biri sağlıktır yani Tıp Diplomasisidir.²²⁷

Kültürel Diplomasinin gelişmesinde büyük bir etkiye sahip olan Tıp Diplomasisi, uluslararası ikili ya da çok taraflı girişimler neticesinde siyasi ve etnik çatışmaların olumsuz etkilerine ve felaketlerine maruz kalmış toplumlara uzanarak, onlara insani yardımda bulunmakta ve toplumlar ve devletlerarasındaki duygu ve düşüncelerin ortaya çıkmasına katkı sağlamaktadır.²²⁸

Küba'da yaşanan devrim sonrasında ilk olarak kendi toplumlarının sağlıkları ile ilgilenilmiş ve tıp bilimi, halk sağlığı ve ilaç ile tıp sektörünün gelişmesi için oluşturulan hükümet ve devlet politikalarının yürütülmesinden ve kontrol edilmesinden sorumlu “Halk Sağlığı Bakanlığı” kurulmuştur. 20. Yüzyılın başlarında yaşanan George ve Mitch kasırgaları bu dönemde Amerika ve Karayip ülkelerinde etkili olmuş ve çok ciddi kayıp ve

²²⁵ Akçadağ, a.g.m., 2010, s. 17.

²²⁶ <http://www.japonkultur.com/tr-hakimizda.html>, (Erişim Tarihi:29.12.2019).

²²⁷Erman, K. (2016). Sessiz ve Etkili: Küba'nın Tıp Diplomasisi, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt 12, s. 48, s. 74.

²²⁸Erman, a.g.m., 2016, s. 78.

10.000'den fazla ölüye neden olmuştur. Ayrıca kasırgalar bu ülkelerin ekonomilerini de çok ciddi bir şekilde etkilemiştir.

Karayip'lerde ve Amerika'da yaşanan bu fırtınaların toplumlar ve hükümetler üzerindeki olumsuz etkileri sonrası Küba, fakir ve ihtiyaç durumundaki ülkelerde yardımlarda bulunmuştur. 1999 yılında Latin Amerika Tıp Okulu "Escuela Latinoamericana de Medicina-ELAM" kasırga nedeni ile ortaya çıkan olumsuzluklar neticesinde açılmıştır. Günümüzde de Küba'nın en etkili kültürel araçlarından biri ELAM'dır.²²⁹

BÖLÜM V

5. TÜRKİYE'DE UYGULANAN KÜLTÜREL DİPLOMASİ FAALİYETLERİ VE KURULUŞLAR

Türkiye'de uygulanan kültürel Diplomasi araçlarını incelemeye önce, Türk Dış Politikasında Kültürel Diplomasinin yeri ve önemine, sonrasında bu çalışmaların finansal kaynakları hakkında bilgi verilecektir. Akabinde Kültürel Diplomasinin çalışma alanlarına değinilecektir.

5.1. TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA KÜLTÜREL DİPLOMASİ

Türklerin Anadolu'ya gelmelerinin ardından buradaki hakimiyeti ele geçirmelerinde sadece askeri güç etkili olmamıştır. Gerek günümüz Türkiye'si, gerek Selçuklular dönemi, gerekse de Osmanlı döneminde devlet egemenliğinin kullanılmasında yumuşak gücün oldukça fazla etkisi olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu; Kuzey Afrika, Ortadoğu, Kafkaslar ve Balkanlar sınırlarında yaşayan farklı mezhep, din, dil ve ırka mensup toplulukların bir arada yaşamalarını sağlayabilmiş ve uzun yıllar boyunca bu hakimiyeti bu toplumlar üzerinde sağlamıştır. Osmanlı İmparatorluğun kurmuş olduğu bu uzun süreli hakimiyette tabii ki sert gücün etkisi yadsınmaz. Osmanlı İmparatorluğu, farklı din, dil ve ırka sahip topluluklar üzerinde sert güç ile kurmuş olduğu hakimiyetin yumuşak güçle uzun yıllar sürmesini sağlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu içinde yaşayan farklı dinlere sahip gayri müslim toplumların inanç ve ibadet özgürlüğü bulunmaktaydı. Osmanlı devleti sadece gayri

²²⁹Petras, J., & Eastman-Abaya. (2014). R. Küba: Devam Eden Devrim ve Güncel Çelişkiler. *Yenifikir Dergisi*. 2/13, s. 105.

Müslimlerin dini hakları değil okuma yazma, öğrenim görme hak ve özgürlükleri için de güvence vermiştir.²³⁰

Osmanlı Devleti imparatorluğunun son dönemlerine geldiğinde varlığını sürdürebilmek için diğer ülkeler karşısında iyi bir imaj oluşturma çabasına girmiştir. Bu nedenle imparatorluk ilk olarak tiyatro ve basın aracılığı ile olumsuz imajının onarılması için çalışmalar yapmıştır. Öyle ki Osmanlı içerisinde yer alan diplomatlar kimi zaman gazetelerde kendi haberlerinin yayınlanmasına müsaade etmişlerdir. Ayrıca uluslararası imajın yeniden yapılanması için uluslararası fuarlara katılım sağlanmıştır. Osmanlı hükümdarlarının bu fuarlara katılması ile hem modern milletler topluluğu üyesi ve İslam Dünyasının lideri olduğunun göstergesidir. Osmanlının itibarına zarar verecek eylemlere karşı önemli bir faaliyet olarak değerlendirilebilir.²³¹

Osmanlı Devleti'nin dağılmasının ardından Türkiye Cumhuriyeti kurulmuş ve bu yeni kurulan Cumhuriyet de hem yönetsel hem de kurumsal olarak Osmanlı'nın bir devamı olarak gelişmiştir. Türk Diplomasisi 2000'li yıllara kadar güvenliği ön planda tutan içe dönük bir imaj sergilemiştir. I. Dünya Savaşı'ndan hemen sonra ortaya çıkan II. Dünya Savaşı'nın yaşanması ve bu savaşların ardından Dünya'da soğuk savaş döneminin başlaması Türk dış politikasının tedbirli davranmasında etkili olmuştur.²³²

Türkiye'nin Orta Asya'dan Balkanlar'a kadar uzanan yumuşak güç uygulama alanı bulunmaktadır. Yumuşak gücün kaynağını ise kültürel ve tarihi bağlar oluşturmaktadır. Bahsi geçen coğrafyada ki toplumları bir araya getiren hiç kuşkusuz Osmanlı tecrübesidir. Türkiye Cumhuriyeti ise Osmanlı'dan devraldığı kültürel ve tarihi değerleri önemli bir kültürler arası etkileşim gücü olarak kullanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin sahip olduğu bu yumuşak güç, Kültürel Diplomasinin geliştirilmesinde önemli bir araç olarak kullanılmıştır.²³³

Türkiye'nin uyguladığı Kültürel Diplomasinin başarısı, ülkenin uluslararası kamuoyunda oluşturduğu imaj ile doğru orantılıdır. Türkiye'nin uluslararası kamuoyundaki

²³⁰Demir, a.g.e., 2012, s. 179.

²³¹Gürler, A. Ş. (2011). 1893 Şikago Dünya Fuarı'nda Osmanlı Hipodromu ve Şirket-İ Hamidiye. Folklor/Edebiyat, (65), 7-18, s. 8.

²³²Purtaş, a.g.m., 2013, s. 6.

²³³Kalın, İbrahim. "Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi" <https://kdk.gov.tr/sag/turk-dis-politikasive-kamu-diplomasisi/20> (Erişim: 05.04.2018).

olumsuz imajı sadece Türkiye'ye karşı diğer ülkelerin olumsuz tutumları ile açıklanamaz. Türkiye'nin bu durumunda kendini ifade etmedeki yetersizliği de etkili olmuştur.

Ülkemizde Kültürel Diplomasiye yönelik geliştirilen en eski strateji belgesi 1968 ile 1972 yılları arasını kapsayan 5 Yıllık Kalkınma Planı²³⁴'dır. Bu plan ile birlikte ilk kez Kültürel Faaliyetler başlığı ile kültür konusu ayrı bir başlık halinde ele alınmıştır. Kültür içerisinde ele alınan konular 5 Yıllık Kalkınma Planı'nda "Milli Kültür" başlığı altında toplanmıştır²³⁵.

Ülkemizde özellikle 1980'li yıllarda ülke dışına oldukça fazla işgücü göçü yaşanmıştır. Yaşanan bu göçler sonrası vatandaşlar gittikleri ülkelerde ikamet etmeye başlamışlardır. Bu nedenle Türkiye, Türklerin gittikleri ülkelerde kültürel değerlerini korumak için bazı önlemlerin alınmasını gündeme getirmiştir. 6. Kalkınma Planında²³⁶ bu konuya ilişkin olarak, Türk kültürünün yabancı ülkelerde çok iyi tanıtılması, kültürün korunması, onarımı, bakımı ve restore çalışmaları ifade edilmektedir.²³⁷

Geliştirilen 7. Kalkınma Planında²³⁸ ise Türkiye ile yurt dışında yaşayan Türklerin bağlarının geliştirilmesi, başta kendi ülkeleri ile olan bağları olmak üzere diğer ülkeler ile olan kültürel ve sosyal ilişkilerinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır.²³⁹ 8. Kalkınma Planında²⁴⁰ ise kültür politikaları ile daha kararlı bir yaklaşım benimsenmiştir. 8. Kalkınma Planı uluslararası alanda etkili olabilmek adına yabancı ülkelerde Türk Kültür Merkezilerinin kurulmasına, Türkçe eğitimi için okul ve kurs imkanlarının sağlanmasına, Türkiye dışındaki Türk Cumhuriyetlerinde aynı zamanda Avrupa Ülkelerinde vatandaşlarımızın da varlığı ile Türk kültürü yaygınlaşması çalışmalarına başlanmış talimatlar verilmiştir. Bu amaç doğrultusunda 2007 yılında Türk kültürü, dili, sanatı, tarihi gibi alanlarda, belgelendirmeler yapılmıştır. Kültürel Diplomasi eğitim ve faaliyetlerini gerçekleştirmek amacı ile Yunus Emre Enstitüsü kurulmuştur.²⁴¹ 10. Kalkınma Planında²⁴² ise uluslararası düzeyde Türk kültürünün tanıtılması için Türkiye'ye ait değerlerin, dünya

²³⁴2. Kalkınma Planı, 1968, s. 187 İkinci 5 yıllık kalkınma planı ; 1968-1972 Kalkınma planları detayları için Bkz. <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> (Erişim: 04. 07.2020)

²³⁵Sinkaya, B. (2011). Geçmişten Günümüze Türkiye'nin Ortadoğu Politikası ve Batı Etkisi. Adam Akademi, (1), 79-100, s. 87.

²³⁶ 1990-1994 Yılları Arası.

²³⁷ 6. Kalkınma Planı, 1990, s. 323.

²³⁸ 1996-2000 Yılları Arası.

²³⁹ 7. Kalkınma Planı, 1996, s. 31. Bkz. 7, Kalkınma Planı 1996-2000.

²⁴⁰ 8. Kalkınma Planı, 2001-2005 Yılları Arası.

²⁴¹ 8. Kalkınma Planı, 2001, s. 98

²⁴² 2014-2018 Yılları Arası.

kültür miras listelerinde sayısının çoğaltıldığı ve ülke dışında festival, fuar, sergi ve sanatsal etkinliklerin gerçekleştirildiği ifade edilmiştir.²⁴³

Türkiye kamuoyunu küresel ve bölgesel bir güç olduğunu göstererek ve yumuşak güç kapasitesini kullanarak, Kültürel Diplomasiyi uluslararası arenada stratejik bir çerçeveye oluşturmaya çalışmıştır. Türkiye'nin kültür politikalarının esasının belirlenmesinde Milli Kültür Şûra'sı önemli bir kurumdur. Milli Kültür Şûra'sının ilki 1982 yılında ikincisi 1989 yılında ve 28 yıl aradan sonra üçüncüsü 2017 yılında düzenlenmiştir. Milli Kültür Şûra'sının düzenlenme amacı, dönemsel olarak gerçekleştirilen politikaların, projelerin ve karşılaşılan problemlerin müzakere edilerek gözden geçirilmesidir.²⁴⁴

Milli Kültür Şûra'sının üçüncüsü **“Dünya'nın İyiliği için Türkiye”** sloganı ile düzenlenmiştir. Yapılan toplantılar Kültür Ekonomisi, Kültür Diplomasisi, Kültür Politikaları, Sinema, Radyo ve Televizyon, Sahne Sanatları, Kültür Varlıkları, Müzeler ve Arkeoloji, Görsel Sanatlar, Müzik, Yayıncılık ve Kütüphanecilik, Edebiyat ve Dil, Yurt Dışı Türkler ve Kültür, Yerel Yönetimler ve Kültür, Aile ve Kültür Başlıklarında 17 Komisyon Oluşturulmuştur.²⁴⁵

Dönemin Kültür Bakanı Nabi Avcı, Kültürel Diplomasi'nin gelişmesi adına Türk sinemasına çok ciddi rakamlarda destekler sağlandığını ve bu desteklerin günümüzde 176 milyon 365 bin dolara ulaştığını belirtmiştir. Türk edebiyat ve sanat eserlerinin başka uluslararası dil çevirilerinin yapılması, yurtdışındaki yayınevlerinin desteklenmesi amacı ile TEDA Çeviri ve Yayın Destek Programı başlatılmıştır. Bu program kapsamında 2005-2016 yılları arasında 66 ülkeden başvuran yayınevlerine ikibin üçyüz oniki adet eserin çevirisi için 16 MilyonTL bütçe çıkarılmıştır. 2009 yılında ise Yunus Emre Enstitüsü, Ülkemizin kültürünün uluslararası alanda bilinmesi, dilimizin farklı ülke vatandaşlarına öğretmek için kurulmuştur. 2017 yılında ise Yunus Emre Kültür Merkezi 41 farklı ülkede faaliyete başlamıştır. Dünyada ise 100 binden fazla öğrenciye Türkçe öğretmiş ve bu kapsamda, edebiyat, kültür ve sanatı dünyada bilinirliğini artırmak için çok fazla aktivite yapılmıştır.²⁴⁶

²⁴³ 10. Kalkınma Planı, 2014, s. 44-46.

²⁴⁴ Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz: <https://kultursurasi.ktb.gov.tr/TR-169934/sura-hakkinda.html> (07.10.2020).

²⁴⁵ III. Milli Kültür Şûrası, <http://kultursurasi.kulturturizm.gov.tr/TR,169934/sura-hakkinda.html> (Erişim: 07.10.2020)

²⁴⁶Kültür ve Turizm Bakanı Nabi AVCI'nın Açılış Konuşması <http://kultursurasi.kulturturizm.gov.tr/TR,175186/sayin-kultur-ve-turizm-bakani-nabi-avci39nin-aciliskon-.html> Erişim: 9.10.2020

2002 yılından itibaren 2016 yılına kadar yurt dışında bulunan kültür varlıklarının korunması adına 24 adet restorasyon ve proje çalışması yapılmıştır. Öyle ki dünya miras listesinde 2002 yılında 9 adet kültür kaynağı varken 2016 yılına gelindiğinde bu sayı 16'ya yükselmiştir. Dünya geneli ülkemizdeki geçici olarak belirlenen miras ise 69'a yükselmiştir.²⁴⁷

5.2. TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA KÜLTÜREL DİPLOMASİ FİNANSMANI

Türkiye'nin yurtdışına yönelik olarak geliştirmiş olduğu bir eğitim ve kültür çalışmasına dair ortak bir metin yoktur. Bu nedenle Türkiye'nin Kültürel Diplomasi alanında kullanması için ayırdığı bütçeye dair net bir bilgi bulunmamaktadır. Milli Kültür Şûra'sı toplantılarının ardından Kültürel Diplomasisinin geliştirilmesi adına bu alanda ayrılan bütçenin artırılması gerektiği belirtilmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türk kültürünün değerlerini geliştirmek, yaşatmak, tanıtmak, benimsetmek ve yaymak gibi temel amaçlarının yanında Kültürel Diplomasi faaliyetlerini etkin ve aktif bir şekilde gerçekleştirmesini sağlamak amacı ile bu alan için ayrılan bütçenin genel bütçe içerisindeki payının %1'e yükseltilmesine karar verilmiştir. 2018 yılı için Kültür Bakanlığı'na 3.997.003.000 TL tahsil edilmiştir.²⁴⁸

Kültürel faaliyetler için ayrılması planlanan %1 oranındaki bütçe ise 40 Milyon TL'ye tekabül etmektedir. 2018 yılı Kültürel Diplomasi kurumlarının bütçeleri Tablo 2'de ve Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3: 2018 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu – Kurum Bütçeleri

Kurum/Başkanlık/Genel Müdürlük	Bütçe
Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu	3.265.696.000 TL
Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı	317.302.000 TL
Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı	285.828.000 TL
Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü	315.069.000 TL

Kaynak: <http://www.bumko.gov.tr/TR,8087/butce-turleri-itibariyle-a-cetveli-icmalleri.html> (7.01.2020)

²⁴⁷Kültür ve Turizm Bakanı Nabi AVCI'nın Açılış Konuşması, (Erişim: 09.10.2020) Güncel Dünya Miras Listesindeki varlıklarımız için Bkz: <https://www.goturkey.com/>

²⁴⁸III. Milli Kültür Şurası, Eylem Planı, 2017, s.3

Tablo 4: Enstitü, Vakıf ve Şirket Bütçeler

Enstitü/Vakıf/Şirket	Bütçe
Yunus Emre Enstitüsü	94.231.649 TL
Maarif Vakfı	241.000.000 TL
TRT	2.188.303.000 TL

Kaynak: <http://trtkurumsal.trt.net.tr/Uploads/application/pdf/2015-02-17> (07.01.2020)

5.3.TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA KÜLTÜREL DİPLOMASİ FAALİYETLERİ

Türkiye’de Kültürel Diplomasinin, uluslararası ilişkiler açısından geçmişten günümüze devam etmektedir. Bu bilinç durumu Kültürel Diplomasinin planlı ve özenli bir şekilde ülkemizin politika çalışmalarında düzenli olarak ele alınmasını sağlamıştır. En güncel Kültürel Diplomasi Faaliyetleri çalışma planları 3. Milli Kültür Şûra’sında oluşturulmuştur. 2017 yılında gerçekleşen bu Şûra’da 17 başlık²⁴⁹ altında ülkemiz aydınları tarafından istişareler yapılmıştır. Toplantı sonrası gerçekleştirilen Kültürel Diplomasi Eylem Planı ile faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde önceliğe sahip çalışmalar şu şekilde belirtilmiştir²⁵⁰:

- Diplomatik ilişkilerde Türk medeniyetinin üstün değerlerinin ön planda tutularak ele alınması, kültürel etkileşimin gerçekleştirileceği alanların doğru belirlenerek, günümüz şartlarına göre kültürel etkileşim ve iletişim odaklı yeni bir vizyon oluşturacağı,
- Ülke dışında Türkçenin ve Türk kültürünün öğretilerek yaygınlaştırılması amaçlı çalışmaların yapılacağı
- Diğer devletler ile imzalanan Kültürel Değişim Programları, Kültür İşbirliği Anlaşmaları ve Kültürel Uygulama Programlarında belirli aralıklar ile bir araya gelinerek ortak kültürel çalışmaların alanlarını belirlemek, ilgili kurumlar ile iletişimi sağlamak üzere “Kültür Çalışma Grupları” oluşturulacağı,

²⁴⁹ Bkz. III. Milli Kültür Şurası Komisyonları; Kültür Politikaları, Kültür Diplomasisi, Kültür Ekonomisi, Kültür Varlıkları, Müzeler ve Arkeoloji, Sahne Sanatları, Sinema, Radyo ve Televizyon, Müzik, Görsel Sanatlar, Dil ve Edebiyat, Yayıncılık ve Kütüphanecilik, Medya ve Kültür, Çocuk ve Kültür, Mimari ve Kültür, Şehir ve Kültür, Yerel Yönetimler ve Kültür, Yurtdışı Türkler ve Kültür, Aile ve Kültür komisyonlarıdır.

²⁵⁰ III. Milli Kültür Şurası, Eylem Planı, 2017, s. 9-10.

- Orta Asya, Balkanlar, Kuzey Afrika, Ortadoğu ülkeler başta olmak üzere ikili kültürel anlaşmalarının imzalanmadığı ülkeler ile Türkiye'nin anlaşma imzalaması, daha önce yapılan ikili anlaşmaların gözden geçirilmesi ve bu ülkelere yönelik karşılıklı olarak kültür günlerinin oluşturulması için çalışma yapılacağı,
- Türk Konseyi, OECD, Türksöy, UNESCO, İİT, BMDTÖ gibi uluslararası oluşumlarda ülkemizin bakanlıklarından katılan personellerin sayılarının artırılmasını sağlayan kuruluşlara yönelik girişimlerde bulunulacağı,
- AB ülkeleri, Kültür ve Turizm Bakanlığınca sanat ve kültür alanlarında teknik ve mali destek sağlayan uluslararası kurumlara yönelik etkin bilgilendirme ve danışmanlık gerçekleştirerek bu fondan yararlanan sanatçıların sayısının artırılmaya çalışılacağı belirtilmektedir.

5.3.1. Türk Dış Politikasında Kültür Sanat Faaliyetleri

Kültürel Diplomasinin geliştirilmesi amacı ile gerçekleştirilen sanat ve kültür çalışmaları, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı olarak ataşelikler ve yurtdışı kültür müşavirlikleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Ayrıca Yunus Emre Enstitüsü de Kültürel Diplomasinin gelişmesi amacı ile oldukça yoğun faaliyetler gerçekleştirmektedir. Yunus Emre Türk Kültür Merkezi, Türkiye'nin Kültürel Diplomasini faaliyetlerinde lokomotif devlet kurumudur.

Ülkemizin sahip olduğu kültürel ve tarihsel zenginliklerin diğer ülkelere tanıtılması amacı ile Kültür ve Dışişleri Bakanlığı'nın yaptığı çalışmalarla ve yurtdışında görev alan temsilciler aracılığı ile her sene bir takım kültürel etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Düzenlenen etkinlikler; Türk Sinema Günleri, Türk Yemekleri Haftası, Türk Kültür Günleri/Haftaları, Türk Festivalleri, dans gösterileri, sanat eserleri, konferanslar, seminerler, konserler, edebiyat günleri, şiir festivalleri vb. faaliyetler şeklindedir.²⁵¹

Türk kültürünün diğer devletler tarafından tanınarak, sanat ve kültür platformlarında etkinliği ve bilinirliğini çoğaltmak için, uluslararası sanatsal faaliyetlerde, organizasyonlar ve festivallerde bulunmaları sağlanarak, katıldıkları faaliyetler aracılığı ile kültürler arası diyalog, sanatın evrensel dili sayesinde artırılarak Kültürel Diplomasiye katkı sağlanır.

²⁵¹ Dışişleri Bakanlığı, Yurtdışında Düzenlenen Kültürel Etkinlikler, <http://www.mfa.gov.tr/yurtdisindaduzenlenen-kulturel-etkinlikler.tr.mfa> (Erişim: 14.10.2020).

Dışişleri Bakanlığı'nın yaptığı destekler aracılığı ile 2017 yılında yurtdışında 174 sanat ve kültür etkinlikleri gerçekleştirilmiştir.²⁵²

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 2018 yılı bütçe sunumunda Kültürel Diplomasinin geliştirilmesi amacı ile gerçekleştirilen etkinliklerin bir kısmını şu şekilde sıralamıştır²⁵³:

- İngiliz harpsichord(piyano) klavsen sanatçısı David Wright ve Türk flüt virtüözü Şefika Kutluer tarafından İngiltere'de gerçekleştirilen “Doğudan Batı’ya, Yunus’tan Mevlana’ya” konserinin gerçekleşmesi,
- Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kadın ressamı olan ve Mustafa Kemal Atatürk'ün de resmini yapan Mihri Müşfik'in hanımın hatırasına İngiltere'de “Mihri Müşfik ve İstanbul” adlı görsel sanat sergisinin organize edilmesi,
 - 2017 yılında Washington'da bulunan galeri de Türkiye'ye ait müzelerden gönderilen elli tane el ile yazılmış dii kitabımız Kur-an'ı Kerim'in aylarca sergilenmiştir.

Ayrıca kültürel etkileşimi gerçekleştirmek ve uluslararası arenada Türk mutfağının tanıtımını yapmak amacı ile Japonya'da Türk yemeklerinin isimleri ve yapımında kullanılan malzemelerin yer aldığı “Türk Yemekleri Ansiklopedisi” yayımlanmıştır. Japonya'nın Hong Kong şehrinde geçtiğimiz yıllarda otuzuncusu düzenlenen yemek yarışmasında Mengen Aşçılar Federasyonu 5 kez madalya kazanmıştır. Ayrıca turizm fuarları da ülkelerin Kültürel Diplomasilerini geliştirdikleri önemli etkinliktir. Ülkemiz 2017 yılı içerisinde 56 farklı ülkede 112 turizm ihtisas fuarına katılmış, 2018 yılında ise 55 farklı ülkede özel sektör işbirliği ile 99 fuara katılmıştır.²⁵⁴

5.3.2. Türk Dış Politikasında Bilim ve Eğitim Faaliyetleri

Türkiye diğer ülkeler ile olan ilişkilerini geliştirmek amacı ile bu ülkelere eğitim kurumları kurmuş ve uluslararası ortamda ki eğitim havuzunda payını artırmayı amaçlamıştır. Türkiye hem uluslararası kuruluşlar ile hem de yabancı ülkeler ile eğitim alanında işbirliklerinde bulunurken, uluslararası eğitim kurumlarının yaygınlaştırılması amaçlanmıştır.

²⁵² <http://www.mfa.gov.tr/yurtdisindaduzenlenen-kulturel-etkinlikler.tr.mfa> (Erişim: 14.10.2020).

²⁵³ T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı – Bütçe Sunumu, 2018, s. 50-51.

²⁵⁴ Dışişleri Bakanlığı, Yurtdışındaki Türk Kültür Varlığı, <http://www.mfa.gov.tr/yurtdisindaki-turkkultur-varligi.tr.mfa> (Erişim: 14.10.2020).

Yurtdışında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak 24 lise, 23 ortaokul, 16 ilkokul, 4 Türkiye Türkçesi Öğretim Merkezi (TÖMER) olmak üzere 67 eğitim kurumu, 20 ayrı ülkede Türkiye Maarif Vakfına bağlı 104 okul bulunmaktadır. 2017 yılından itibaren bu okullarda 7.608 Türk öğrenciler ve 3.588 yurt dışından gelen öğrenciler, toplamda 11.268 genç eğitim almaktadır.²⁵⁵

Türk kültürünün diğer ülkelerde tanıtılması ve korunması, yurt dışında ikamet eden Türk vatandaşlarının kültürel bağlarının korunması ve Türk dilinin diğer ülkelere öğretilmesi amacı ile Türkiye ilgili kuruluşlar ile “Türkçe ve Türk Kültürü” dersi ile yurtdışında öğretmenler görevlendirmiştir. 2020 itibariyle 61 ülkede 89 Dış İşleri Bakanlığı Temsilcilikleri bulunmaktadır. 16 ülkede 68 okul ile kültürümüzün tanıtılması, Türkçe eğitiminin yaygınlaştırılması çalışmaları devam etmektedir. 2020 yılı raporunda Yurt Dışı Temsilciliklerimiz 243 adettir. Dağılımları aşağıdaki tabloda görülmektedir.²⁵⁶

Tablo 5: Yurt Dışı Temsilciliklerimizin Dağılımları

Yıl	Büyükelçilik	Daimi Temsilcilik	Başkonsolosluk	Konsolosluk Ajanlığı	Ticaret Ofisi	Toplam
1991	73	8	53	-	-	134
2000	91	11	59	1	-	162
2005	94	11	60	1	-	166
2010	107	11	70	1	-	189
2012	124	11	74	1	-	210
2013	129	11	80	1	-	221
2014	134	12	81	1	-	228
2018	142	13	86	1	1	243

Kaynak:<http://www.mfa.gov.tr/data/BAKANLIK/DB-2020-yili-performans-programi.pdf>
(Erişim:14.10.2020),s50.

Bilim ve teknoloji alanlarında Türkiye'nin uluslararası işbirliğini geliştirerek sürekliliğini sağlamak amacı ile TÜBİTAK tarafından, ikili ve çok taraflı uluslararası çalışma grupları meydana getirilmiştir. Oluşturulan çalışma gruplarının ortaya koyduğu proje çıktılarının geliştirilerek uygulamaya geçirme faaliyetleri de TÜBİTAK ile

²⁵⁵T. C. Milli Eğitim Bakanlığı, Bütçe Sunuşu, 2018, s.150.

²⁵⁶<http://www.mfa.gov.tr/data/BAKANLIK/DB-2020-yili-performans-programi.pdf> (Erişim:14.10.2020),s50.

sağlanmaktadır. 2007 ile 2014 yılları arasında uluslararası ikili işbirliği çerçevesinde 27 ülkede bulunan 617 projeye fon aktarımı sağlanmıştır. . Ayrıca TÜBİTAK tarafından uluslararası ve Türk bilim adamlarının desteklenmesi amacı ile doktora, doçentlik de devamındaki akademik çalışmalara finansal imkân sağlamaktadır. 3.746 adet akademik çalışma, 2017 senesinde desteklenmiştir.²⁵⁷

Uluslararası öğrenci hareketliliği ile ülkeler hem kendi ülkesinin kültürünü ve değerlerini doğrudan tanıtmaya imkânı bulmakta hem de iki ülke arasında kültürel yakınlaşma sağlanmaktadır. Uluslararası eğitim gören öğrencilere yönelik olarak 1992 yılından itibaren karşılıksız burs verilmektedir. Ülkemizde 1992 yılında başlatılan Büyük Öğrenci Projesi ile öğrencilere kapsamlı olarak burs projesi sağlanmıştır.²⁵⁸ Büyük Öğrenci Projesi ile Türkiye yurt dışından gelen öğrencilere burs sağlamıştır. Ortadoğu, Orta Asya, Afrika ve Baklan ülkelerine Türkçe eğitim öğretim merkezleri kurulması sağlanmış Türkçenin kullanımı artırılmaya çalışılmıştır.

Uluslararası ülkelerin öğrencilerine tanınan imkân ile ülkemizde eğitim almaya başlayan yabancı öğrencilere, Türkiye Bursları aracılığı ile sosyal, kültürel, mesleki rehberlik ve akademik konularda hizmetler sunulmaktadır. Yabancı öğrencilerin Türkiye’de eğitim gördükleri süre zarfında, bu öğrenciler için sosyal ve kültürel faaliyetler hazırlanarak, bu faaliyetlere katılımları esnasında, eğitim aldıkları güzel ülkemizin kültürünü tanımları amaçlanmaktadır. Eğitim aldıkları dönemler boyunca Uluslararası Öğrenci Sempozyumları ve Uluslararası Öğrenci Akademileri ile öğrencilerin Türkiye’deki eğitimlerini en iyi ve başarılı bir şekilde gerçekleştirmelerine yardımcı olunmaktadır.²⁵⁹

5.3.3. Türk Dış Politikasında Değişim Programları

Türkiye’nin diğer ülkeler ile yapmış olduğu ikili anlaşmalar ile Türk vatandaşlarına kendi ülkelerinde verilen bursların yönetimi Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlıdır. 2016-2017 yılları arasında 319 kişiye bu kapsamda burs sağlanmış, 2017-2018 yılları arasında ise 38 doktora, 93 yüksek lisans, 66 lisans, 20 araştırma, 54 staj, 3 akademisyenlik ve 11 de diğer alanlarda olmak üzere 258 kişiye; ayrıca Fas, Meksika ve Brunei hükümetlerince de 33 kişiye verilen

²⁵⁷TÜBİTAK, İkili Akademik İşbirlikleri-2, s. 17.

²⁵⁸Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Mehmet Ali Şahin’in, Büyük Öğrenci Projesi Temsilcilerine Verdiği Yemekte Yaptıkları Konuşma

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tbmm_basin_aciklamalari_sd.aciklama?p1=98411

(Erişim: 14.10.2020)

²⁵⁹ Türkiye Yeniden: Mezun Buluşması – İstanbul

<https://turkiyemezunlari.gov.tr/haberler/1153/turkiyeyeniden-mezun-bulusmasi-istanbul/>

(Erişim: 17.10.2020).

burslarda dahil olmak üzere 318 kişiye burs imkanı sağlanmaktadır.²⁶⁰

Öğrenci değişim programları arasında en kapsamlı olan değişim programı ERASMUS'tur. Ülkemiz de ERASMUS programına dâhil ülkeler arasındadır. 2007 tarihinden 2013 tarihine kadar ortalama 6 yıl içerisinde ERASMUS programı kapsamında öğrencilere 248 milyon Euro finansal destek sağlanmıştır. Bu program çerçevesinde 106.000'den fazla öğrenci ERASMUS'tan yararlanmıştır. ERASMUS kapsamında Türkiye'ye en fazla öğrenci gönderen ülkelerin başında Almanya bulunmaktadır Hollanda, Polonya ve Fransa ile Almanya'dan sonra ülkemize öğrenci gönderen diğer ülkelerdir. Ayrıca Türk öğrencilerin ERASMUS ile en fazla Polonya, İtalya, İspanya ve Almanya'yı tercih ettikleri gözlemlenmiştir.²⁶¹

2011 yılında Yüksek Öğretim Kurum'u tarafından çıkarılan bir yönetmelik ile Mevlana Değişim Programı oluşturulmuştur. Bu program, diğer değişim programlarından farklı olarak tüm dünyadaki yükseköğretim kurumlarını kapsamakta ve coğrafi bölge ayırımında bulunmamaktadır. Mevlana Değişim Programı, Ülkemizde bulunan yükseköğretim kurumları ile anlaşma imzalanan ülkelerin yükseköğretim kurumları arasında öğretim elemanı ve öğrenci programlarını yönetmek için oluşturulmuştur.²⁶²

5.3.4. Türk Dış Politikasında Dil Faaliyetleri

Türk kültürünün yabancı toplumlara tanıtılmasında ve Türkçe'nin öğretilmesini hedefleyen dış politika aracı olarak geliştirilen kuruluşlardan en önemlisi Yunus Emre Enstitüsü'dür. 2007 yılında kurulan bir Kamu Vakfı olan, Yunus Emre Enstitüsü 2009 yılında faaliyetlerine başlamıştır. Enstitünün günümüzde 44 farklı ülkede 79 Üniversitesinde uygulanan Türkoloji projesi ve 42 ülkede 53 kültür merkezi ile toplamda 60 ülkede ki 132 noktası ile faaliyetlerde bulunmaktadır. Yabancı ülkelerin eğitim kurumları ile yapılan işbirlikleri ve enstitülerde Türkçe eğitimlerin verilmesi ile Türkçe öğretimi ve Türkoloji bölümleri desteklenmektedir. Yunus Emre Enstitüsünün kurulmasından günümüze kadar yurtdışında 100 binden fazla kişi Türkçe öğrenmiştir. Türk kültür enstitüleri tüm bunların yanında bazı dönemlerde diplomasi, akademi, basın mensupları ve öğrenciler ile bir araya

²⁶⁰T. C. Milli Eğitim Bakanlığı, Bütçe Sunuşu, 2018, s. 153.

²⁶¹Erasmus Programı, <https://www.avrupa.info.tr/tr/erasmus-programi-189> (Erişim: 17.10.2020).

²⁶²Mevlana Değişim Programı Tanıtım Kitapçığı, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Mevlana Değişim Programı Koordinatörlüğü, s. 1. Erasmus programı ve Mevlana Programı temelde benzer amaçlı olsa da Erasmus ta Avrupa birliği üye ülkeleri bulunurken, Mevlana Programında tüm dünya ülkeleri yer almakta bölgesel bir sınır bulunmamaktadır.

gelerek ortak kültür programlarını geliştirmektedir. 2023 yılında yurt dışında faaliyet gösteren enstitülerin sayısının 100 ulaşması planlanmaktadır²⁶³.

Yurt dışında Türk kültürünün geliştirilmesi ve Türkçe'nin öğretilmesi ve yaygınlaştırılması için Batı Avrupa'da yaşayan Türk ailelerin çocuklarına da Türk kültürü ve Türkçe dersler vermektedir. 2017 yılında bu amaç doğrultusunda Batı Avrupa'da yaşayan 137.250 Türk çocuğa Türk kültürü ve Türkçe dersler verilmiştir. Ayrıca yine bu yıl içerisinde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yurt dışına ücretsiz olarak 52.811 adet kültür ve ders kitabı gönderilmiştir.²⁶⁴ Ayrıca Türk öğretmenler Milli Eğitim Bakanlığınca yurt dışına görevlendirme ile gönderilmektedir. Yüksek Öğretim ve Yurt Dışı Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından takip edilmektedir. Avrupa ülkeleri başta olmak üzere, Arnavutluk, Moldova Romanya, Batı Trakya, Kuveyt, Katar, İran, Sudi Arabistan, Tacikistan, Lübnan, Tunus, Kuzey Kıbrıs, Gürcistan ve Türk Cumhuriyetlerine görevlendirmeler yapılmaktadır.²⁶⁵

Ayrıca yabancıların Türkçe öğrenmesine yönelik olarak Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı²⁶⁶ da bazı faaliyetler de bulunmaktadır. 2013 yılında başlatılan proje ile Suriyeli mültecilere ileri düzeyde Türkçe öğretilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca yine 2013 yılının başlarında konaklama merkezlerinde bulunan Suriyeli mültecilerden 300 kişiye, 2014'de 402 kişiye, 2015'de 596 kişiye, 2016'da 339 kişiye ve 2017'de 493 kişiye C1 düzeyinde Türkçe dil eğitimi verilmiştir.²⁶⁷

5.3.5. Türk Dış Politikasında Spor Faaliyetleri

Ülkemizde gerçekleşen uluslararası spor aktiviteleri ve ülkemizde yetişen başarılı sporcuların uluslararası arenadaki başarısı Türkiye'nin yumuşak gücünün artmasında oldukça etkili olabilmektedir. 2002-2012 yılları arasında ülkemizde 100'den fazla uluslararası spor faaliyetleri gerçekleşmiştir. Gerçekleşen yarışmalar ve maçlar sonrasında başarılı Türk sporcuları uluslararası müsabakalarda 21.802 madalya kazanarak ülkemizi diğer uluslara tanıtma imkânı bulmuştur.²⁶⁸

²⁶³Yunus Emre Enstitüsü Stratejik Planı, 2017, s.11.

²⁶⁴T. C. Milli Eğitim Bakanlığı, Bütçe Sunuşu, 2018, s. 153.

²⁶⁵ http://www.meb.gov.tr/Sinavlar/dokumanlar/2020/kilavuz/ogretmen/Ogretmen_Kilavuzu_2021.pdf (Erişim Tarihi: 04.01.2021).

²⁶⁶2010 yılında kurulmuş olan bu topluluk hakkında detaylı bilgi için: Bkz. <https://www.ytb.gov.tr/>

²⁶⁷Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Mali Durum ve Beklentiler Raporu, 2017, s. 21.

²⁶⁸ Türkiye'nin Uluslararası Spor Etkinliği Karnesi, <https://kdk.gov.tr/sayilarla/turkiyenin-uluslararasıspor-etkinligi-karnesi/20#> (Erişim Tarihi: 17.10.2020).

2013 yılında FIFA U-20 Dünya Kupası ve Akdeniz Oyunları, 2010 Dünya Erkekler Basketbol Şampiyonası, Universiade 2011 Kış Oyunları, 2012 yılında Dünya Salon Atletizm Şampiyonası ve 2014 Kadınlar Dünya Basketbol Şampiyonası gibi uluslararası alanda gerçekleşen birçok spor organizasyonu Türkiye’de gerçekleşmiştir. Türkiye’de düzenlenen uluslararası organizasyonlar ile hem Türk kültürü ve değerlerinin tanıtılması sağlanmakta hem de kültürel ilişkileri geliştirmektedir.

NBA’da forma giyen Türk basketbolcular: Hidayet Türkoğlu, Semih Erden, Mirsad Türkcan, Mehmet Okur, İbrahim Kutluay, Ersan İlyasova, Furkan Aldemir, Ömer Aşık, Cedi Osman gibi sporcular Türkiye’nin Amerika’da ki temsilcileri olmuşlardır. Bu oyuncuların Türkiye’nin Kültürel Diplomasi kazanmasında önemli katkıları olmuştur. İbrahim Kutluay’ın Panathinaikos’da basketbol oynaması, İtalyan futbol takımı ACF Fiorentina ya Fatih Terim teknik direktörlük yapmıştır. Arda Turan’ın İspanya’nın Atletico Madrid futbol takımına transferi süreci, Tugay Kerimoğlu’nun İngiltere’nin Blackburn Rovers takımına transfer sürecinde bu ülkeler ile Türkiye arasındaki ikili ilişkilerde önemli yumuşak güç unsurları olmuştur.²⁶⁹

5.3.6. Türk Dış Politikasında Dini Faaliyetler

Osmanlı döneminde Müslüman toplumların Osmanlıya bağlanmasının hilafet çok önemli bir güç unsuru olmuştur. Hilafet gücü ile Müslüman tebaanın Osmanlı İmparatorluğuna bağlılığını artırmıştır. Sadece Müslümanların değil gayri Müslimlerinde devlet içerisinde dini özgürlüklerini yaşamaları gözetilmiştir. Osmanlı Devleti İslam dinini tüm dünyaya yaymak için fetihler yapmış ve yapılan fetihler sonrası ele geçirilen bölgelerdeki toplumlarda İslam’ı zorla benimsetmemiş kendi dinlerini özgürce yaşamalarına müsaade etmiştir. Hem bu şekilde gayri müslim halk ile iyi ilişkiler kurulurken hem de hilafet aracılığıyla Müslüman halk ile iyi ilişkiler kurulmuştur. Diğer devletlerin toplumları ile kurulan iyi ilişkiler Osmanlı’nın yumuşak gücünü artırmıştır. Osmanlı Devleti’nin ardından kurulan Türkiye Cumhuriyeti hilafeti kaldırarak din ve devlet işlerini birbirinden ayırmıştır. Türkiye Cumhuriyeti yeni bir devletin kurulması sürecinde yaptığı büyük savaşlar neticesinde yorgun düşmüş bu nedenle diğer devletlerle ve toplumlarla olan ilişkisinde ihtiyatlı yaklaşmıştır. Fakat 2000’li yıllara gelindiğinde bir yumuşak güç aracı olarak inanç tekrardan ülke gündemine gelmiştir.²⁷⁰

²⁶⁹Türkiye’nin Uluslararası Spor Etkinliği Karnesi, <https://kdk.gov.tr/sayilarla/turkiyenin-uluslararasispor-etkinligi-karnesi/20#> (Erişim Tarihi: 17.10.2020).

²⁷⁰Diyanet İşleri Başkanlığı Faaliyet Raporu, 2017, s. 82.

Türkiye dindaş ya da soydaş olarak nitelendirdiği ülkelerde bulunan dini idareler ile işbirliği gerçekleştirerek din adamlarının Türkiye’de hizmet içi eğitimler kapsamında eğitilmesini desteklemiştir. Bu çerçevede 2017 yılı içerisinde toplamda 88 kişiye dini yüksek ihtisas eğitimi ve 96 din görevlisine eğitim verilmiştir. Eğitim verilen din adamlarının büyük çoğunluğunu Orta Asya ülkelerinin dini idareleri oluşturmaktadır. Ayrıca yine bu yıllar içerisinde açılan Uluslararası İmam Hatip Liselerinde 90 ülkeden 1064 öğrenci öğrenim görmüştür.²⁷¹

Türkiye aynı zamanda bazı ülkelerde ki eğitim kurumlarının kapasitesinin artması için de destekler vermiştir. 2017 yılında Türkiye; Romanya, Kazakistan, Kırgızistan, Somali, Azerbaycan ve Bulgaristan’da bulunan ve halen öğretim hizmetleri devam eden dini eğitim kurumlarına insan kaynakları ve mali destekler sağlamıştır.²⁷²

2014 yılında Türkiye Bilimler Akademisi’nin (TÜBA) başlatmış olduğu Türk-İslam Kültür Mirası Projesi (TİBKM) aracılığı ile Osmanlı Türkçesi, Farsça, Arapça gibi Türk lehçelerinin şer ve tercüme kitaplarının yayınlanması amaçlanmıştır. Diyanet İşleri Başkanlığınca birçok dini materyal diğer ülkelere gönderilmiştir.

Uluslararası ölçekte Türkiye’nin gerçekleştirdiği bir başka faaliyet ise Medeniyetler İttifakı (Mİ) projesidir. 2005 yılında günümüz Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından İspanya Başbakanı Zapatero’nun teklifi ile başlatılan Medeniyetler İttifakı Projesi, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından da benimsenmiş ve BM girişimine dönüşmüştür. Medeniyetler İttifakı, Batı toplumları ile Müslümanlar arasında yaşanan karşılıklı kutuplaşma, korku ve şüphe ortamının bazı unsurlar ile istismar edilmesinin kültürler arasındaki karşılıklı saygı ile önlenmesini amaçlamaktadır. 2017 yılı itibari ile Medeniyetler İttifakı Dostlar Grubu’nun uluslararası kuruluşlar ve diğer ülkelere oluşan 146 üyesi bulunmaktadır.²⁷³

Türkiye’de Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından, farklı inançlara sahip kişilerin ibadetlerini özgürce gerçekleştirebilmeleri için ibadethanelerin restorasyonu çalışmaları yapılmaktadır. Yapılan çalışmalar kapsamında 2011 yılından sonra restore edilen Diyarbakır’da bulunan Kumkapı Meryemana Kilisesi ve Surp Giragos Kilisesi’yle Mektebi Vakfına ait olan Vorvoks Vorodman Kilisesi ibadete açılmıştır. Ayrıca Van’da bulunan

²⁷¹Diyanet İşleri Başkanlığı Faaliyet Raporu, 2017, s. 83.

²⁷²Diyanet İşleri Başkanlığı Faaliyet Raporu, 2017, s. 83.

²⁷³Medeniyetler İttifakı Girişimi, <http://www.mfa.gov.tr/medeniyetler-ittifaki-girisimi.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 17.10.2020).

Akdamar Kilisesi ve Trabzon'da bulunan Sümela Manastırı'nda Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından ayin yapılmasına izin verilmiştir.²⁷⁴

7 Ocak 2018'de, İstanbul'da bulunan ve Ortodokslar açısından oldukça önem arz eden Demir Kilisesi'nin açılışı gerçekleşmiştir. Şuan dönemin Cumhurbaşkanlığı görevini sürdüren Recep Tayyip Erdoğan daha önce onarımdan geçirilen; Edirnekapı Aya Yorgi Kilisesi, Aya Nikola Kilisesi, Süryani Katolik Kilisesi, Büyük Sinagog, Sur Ermeni Protestan Kilisesi, Taksiyarhis Kilisesi, Fevkani Kilisesi gibi 14 ibadethanenin daha onarımlarının yapıldığını belirtmiştir. Bu onarımlar gösteriyor ki Ülkemizde yaşayan farklı din mensuplarının dinini rahatça yaşayabileceğini, din haklarının gözetildiğini ve uluslararası topluma verilen en iyi mesaj olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Erdoğan konuşmasının devamında dini ve ırkı her ne olursa olsun herkesin özgür ibadet hakkına sahip olduğunu vurgulayarak bu özgürlüğün devletin sorumluluğunda olduğunu ifade etmiştir.²⁷⁵

5.3.7. Türk Dış Politikasında Diaspora Faaliyetleri

1960'lı yıllarda Türkiye bazı ülkeler ile iş bulamayan vatandaşlarına iş imkanı sağlamak için belli sözleşmeler yapmıştır. 1961'de Almanya ile, 1964'de Hollanda, Belçika ve Avusturya ile, 1965'de Fransa ile ve 1967'de Avusturalya ile gerçekleşen anlaşmalarla birçok ülkeye önemli sayıda Türkiye'den vatandaşlarımız sözleşme yapılan ülkelere gitmişlerdir. Orada hayatlarına devam edenler aileleri ile birlikte kaldıkları ülkede yerleşik olarak yaşamaya devam etmişlerdir.

Günümüzde Türk diasporasının sayısı yaklaşık 6,5 milyona ulaşmıştır. Bunların ise önemli bir kısmı işgücü anlaşmaları ile yurtdışına göç etmişlerdir. Türkiye, Türk diasporasının bulunduğu ülkelerde anavatana bağlılığının korunması, kültür, anadil ve kimliklerinin muhafaza edilmesi, buldukları ülkede toplumsal statüsünün artmasının dışında buldukları ülkeler ve Türkiye arasındaki ilişkileri geliştirmek için bazı çalışmalar gerçekleştirmektedir.²⁷⁶

2017 yılında başka ülkelerde sosyal hayatta ve eğitim alanlarında başarı sağlayan gençlerden oluşan YTB Genç Liderler Programı 38 katılımcı ile düzenlenmiştir. Üniversite

²⁷⁴Türkiye'deki Farklı İnanç Gruplarına Yönelik Reformlar, <https://kdk.gov.tr/haber/turkiyedeki-farkliinancc-gruplarına-yonelik-reformlar/523> (Erişim Tarihi: 17.10.2020).

²⁷⁵Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'nın, İstanbul'da Demir Kilise'nin Açılış Törenindeki Konuşması. <http://www.trthaber.com/haber/gundem/cumhurbaskani-recep-tayyip-erdogan-bu-acilis-uluslararasıtopluma-cok-onemli-bir-mesajdir-345728.html> (Erişim: 17.10.2020).

²⁷⁶Türkiye'nin Diaspora Politikası, <https://www.ytb.gov.tr/yurtdisi-vatandaslar/genel-bilgi> (Erişim Tarihi: 26.01.2020).

eğitimleri devam eden Türk Diasporası mensubu öğrenciler için gerçekleştirilen Türkiye Stajları programına ise 120 öğrenci katılmıştır. Ayrıca bu programların yanı sıra Hafta Sonu Okulları, Evliya Çelebi Gençlik Köprüleri, Okul Öncesi Çift Dilli Eğitimi gibi destek programları uygulanmaktadır.²⁷⁷

Ayrıca Türkiye’de Gençlik ve Spor Bakanlığı’nca gerçekleştirilen Gençlik Kampları düzenlenmektedir. Gençlerin de katılımını sağlamak için 2010 kişilik kontenjan ayırıldığı, 1001 kitap ile oluşturulan 1001 Kütüphane Projesi ile uluslararası görevlerde bulunan Türk dili ve ülkemizin kültürel faaliyetlerinin kolay erişilebilmesi amacıyla, eğitim verilen okullara sivil toplum kuruluşlarına ve benzeri kurumlara, eğitim ve bilimsel dokümanlar sağlanması kütüphane tahsis edilmesine ilişkin faaliyetlerin bulunduğu belirtilmektedir.²⁷⁸

5.4.TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA KÜLTÜREL DİPLOMASİ KURULUŞLARI İNCELEMESİ

Kültürel diplomasi araçlarını, yoğun bir şekilde kullanan ülkeler arasında Türkiye’de bulunmaktadır. Ülkemizde kültürel diplomasi alanında birçok kurum ve kuruluş faaliyetlerde bulunmaktadır. Çalışmamızın bu bölümünde kültürel diplomasinin gelişmesi için kurulan kurum ve kuruluşlar ele alınacaktır.

5.4.1. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü

30 Ocak 2010 tarihinde, 2010/3 sayılı genelge ile Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü kurulmuştur. Koordinatörlüğün kurulma amacı, kamu diplomasisi aracılığı ile uluslararası kamuoyunda Türkiye’nin kamu diplomasisinin gelişmesi konusunda faaliyetlerde bulunan kurumlar ile koordinasyonunu sağlamak, yakın işbirliğini kurma ve uluslararası politikada karar alma sürecini hızlandırmaktır. 2010/3 sayılı genelge ile, tüm kamu kurum ve kuruluşları, bu kuruluşlarda görev yapan personeller, teknik alandaki kapasiteleri ile bilimsel alandaki kapasiteleri ve mali kaynakları ile Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü çalışmalarının gerçekleşmesine fayda sağlamaktadır.²⁷⁹

Gerek ülkemizin çağdaş tecrübesi ve güçlü mirasını gerekse son dönemlerde küresel ve bölgesel siyasette etkisinin artması ile Türkiye’nin kendi kimliğini dış politikada anlatmak, çok taraflı iletişim ekseninde faaliyetler gerçekleştirmek ve farklı kesimler ile diyalog oluşturmak Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğünün vizyonunu oluşturmaktadır.

²⁷⁷ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Mali Durum ve Beklentiler Raporu, 2017, s. 18

²⁷⁸ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Mali Durum ve Beklentiler Raporu, 2017, s. 2

²⁷⁹ KDK Genelgesi. <https://kdk.gov.tr/faaliyetler/kdk-genelgesi/5> (Erişim Tarihi: 15.10.2020).

Koordinatörlüğün misyonu ise, yumuşak güç kapasitesinin ve Türk dış politikasının en önemli araçlarından olan Türkiye'nin uluslararası kamuoyunda etkinliğini ve görünürlüğünü artırmaktır.²⁸⁰

Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü; siyasal iletişim, medya çalışmaları, kültürel çalışmalar, proje geliştirme, kurumsal çalışma birimlerinden oluşmaktadır. Koordinatörlük, üniversitelerde; dış politika tanıtım programları, kamu diplomasisi panelleri, gençlik programları ve dış politika çalıştayları adı altında faaliyetler yürütmektedir. Siyasal iletişim faaliyetleri bağlamında ayrıca; akil insanlar konferansları, ülke toplantıları, paneller, uluslararası zirveler, Avrupa toplantıları düzenlenmektedir. Medya tanıtımına yönelik olarak geliştirilen çalışmalarda ise uluslararası basını bilgilendirme, gazeteci heyetleri programı, kültür ve tanıtım faaliyetleri düzenlenmektedir.²⁸¹

Kamu diplomasisi koordinatörlüğü, sosyal medya platformlarının birçoğunu da aktif olarak kullanmaktadır. Instagram, twitter, youtube ve facebook hesaplarında Kültürel Diplomasi faaliyetlerinde ülkemizin uyguladığı faaliyetler hakkında bilgiler aktarılmaktadır.²⁸²

5.4.2. TİKA- Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı Koordinatörlüğü

Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan, Türkmenistan ve Tacikistan gibi ülkeler ile ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda Türkiye birçok çalışma gerçekleştirmiştir. Yapılan bu çalışmaların uygulanmasını kolaylaştırmak ve koordinasyonunu sağlamak amacı ile 1992 yılında Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) kurulmuştur. TİKA; Türk Dış Politikasının Balkan Ülkeleri, Kafkas ülkeleri, Orta Asya ve Orta Doğu ülkeleri ve bunların dışında birçok devleti kapsayan ülkemizin Kültürel Diplomasi faaliyetlerini içermektedir.²⁸³

TİKA, 1995 yılına kadar kardeş ülkeler ile kültürel, sosyal ve ekonomik faaliyetler yürütmüştür. Fakat 1995 yılından sonra çalışmalarında kültürel ve eğitimsel işbirliğine ağırlık vermiştir. Bu tarihten itibaren eğitim faaliyetlerini hızlandıran TİKA, kütüphaneler, okullar, laboratuvarların inşasını sağlamıştır.

Günümüzde yaklaşık olarak 160 ülke ile faaliyet yürütülmektedir. TİKA'nın günümüzde 58 ülkede 60 ofisi vardır. 2017 yılında ise Kültürel Diplomasi'nin gelişmesi maksadıyla

²⁸⁰ KDK Vizyon & Misyon. <https://kdk.gov.tr/faaliyetler/vizyon-misyon/8> (Erişim Tarihi: 15.10.2020).

²⁸¹ kdk.gov.tr (Erişim Tarihi: 17.10.2020).

²⁸² Bkz. Sosyal Medya Platformları Twitter hesapları

²⁸³ tika.gov.tr (Erişim Tarihi: 17.10.2020).

Başkanlıkça; Kolombiya-Orejon İlköğretim Okulu, Nijer-Yatılı Kız-Erkek Okulu ve Dostluk Parkı, Sudan- Türk Mesleki Eğitim Merkezi Tekstil Atölyesi, Afganistan- Kabil Kız Meslek Okulu-Kız Yetimhanesi, Gostivar Mustafa Kemal Atatürk İlköğretim Okulu gibi projeler gerçekleştirilmiştir.²⁸⁴

TİKA, Türk Dili konuşan ülkelerin ortak tarih ve kültür yapılarının bir araya getirilmesini amaçlayan bir kurumdur. Doğu Asya da Moğolistan'daki ORHUN Kitabelerinden, Orta Asya'dan Türkmenistan'daki Sultan Sancar Türbesinden Balkanlardaki Sultan Murat Türbesine kadar ortak değerlerimize sahip çıkılmış restorasyon çalışmalarına TİKA destek vermiştir. Bu destekler ortak kültürel mirasa sahip çıkıldığının Türk kültürel birliği sağlanmasında önemli adımlar atıldığının bir göstergesidir.²⁸⁵

5.4.3. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), 6 Nisan 2010 tarihinde Başbakanlığa bağlı olarak kurulmuştur. YTB'nin gerçekleştirdiği faaliyetlerin 3 ana kitlesi vardır. Bunlar; Soydaş ve Akraba Topluluklar, Türk Diasporası ve Uluslararası Öğrenciler şeklindedir. Türkiye'de öğrenim gören uluslararası burslu öğrenciler, soydaş ve akraba topluluklar ile Türk Diasporası'na yönelik çalışmaları koordine eden başkanlık, bu alanda gerçekleşen faaliyetler ve verilen hizmetleri geliştirmek ve artırmak için çalışmalar yapmaktadır.²⁸⁶

Türk Diasporasının bulunduğu ülkelerde Türkiye; anadil, anavatana aidiyetlerinin korunması, buldukları ülkelerde toplumsal statülerinin güçlendirilmesi, kimlik ve kültürlerinin muhafaza edilmesinin yanı sıra bu ülkeler ile Türkiye arasındaki ilişkilerin gelişmesini sağlamak amacı ile de faaliyetlerini ilgili ülkelerde bulunan sivil toplum örgütleri ile gerçekleştirmektedir. Başkanlık tarafından Türkiye'de gerçekleşen seçimlere Türk diasporasının katılımı teşvik edilerek siyasal katılımı güçlendirmek amaçlanmaktadır. Yeni neslin eğitim hayatına başarı sağlayabilmesi için; Yurtdışı Vatandaşlar Tez Araştırma Bursları, Hafta Sonu Okulları, Çift Dilli Anaokulu, Türkçe Eğitici Yetiştirme Bursları, gibi programlar yürütülmektedir. Kültürel hareketlilik çerçevesinde ise: Türkiye Stajları, Gençlik Köprüleri, Gençlik Kampları, Genç Liderler, gibi programla gerçekleştirilmektedir. Ayrıca

²⁸⁴TİKA 2017 Faaliyet Raporu, Yetki, Görev ve Sorumluluklar, s. 56.

²⁸⁵ AKILLI, E. (2013). Türkiye'de Devlet Kimliği ve Dış Politika (Vol. 690). Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti. s 125-126

²⁸⁶ ytb.gov.tr (Erişim Tarihi: 19.10.2020)

Başkanlık, İnsan Hakları Eğitim programı gibi faaliyetler ile Türk Diasporasının buldukları ülkelerde karşılaştıkları İslamofobi, ırkçılık, ve nefret suçları alanlarında donanımlı hale getirilmesi için çalışmalar yürütmektedir.²⁸⁷

Türkiye'nin dünyada bulunan birçok ülke ve topluluk ile kültürel bağı ve müşterek ilişkisi bulunmaktadır. Bu nedenle başka ülkelerle bulunan sosyal, ekonomik ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi amacı ile projeler gerçekleştirilmektedir. Yapılan faaliyetler “kardeş topluluklar” adı altında yürütülmektedir. Kardeş topluluklar adlı çalışmalara yönelik gerçekleşen faaliyetler ise; Akademik ve Bilimsel Araştırmalar Programı, Türkiye Mezunları Programı, Eğitim İşbirliği ve Kapasite Geliştirme Programı, Kültürel İşbirliği Programı, Diaspora İşbirliği Programı, Sivil Toplum ve İletişim Programı, Dini Kurumlarla İşbirliği Programı şeklinde yürütülmektedir.²⁸⁸

Uluslararası öğrencilere yönelik gerçekleştirilen devlet bursları daha önce Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülürken YTB'nin kurulması ile birlikte devlet ve hükümet bursları YTB'nin alanına dahil edilmiştir. 2012 yılında uluslararası öğrencilere yönelik burslar Başkanlık tarafından “Türkiye Bursları” adı altında yeniden yapılandırılmıştır. 2012 yılında uygulanmaya başlanan Türkiye Bursları, ilk yılında toplamda yaklaşık 10 bin kadar başvuru almıştır. 2017 yılına gelindiğinde ise başvurular 100 binin üzerine çıkmıştır. Türkiye Bursları kapsamında aylık bursun dışında üniversite katkı payı, uçak bileti, genel sağlık sigortası, yurt ve Türkçe eğitimi de burs hakkı kazanan öğrencilere verilen imkânlar arasındadır.²⁸⁹

5.4.4. Yunus Emre Enstitüsü

Devletler kendi bünyelerinde oluşturdukları enstitüler ile etkinliklerini uygulama imkanı bulmuşlardır. Oluşturulan enstitülerin hepsinin amacı ise kendi dilini, adetlerini, kültürünü, zenginliklerini ve geleneklerini diğer ülkelere konferanslar, seminerler, sergi, sanat, yayınlar vb. yollar ile tanıtırken diğer ülkeler ve onların halkının nezdinde olumlu bir imaj oluşturmayı hedeflemektir. Bu amaç doğrultusunda ilk olarak 1883 yılında Fransa'da Alliance Francaise, 1934 yılında İngiltere'de British Council, 1951 yılında Almanya'da Goethe Enstitüsü, 1991 yılında İspanya'da Cervantes Enstitüsü ve 2004 yılında Çin'de Konfüçyüs Enstitüsü açılmıştır. 2009 yılında ise Çin ve Rusya gibi bazı ülkeler üniversite

²⁸⁷ ytb.gov.tr (Erişim Tarihi: 19.10.2020)

²⁸⁸ ytb.gov.tr (Erişim Tarihi: 19.10.2020).

²⁸⁹Türkiye'nin Diaspora Politikası, <https://www.ytb.gov.tr/yurtdisi-vatandaslar/genel-bilgi>, (Erişim: 11.04.2020).

bünyesinde yer alan enstitüler açmışlardır. Türkiye’de ise 2009 yılında Yunus Emre Enstitüsü açılmıştır.²⁹⁰

Yunus Emre Enstitüsü, 2007 tarihinde vakıf olarak kurulmuş, 2009 yılında aktif faaliyetleri başlamıştır. Türkiye’nin Dünya genelinde her bir insana dokunarak, ülkemizin kültürünü, sanatını, dil ve dinini, tarihi geçmişini ve günümüz Türkiye’sini uluslararası alanda tanıtmak amacını taşır. Bu amaç doğrultusundaki faaliyetler içe kültürel etkileşimlerin artırılıp, devletlerarası dostluk kurmak kurumun görevi olarak belirlenmiştir.
291

Yunus Emre Enstitüsü 2009 yılında faaliyetlere başlamış ve günümüzde 43 ülkede 54 kültür merkezine ulaşmıştır. Enstitünün 4 ayrı alanda çalışması bulunmaktadır. Bunlar; Kültür Sanat, Kültür Diplomasisi, Türkçe Öğretimi, Bilim ve Akademi²⁹².

Ülke içinde ve dışında Türkçeyi uluslararası düzeyde Türkçenin Seçmeli Yabancı Dil Olarak Okutulması Projesi ile güzel Türkçemizin İngilizce gibi dünya dili olması yaygınlaştırmaya çalışılmaktadır. Uzaktan Türkçe Öğretimi Projesi, Yabancılar İçin Türkçe Kursları, Eğiticilerin Eğitimi, Türkçe eğitim dokümanları ve yardımcı eğitim araçlarının hazırlama görevi ve Türkçe Yaz Okulu, Türkçe Yeterlik Sınavı (TYS), gibi programlar YEE tarafından yürütülmektedir. Dünyada Türkiye’nin tanınırlığının artırılmasını ve kültürel etkileşimi sağlamakta bir araç olan Kültür ve Sanat ile ilgili çalışmaları gerçekleştirmek için Sanatın Her Dalında Etkinlikler, Dünya Kültür Mirasını Koruma ve Tanıtma Çalışmaları, Dünya Üzerinde Sanatçıların Hareketliliğine İmkân Sağlanması, Kültür Sanat Alanında Üretim ve Tanıtım Çalışmalarının Desteklenmesi, gibi başlıklarda faaliyetler gerçekleştirilmektedir²⁹³.

Yunus Emre Vakfı, ülkemizdeki akademik çalışmaları, bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetlerini dünya ülkelerine tanıtım yapmaktadır. Ülkemizdeki dil üzerine yapılan akademik çalışmaların desteklenmesi için diğer ülkelerde Türkoloji derslerinin verilmesi de Yunus Emre Vakfının faaliyetleri arasındadır. Uluslararası alanda akademik işbirliği kurmak, akademik çalışmalar ve programlar oluşturmak ta Yunus Emre Enstitümüzün faaliyetleri içerisindedir. Dünya genelinde kültürel diplomasinin başarılı bir şekilde uygulanmasını

²⁹⁰ Ekşi, a.g.e., 2014, s. 184-185.

²⁹¹Yunus Emre Enstitüsü. <http://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/yunus-emre-enstitusu>, (Erişim: 11.04.2020).

²⁹²Yunus Emre Enstitüsü Stratejik Planı, 2017, s. 11.

²⁹³Yunus Emre Enstitüsü Stratejik Planı, 2017, s. 12.

sağlamak ve konu ile ilgili kuramsal araştırmalar yapılmakta ve Yunus Emre Enstitüsü tarafından Kültürel Diplomasi Akademisi programı gerçekleştirilmektedir.²⁹⁴

5.4.5. Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu

TRT ülkemizdeki Kültürel Diplomasi Kurumları arasında önemli bir ulusal kuruluşumuzdur. 2010 yılında Euronews Avrupa kanalı ile anlaşma sağlayarak Türkçe yayın yapmaya başlamıştır. Uluslararası alanda faaliyetleri için TRT Dış Yayınlar Dairesi başkanlığı bulunmaktadır. TRT de Tablo 4 te görüleceği üzere 41 farklı dilde yayın yapılmaktadır. Ülkemizin kültürel gücünün uluslararası boyuta taşınmasında önemli bir araçtır. TRT'nin günümüzde 14 TV kanalı, 14 Radyo Kanalı ve online trt.net.tr bağlantısı ile 5 dergisi bulunmaktadır. Bunlar ile dünya geneline yayınlarını sürdürmektedir. Bunlardan TRT World, TRT El Arabia, TRT Avaz ve TRT Kurdî ye alt başlıklarda değinilmiştir.

Tablo 6: TRT Yayın Dilleri

Kaynak <http://www.trtvotworld.com/> (Erişim Tarihi: 22.12.2020)

²⁹⁴Yunus Emre Enstitüsü Stratejik Planı, 2017, s. 13.

5.4.5.1. TRT World

Ülkemizde uluslararası kamuoyu ile alakalı olarak gerçekleşen CNN, BBC ve DW gibi global kanallar ile hemen hemen aynı seviyede olan bir dünya markası vizyonu çerçevesinde yola çıkılmıştır. Ülkemizde yaşanan gelişmeler ile ilgili olarak uluslararası kamuoyunu bilgilendiren TRT World, uluslararası konularda Türkiye'nin durumunu, tavrını ve pozisyonunu ortaya koymaktadır. TRT World tüm dünyadan İngilizce yayın yapan bir kanaldır. Günümüzde TRT World'ün 90 ülkede kendi muhabiri ve dünyada 5 ayrı noktada stüdyosu bulunmaktadır. TRT World'ün yayın akışı genelde haber ağırlıklıdır ve bunun yanında spor, ekonomi ve kültür alanlarında yayınlar yapılarak uluslararası kamuoyunun bilgilendirilmesi amaçlanmaktadır.²⁹⁵

The Newsmakers adlı program güncel konuları ele alırken; Showcase kültür ve sanat konularını, Beyond The Game spor konularını, Money Talks ise finans konularını ele almaktadır. Bu programlar ile Türkiye ile alakalı ve dünyayı da ilgilendiren konular gündeme getirilmektedir.²⁹⁶

TRT World'ün sosyal medya hesapları da oldukça aktiftir. Kanalın Youtube kanalında 165 bin, Twitter hesabında 137 bin, Facebook hesabında 1 milyon 400 bin ve instagram hesabında 33 bin takipçisi bulunmaktadır. Ayrıca kanalın yayınları internet üzerinden canlı olarak da izlenebilmektedir.²⁹⁷

5.4.5.2. TRT El Arabia

TRT El Arabi Türkiye'nin Arap dünyası ile kültürel bağlantılarını güçlendirecek yayınlar yapmaktadır. Bu nedenle kanalda Türkiye'nin "Haber-kültür" kanalı ile tezleri vurgulanmaktadır. Kanal genellikle Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkeleri başta olmak üzere, kapsamı alanında bulunan diğer ülkeler ile dünyanın önemli merkezlerinde, özel haberleri kendi bünyelerinde hazırlayarak, Türkiye'nin yorumu ile sunmaktadır.²⁹⁸

4 Nisan 2010 tarihinde kurulan kanal ilk TRT Et Türkiye adı ile kurulmuş, 11 Şubat 2015 yılında TRT El Arabia olarak ismi değiştirilmiştir. Arapça konuşan 22 ülkeye yönelik olarak yayınlar yapan kanalın yayın dili de Arapçadır. Politika, ekonomi, kültür, spor ve eğlence konulu yayınlar yapan kanal, Arap dünyası seyircilerine bu yayınlara sunmaktadır. İnternet

²⁹⁵TRT Faaliyet Raporu, 2016, s. 37.

²⁹⁶TRT Faaliyet Raporu, 2016, s. 38.

²⁹⁷TRT 2016 Faaliyet Raporu,

<http://trtkurumsal.trt.net.tr/Uploads/application/pdf/201502-1713.42.00/fc2378f865884f03b7e76c82fbae6064.pdf>, (Erişim: 13.04.2020)

²⁹⁸ TRT Faaliyet Raporu, 2016, s. 81.

üzerinden de canlı yayın gerçekleştiren kanalın sosyal medyada da toplam 1 Milyon 202 bin takipçisi bulunmaktadır. Facebook'ta 632 bin, Instagram'da 61 bin, Twitter'da 459 bin ve Youtube'de 50 bin takipçisi bulunmaktadır.²⁹⁹

5.4.5.3. TRT Avaz

TRT Avaz, ortak medeniyet ve kültürler coğrafyasında Türkçe dilini ve lehçelerini konuşan, Türk ve İslam coğrafyasına ve kültürel özelliklerine karşı ilgili olan bireyler için yayınlar hazırlamaktadır. Kanalın amacı, Türk ve İslam coğrafyasında birliği ve beraberliği artırarak Türkçeyi yaygınlaştırarak, bu konu ile ilgili dünya gündeminde yer bulamayan ya da daha az yer bulan konuları gündemde tutmaktır. Ayrıca bunun yanında TRT Avaz, ikili ya da çoklu kültürel ilişkilerin gelişmesine ve yeni işbirliklerinin ortaya çıkmasına katkı sağlamaktadır.³⁰⁰

TRT Avaz çok dilli bir kanaldır. Yabancı dilde gerçekleşen yayınlarda Türkçe altyazı geçerek yayın desteklenmektedir. TRT Avaz; Kazakça, Türkmençe, Kırgızca, Rusça, Özbekçe, Arnavutça, Boşnakça ve Azerbaycan Türkçesi ile yayınlar yapmaktadır. Ayrıca TRT Avaz'ın yayın yaptığı ülkede yayın ile ilgili olarak ortak yayınlar yürütülmektedir. Yayın yapılan ülkelerde yayına insanların canlı katılım sağlamaları, ortak yayınların geliştirilmesini sağlıyor ve farklı kültürlerin bir arada buluşmasını sağlamaktadır. Yayın coğrafyasında yer alan ülkelere sağlanan programların izleyicilerle buluşturulmasının yanı sıra, söz konusu ülkelerle canlı bağlantılar yaparak ortak yayın anlayışının geliştirilmesine katkı sağlamaktadır. TRT AVAZ'ın ortak yayın sağladığı ülkeler; Kırgızistan, Azerbaycan, Türkmenistan, Kazakistan ve Bosna Hersek ülkelerinin kanallarıdır. İlgili ülkelerin kanalları ile birlikte programlar sunulmaktadır.³⁰¹

TRT Avaz'ın sosyal medya hesapları da aktif olarak kullanılmaktadır. Facebook hesabında 930 bin, Instagram hesabında 37 bin ve Youtube kanalında 127 bin takipçisi bulunmaktadır.

5.4.5.4. TRT Kurdî

Dünya genelinde Kürt halkının, Kürtçe kullanan topluluklara hitap eden yayın kanalımız TRT Kurdî, 2009 yılında kurulmuştur. 2015 yılından itibaren ise ismi TRT Kurdî olarak değiştirilmiştir. Kürtçe yayın yapan kanallar arasında TRT Kurdî dünya genelinde ki

²⁹⁹ TRT Faaliyet Raporu, 2016, s. 85.

³⁰⁰ TRT Faaliyet Raporu, 2016, s. 59.

³⁰¹ TRT Faaliyet Raporu, 2016, s. 60.

kanallar arasında ilk sıradadır. Dünyada ve Türkiye’de gelişen ekonomik, siyasi ve ülke içerisinde gerçekleşen haberler ve Kürtlere ait, dil müzik ve kültürel aktiviteleri ilgililerine, Kürtçe kullanan halka bilgi vermek amacıyla faaliyet ve çalışmalar yürütülmektedir.³⁰²

TRT Kurdî’, kanalında gündem olan konular sağlık, turizm edebiyat, bilim ve teknoloji ekonomi, tiyatro, sinema, spor, gibi hem kültürel hayata hem ekonomik hem de siyasi boyutta yayınlar yapılmaktadır. Kanalın internet üzerinden canlı olarak izlenmesi de mümkündür. Sosyal medyada 10 bin Twitter, 83 bin de Facebook’da takipçisi bulunmaktadır.³⁰³

5.4.6. TÜRKSOY

TÜRKSOY, Sovyetler Birliğinin dağılmasının ardından ortaya çıkan yeni jeopolitik durumların bir sonucudur. TÜRKSOY’un amacı uzun yıllar birbirinden habersiz yaşayan Türk halklarının birbirlerini daha iyi tanıyarak kültürel ortaklıklarını güçlendirmektir. 12 Temmuz 1993 yılında Türkiye Cumhuriyeti, Kazakistan, Azerbaycan, Özbekistan, Türkmenistan ve Kırgızistan tarafından TÜRKSOY’un kurucu anlaşması imzalanmıştır. TÜRKSOY’un faaliyetlerini gerçekleştirmede yetkili devlet Türkiye Cumhuriyeti olarak belirlenmiştir.³⁰⁴

TÜRKSOY, ortak dili Türkçe olan dil birliğidir. Bu ortak dil bağlamında birliğin üyeleri işbirliği içerisinde hareket etmektedir. Ülkelerin siyasi iç ve dış politikalarından bağımsız uluslararası bir kuruluştur. Türkiye de kuruluş olarak varlığını sürdüren TÜRKSOY’ de merkez Başkentimiz Ankara’dadır. Çalışmalarda gözlemci ve üye ülkeler için hak ve özgürlükler her ülke için ayrı ayrı gözetilmektedir. TÜRKSOY’un faaliyetleri sadece Türkçe konuşan ülkeler olmamaktadır. Faaliyetlerin gerçekleşmesinde temel hak ve özgürlüklerin korunmasını esas alan bütün kurum ve kuruluşlar ile iletişim halindedir bu kuruluşlara resmi kurumlar da dahildir. Çalışma alanı, görevleri ve amaçları bakımından UNESCO ile benzerlik gösteren TÜRKSOY, faaliyet gösterdiği alanlarda UNESCO işlevini yürütmektedir.³⁰⁵

Birleşmiş Milletler teşkilatına bağlı olarak kurulan UNESCO, II. Dünya Savaşı sonrası 1946 yılında kurulmuştur. 195 üye devlet ve 10 ortak üyeden oluşan UNESCO,

³⁰²TRT Faaliyet Raporu, 2016, s. 61.

³⁰³TRT Faaliyet Raporu, 2016, s. 70.

³⁰⁴Purtaş, Kültürel Diplomasi ve Türksoy, <http://mekam.org/mekam/kulturel-diplomasi-ve-turksoy> (Erişim Tarihi: 20.10.2020).

³⁰⁵Purtaş, Kültürel Diplomasi ve Türksoy, <http://mekam.org/mekam/kulturel-diplomasi-ve-turksoy> (Erişim Tarihi: 20.10.2020).

kuruluşundan itibaren bilim, kültür ve eğitim alanlarında çalışmalar gerçekleştirmektedir. Amacı milletler arası eğitim, kültür ve bilim alanlarında işbirliğinin sağlanması ile üye devletlerin birbirleri ile yakınlaşmasını sağlamaktır. UNESCO'nun temel ilkesi din, dil, ırk ve cinsiyet farkı olmadan insan hak ve özgürlüklerine saygılı faaliyetler gerçekleştirmektir.

306

Türk halkları arasında kültür, inanç, dil ve kan birlikleri üzerine kurulan TÜRKSOY, ilk etapta uzun yıllar birbirinden ayrı kalan Türk toplumları arasında yabancılaşmayı ortadan kaldırmak için çalışmalar gerçekleştirmiştir. Türkiye'de herkes tarafından bilinmeyen Manas, Sabantoy, Nevruz, Tukay, Mahdumkulu ve Abay gibi Türklerin ortak kültürünü oluşturan unsurlar düzenlenen faaliyetler ile Türk toplumuna tanıtılmıştır. Bunun yanı sıra Anadolu'yu aydınlatan Hacı Bektaş Veli, Yunus Emre ve Mevlana gibi önderlerde ata vatanda yer alan Türklere tanıtılmıştır.³⁰⁷

1994 yılında T.C. Dışişleri Bakanlığı ile "TÜRKSOY Teşkilatının Yerleşimi, Millî Temsilcilerin ve Milletlerarası Personelin Statüleri Hakkında Protokol" imzalanmış ve TÜRKSOY'u kurumsallaşması yolunda ilk adım atılmıştır. İmzalanan protokol ile birlikte TÜRKSOY'un çalışma koşulları belirlenmiştir. 1996 yılına gelindiğinde ise Unesco ile Türkiye arasında yapılan bir anlaşma ile işbirliği sağlanarak TÜRKSOY'un uluslararası bağlantıları güçlendirilmiştir. 1998 yılında Rusya Federasyonu'na bağlı olan Başkurdistan, Yakut, Tataristan, Tıva, Saha ve Altay gibi özerk ülkeler TÜRKSOY'a gözlemci ülke olarak dahil olmuşlardır. Ayrıca Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Moldova'ya bağlı Gagavuz Yeri'de gözlemci ülkeler arasında yer almışlardır. Rusya'nın bu şekilde facto bir biçimde de olsa TÜRKSOY'un çalışmalarına katılmış ve iki ülke arasında kültürel işbirliği ve karşılıklı güvenin gelişmesini sağlamıştır.³⁰⁸

TÜRKSOY kuruluşundan itibaren çalışmalarında Türk halkının kültürel mirasını ve ortak yönlerini ön planda tutmuş; güzel sanatlardan edebiyata, müzikten resime, sanatın ve kültürün alanında düzenlemiş olduğu buluşmalar ile Türk dilini konuşan ve aynı kökene sahip olan topluluklar ile arasındaki yakınlaşmayı ve etkileşimi artırmak ve

³⁰⁶Unesco Türkiye Millî Komisyonu 2014-2015 Faaliyet Raporları

³⁰⁷Zirve sonunda imzalanan Ankara Bildirisi metni için Bkz. http://turkkon.org/docs/11_AnkaraBildirisi1992_1.DevletBaskanlariZirvesi.pdf (Erişim Tarihi: 20.10.2020)

³⁰⁸Purtaş, Kültürel Diplomasi ve Türksoy, <http://mekam.org/mekam/kulturel-diplomasi-ve-turksoy> (Erişim Tarihi: 20.10.2020).

süreci hızlandırmak için faaliyetlerde bulunmuştur. TÜRKSOY'un gerçekleştirdiği faaliyetlerin nicelikleri ve nitelikleri göz önüne alındığında TÜRKSOY'un gelişimi iki döneme ayrılabilir. 1993 ile 2008 arası yılları kapsayan dönemde TÜRKSOY'un gerçekleştirdiği faaliyetler daha çok üye ülkeler arasında birbirini tanıma amaçlı gerçekleşmiştir. Faaliyetleri bütçeleri üye ülkelerin kültür bakanlıklarından verilen katkı paylarından oluşmaktadır.³⁰⁹

2008 yılında Kazakistan eski Kültür Bakanı Düsen Kaseinov'un TÜRKSOY Genel Müdürlüğü görevine seçilmesi TÜRKSOY için yeni bir dönem olmuştur. Bu dönemde ve sonrasında gerçekleşen faaliyetlerin temel amacı ise Türk kültürünü dünyaya tanıtmaktır. Bu amaç doğrultusunda Avrupa, ABD ve İslam ülkelerinde Türk kültürünü tanıtan faaliyetler düzenlenmiş ve düzenlenen faaliyetler üye ülkelerin sınırlarını aşmıştır. UNESCO Merkezi ve BM Genel Kurulu'nda yapılan Nevruz kutlamaları, üye ülkelere gelen sanatçı toplulukları tarafından gerçekleştirilen Köroğlu Operası, ABD'de gerçekleşen Yunus Emre Oratoryosu gibi uluslararası projeler, Türk dünyası sanatçılarının ortak başarıları ile daha da kenetlenmesini sağlamıştır.³¹⁰

Kaseinov döneminde uluslararası işbirliğinin güçlendirilmesine oldukça fazla önem verilmiştir. TÜRKSOY ile Avrupa Konseyi, UNESCO, Bağımsız Devletler Topluluğu İnsani İşbirliği Uluslararası Vakfı (MFGS), ISESCO arasında protokoller imzalanmış ve ortak projeler gerçekleştirilmiştir. Ortaklaşa olarak ISESCO ile Rabat'ta bulunan ISESCO Merkezi'nde "Fotoğraflarla Türk Dünyası" sergisi açılmış, MFGS ile "Avrupa Türkologları Ansiklopedik Sözlüğü" yayınlanmıştır. Ayrıca Kazakistan'da "Arşiv Belgelerinin Tasnifinde Yeni Teknolojinin Kullanımı" semineri düzenlenmiştir. Tüm bu faaliyetler Türk kültürünün dünyaya tanıtılmasında oldukça önemli adımlar olmuştur.³¹¹

TÜRKSOY da 2015 yılında stajyer olarak bulunma deneyimlerimden de bahsetmek isterim. Birliğe ait üyelerin her birinin özel odaları bulunmakta ve kişisel hak ve özgürlükler açısından eşitlik gözetilmektedir. Ayrıca organizasyonların planlanmasında her biri aktif katılım sağlayarak önerilerde bulunmakta ve öneriler ciddiyle değerlendirilmektedir. Ülkeler arasında ortak dil ve kültür birliğini gösteren

³⁰⁹TÜRKSOY Genel Müdürü ve Azerbaycan Cumhuriyeti Kültür Bakanı Polat Bülbüloğlu'nun 10. Yıl Konuşması, TÜRKSOY Onuncu Yıl, TÜRKSOY Yayın No:28, Ankara, 2006, s. 38.

³¹⁰Uluslararası Köroğlu Operası Projesi ve Sonuçları, Altın Çağın İncisi Köroğlu, TÜRKSOY Yayınları, Ankara, 2011.

³¹¹15. Yıl Coşkuyla Kutlandı, TÜRKSOY Dergisi, Sayı. 28, s.53.

çalışmalar yapılmaktadır. Kültürel mirasa sahip çıkılmasının yanı sıra bu mirası uluslararası alanda tanıtmaya faaliyetleri de yürütmektedirler.³¹² İlke temsilcileri arasında inanç anlamında farklılıklar bulunmasına rağmen hoşgörü ile işbirliği ve çalışmaları ortak bir şekilde yürütülmektedir. Üye ülkeler ile kardeşlik bağı oluşmuş olup, faaliyetler için ülkemize gelen misafirler, ülkemizin misafirperverliğine yakışır şekilde ağırlanmaktadır. Farklı ülkelere gelen ses sanatçıları, görsel sanat ve sergiler, TRT aracılığı ile ortak yayınlar uluslararası Türk birliğinin tanınması açısından da çok etkili olmaktadır.

5.4.7. Türkiye Bursları

Tek taraflı öğrenci hareketliliği, kamu diplomasisinin en önemli etkinliklerinden biridir. Öğrenci değişimlerinin uluslararası bir hal alması ile birlikte birçok ülke tarafından bu hareketlilik profesyonel olarak uygulanmaktadır. Kamuoyunun şekillenmesinde oldukça fazla önemi bulunan öğrenci hareketliliğinin uzun vadeli de sonuçları olmuştur. Gelişmiş ülkelerde eğitim gören kişiler kendi ülkelerine döndüklerinde eğitim aldıkları ülkenin yaşam şekli ve düşünce tarzına göre hareket ederler. Bu nedenle ülkeler arası işbirliği ve diyalogun geliştirilmesinde öğrenci hareketliliğinden yararlanan bireylere önemli işler düşmektedir.

Günümüzde tek taraflı öğrenci hareketliliğinin en modern ve gelişmiş örnekleri incelendiğinde Fulbright önde gelmektedir. Yine Almanya'nın DAAD Bursları, İngiltere'nin Chevening Bursları ve Fransa'nın Eiffel Bursları öğrenci değişim programlarının dünyaca bilinen örnekleridir.

ABD'nin Arkansas Senatörü J. William Fulbright, 1945 yılında II. Dünya Savaşı için ayrılan bütçeden bir kısmının eğitim faaliyetlerine ayrılmasını teklif eden bir proje hazırlamıştır. Hazırlanan projenin kongreye sunulmasının ardından 1946 yılında Truman tarafından onaylanmıştır. Dünyada hem ekonomik açıdan hem de askeri açıdan oldukça güçlü bir durumda olan ABD, Fulbright Programı ile eğitim alanında da dünyadaki konumunu güçlendirmeye başlamıştır. Fulbright Programı, Dışişleri Bakanlığına bağlı olan Eğitim ve Kültürel İşler Bürosu tarafından faaliyetleri yürütülmektedir. Günümüzde dünya çapında Fulbright Programı'nın 155 ülkeden 310 bin katılımcısı bulunmaktadır.³¹³

³¹²Dede Korkut örneği verilebilir. Bkz. <https://www.turksoy.org/tr/news/2019/07/25/25-bayburt-dede-korkut-uluslararasi-kultur-ve-sanat-soleni> (20.07.2020)

³¹³ eca.state.gov/fulbright-programs (Erişim tarihi: 23.04.2020).

İngiltere'nin öğrenci hareketliliği programı olan Chevening Bursları ise 1983 yılında uygulanmaya başlanmıştır. Programın finansmanı Birleşik Krallık Dış Milletler topluluğu tarafından sağlanmaktadır. Chevening Bursları, AB ve ABD ülkelerini kapsamakta ve dünyanın 118 ülkesinden öğrenciyi burslandırmaktadır. Fulbright'tan farklı olarak Chevening Bursları çoğunluktan ziyade daha az ve nitelikli kitleye yönelik burs faaliyetlerini esas almaktadır. Programın amacı Britanya'dan eğitim alan gençlerin ilerleyen zamanlarda ki karar alıcılar ve liderler ile İngiliz dış politika çıkarları doğrultusunda pozitif ilişkiler geliştirmesini sağlamaktır.³¹⁴

Öğrenci hareketliliği programları arasında en eski ve köklü burs programı olan DAAD, 1925 yılında kurulmuştur. Program iki savaş arası dönemde başlatılmıştır. Günümüzde ise dünyada en fazla öğrenci burslandıran program olmuştur. DAAD Bursları'nın amacı Alman çalışmaları ve dilinin yurtdışında yayılmasını sağlamak, Alman üniversitelerinin ulusallaştırılmasını desteklemek ve eğitimsel, kültürel ve kalkınma politikalarında gerçekleştirilen projeler ile gelişmekte olan ülkelere yardımda bulunmaktır.

Fransa'da uygulanmakta olan Eiffel Bursları ise 1999 yılında Fransa Dışişleri bakanlığı tarafından başlatılmıştır. Programın amacı Fransa'nın yükseköğreniminin uluslararasılaşması amacı ile diğer ülkeler ile bu alanda ki rekabeti sağlamaktır. Eiffel Burslarında daha çok mühendislik öğrencilerine yönelik burslar ağır basmaktadır. Eiffel programında burslandırmalar, hukuk-siyaset bilimi, işletme-iktisat ve mühendislik olarak üç kategoriye ayrılmıştır. Hedef kitle ise daha çok gelişmiş yada gelişmekte olan ülkelerdir.³¹⁵

Türkiye, 1960'lı yıllardan bu yana uluslararası öğrencilere yönelik burs desteğini sürdürmektedir. 1960 yılında gerçekleşen ikili anlaşmalar ile Türkiye uluslararası öğrencilere burs desteği sağlamıştır. 1990 yılında ise uluslararası alanda daha etkili olabilmek ve bölge ülkeler ile ekonomik ve siyasi ilişkileri geliştirmek için komşu ülkelere yönelik açılım politikaları gerçekleştirmiştir. Dış politikada gerçekleşen bu açılım ülkenin eğitim politikalarını da etkilemiştir. Dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal, uluslararası öğrencilere sunulan burs desteğini sistematik bir hale getirmiş ve "Büyük Öğrenci Projesi" ni başlatmıştır.

İlk olarak Türk Cumhuriyetlerine yönelik olarak başlatılan proje daha sonrasında 57 ülkeyi kapsayan uluslararası bir burs haline gelmiştir. Başbakanlık bünyesinde 2010 yılında

³¹⁴ www.chevening.org (Erişim Tarihi: 23.04.2020)

³¹⁵ campusfrance.org (Erişim Tarihi: 23.04.2020)

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın kurulması ile Türkiye'nin gerçekleştirdiği resmi burs faaliyetleri "Türkiye Bursları" adı altında birleştirilmiştir.

Türkiye Bursları, ülkemizin uluslararası öğrencilere yönelik olarak gerçekleştirdiği kamu kaynaklı bir programdır. 2012 yılında faaliyetlerine başlayan program ilk yılında 4000 başvuru almıştır. Lisans, yüksek lisans ve doktora öğrenimi gören uluslararası öğrencilere burs desteği sağlayan Türkiye Bursları, gerçekleştirdiği programlar ile öğrencilere 1 yıllık Türkçe eğitimi, okul harcı, konaklama, sağlık sigortası ve bir kereye mahsus olmak üzere uçak bileti desteği sağlamaktadır. Ayrıca tüm bunlara ek olarak öğrencilerin eğitim düzeylerine göre cep harçlıkları da Türkiye Bursları tarafından karşılanmaktadır.

Türkiye Bursları diğer kamu kurum ve kuruluşları ile de burs programları gerçekleştirmektedir. Bu program aynı zamanda Türkçe öğrenmek isteyen ve Türkiye'ye ilgi duyan yabancı akademisyenler, diplomatlar, araştırmacılar ve kamu görevlileri için de burs desteği sağlamaktadır. Türkiye Burslarına tüm dünyadaki uluslararası öğrenciler başvurabilmektedir.³¹⁶

5.4.8. Diyanet İşleri Başkanlığı

1868 yılında kurulan Diyanet İşleri Başkanlığı'nın çok köklü bir geçmişe sahiptir. Din işlerinin yurt dışında yürütülmesinde DİB, Türkiye'nin resmi misyonunu sağlamaktadır. DİB, yurt dışında bulunan hedef kitleye ataşelikler ve müşavirler aracılığı ile ulaşmaktadır. Hedef ülkelerde irtibatın sağlanması ve kurumsal ilişkilerin kurulmasında DİB'in, dış yardım hususunda önemli bir misyona sahip olduğu ifade edilebilir. Yurt dışı faaliyetlerinin büyük bir kısmı Başkanlık adına, Türkiye Diyanet Vakfı aracılığı ile yürütülmektedir.

Anayasanın 62. Maddesinde devletin, yabancı ülkelerde bulunan vatandaşlarının aile birliklerinin sağlanması, kültürel ihtiyaçlarının, çocuklarının eğitiminin ve sosyal güvenliklerinin sağlanması, kendi öz topraklarına bağlılıklarının korunması ve ülkelerinde dönüşlerinde gerekli tedbirleri alınması şeklinde ibare yer almaktadır. 1980'li yıllardan itibaren DİB Orta ve Batı Avrupa'da, Sovyet sonrası dönemde ise Doğu Avrupa'da ve Orta Asya'da faaliyet göstermeye başlamıştır. DİB'in görevlerinden biri yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının gittikleri ülkelerin kültürlerini benimmeden Türk kimliklerini unutmadan buldukları toplum içerisinde yaşıyor olmalarını sağlamak. Giden

³¹⁶Öztürk S. (2014). Büyük Öğrenci Projesinden Türkiye Bursları Projesine Geçiş Süreci ve Türkiye'nin Öğrenci Politikasındaki Değişim, T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (Uzmanlık Tezi). Ankara, s. 75.

vatandaşlarımızın buldukları ülkelerde Türkiye'deki gibi dini bilgilerini birlikte yaşadıkları topluma aktarmak ve İslam a karşı önyargının kırılmasını sağlamak olmuştur.³¹⁷

BÖLÜM VI

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kuramlar kapsamında incelemelerden çıkan en önemli sonuç; Kültürel Diplomasi faaliyetlerinin, Kamu Diplomasininin alt dalı olmasına rağmen daha eski diplomasi uygulamalarında var olduğunun önemi. Teknolojinin de gelişmesi ile Kültürel Diplomasi kavramını asla geri plana atma, uygulama alanı bulamayacağını ifade etmek doğru olmayacaktır. Tamamen kapalı bir Diplomasi hareketi küreselleşme ile günümüzde ve gelecekte uygulanamayacağı gibi, uygulama planı olsa bile iletişim yolu ile insanların birbirlerinden haberdar olma durumu, birbirlerini etkileme durumu devam edecektir. Bu ilişkiler devam ettiği sürece de, Kültürel Diplomasi daimi devamlılığını sürdürecektir sadece politika uygulamaları teknolojiye uygun şekillenecektir.

Türkiye'nin uluslararası alanda devlet imajını belirlenmesine verilen önem konusunda, Türk Dış Politikasında Kültürel Diplomasinin tarihsel gelişiminde bahsedilen kalkınma planlarında yer alıyor olması ülkemiz politikalarında Kültürel Diplomasi bilincinin eskiden beri süregelen varlığını göstermektedir. Yapılan Kültürel Diplomasi faaliyetlerinin ülkemiz adına öneminin büyük olduğunu göstermektedir. Kültürel Diplomasinin uygulama alanlarına bakıldığında, önemli tespitlerden biri bireysel olarak ta Kültürel Diplomasi faaliyetlerine etkili olabileceğimize. Örneğin dil bilmeyen farklı meslek gruplarının bir araya gelerek, uluslararası faaliyetlerdeki söz ve davranışları temsil ettikleri ülkeler hakkında genel görüş haline gelebilir. Amerika faaliyetleri incelendiğinde görülen NBI'e giden, dünyanın gözü üstünde olan bir Türk basketbolcunun davranışları, ülkemiz hakkında olumlu veya olumsuz genel kanı oluşturmaya yetecektir. Ülkemizdeki en küçük bireyden, en büyük bireye, örnekte belirtildiği gibi taksiciden NBI oyuncusuna kadar herkes her durumda hem ülke içerisinde, hem uluslararası alanda örnek alınan model olacağı bilinci ile yetiştirilmesi gereklidir. Aile ve eğitim hayatlarımız bu bilinçle devam etmelidir. Ülkemiz akademisyenleri de bu anlamda önem taşır. İletişim araçlarının de gelişmesi ile bir

³¹⁷TC Başbakanlık Diyanet İşleri Başkanlığı, Kuruluş ve Tarihi Gelişim, (Erişim), <http://www.diyanet.gov.tr/turkish/dy/Diyanet-Isleri-Baskanligi-Duyuru-8221.aspx>, 23.04.2020.

haber anında kitlelere ulaşmaktadır. Aktarılmak istenilen bilgi ve davranışlara uluslararası boyutta daima özen gerektirmektedir.

Kültürel Diplomasi araçları arasında ülkemizin kullandığı araçlar, incelenen diğer ülkelerin Kültürel Diplomasi araçlarını yakından takip eder niteliktedir. Eğitim Enstitüleri, Değişim Programları, Kültürel oluşumlar, TV-radyo gibi yayın kanallarındaki faaliyetler açısından ülkemizin diplomasi araçlarını yakından takip ettiği ve uyguladığı tespit edilmiştir.

TÜKSOY, Yunus Emre Enstitüsü, Değişim programları, Burs programları vb alanlardaki çalışmalar için yeni finansal kaynaklar da sağlanmalıdır. Rekabet edilen ülkelerin gelir durumları yüksek olduğu gibi, geçmişten gelen etkileme güçleri de bulunmaktadır. Günümüzde var olan etkin yumuşak güce sahip ülkeler ve uyguladıkları politikalar dikkatlice takip edilmelidir. Ülkemize ait kurumlar ise görev bilinci yüksek doğru kararlar alabilen, insanların önderliğinde yürütülmelidir. Bu konuda yetiştirilmek üzere ilgili ana bilim dalında Kültürel Diplomasi lisans programları faaliyete geçirilebilir.

Teknolojik gelişmelerin hızla ilerlediği günümüzde, geleceği de hızlı planlamak gerekmektedir. İncelenen kurumlar ve uygulama örneklerinde de görüldüğü üzere Kültürel Diplomasi uygulamalarında Dijitalleşme gözden kaçırılmamalı, bu argüman üzerinden yeni Kültürel Diplomasi faaliyetleri geliştirilmelidir. Burada İngilizcenin dünya dili olması Sanayi deviminin gelişimini takip etmek nasıl bu dilin dünya dili olmasını beraberinde getirdi ise, buradan hareketle kendimize yeni hedefler belirleyip Diplomasi araçlarımızı be hedefe uygun şekillendirmeliyiz. Dünyanın küreselleşmesi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ile artık uluslararası dil, teknolojiyi üreten ülkelerin dili olacaktır. Bu nedenle ülkemiz teknoloji üreten, teknoloji üreticilerinin bulunduğu merkez haline getirilmesi amaçlı, işbirliği ve politikalar üretmelidir. Bunu yaparken Japonya örneğinden hareketle, yani kendi kültürümüzü koruyarak gerçekleştirilecek politikalar olmalıdır.

TRT'nin; TRT World, TRT AVAZ- TRT El Arabia gibi 41 dilde yayın yapıyor olması ciddi bir faaliyettir. Aynı zamanda bu kanalların yayınlarının uluslararası boyutta önem kazandırılması gerekmektedir. BBC, National Geographic kanalları gibi aranan kanallar sıralamalarında olması için destekler verilmelidir.

Son olarak ülkemizde Kültürel Diplomasi faaliyetlerini gerçekleştirmek için kullanılan aktörlerin faaliyetleri için denetim mekanizmasının bulunmaması, kültür yayma politikasının yanında farklı amaçlara hizmet etme tehlikesini beraberinde getirmektedir.

Devlet eli ile denetim politik sorunlar ortaya çıkarabilir. Bu denetimler yine halk tarafından yapılmalıdır. lke vatandaşları bu kültürel faaliyetlerin bilmeli ve doğru olanları desteklemeli, doğru olmayanları da eleştirebilmelidir. Ülkemiz ancak doğru Kültürel Diplomasi Politikaları ile uluslararası alanda hak ettiği konuma ulaşacaktır.

KAYNAKÇA

- Acar, D. Ş. (2006). Küreselleşen Dünyada Diplomasi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 1/2, s.42
- Adler Emanuel, (2013). “Constructivism in International Relations: Sources, Contributions, and Debates”, *Handbook of International Relations*, Second Edition, Derleyen: Walter Carlsnaes, Thomas Risse, Beth A. Simmons, SAGE Publications Ltd., Londra, s. 116.
- Adroidik, H.D. (2019), Rusya'nın Kültürel Diplomasi Çalışmaları: Castell'in Kültürel Nod Kavramı Üzerinden Rusya'nın Kültürel Diplomasi Uygulamaları ve Russkiy Mır Örneği, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Akçadağ, E. (2010). *Avrupa Birliği Sürecinde Kamu Diplomasisi Faaliyetlerinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü*. 1-15, s. 11.
- Akçay, N.C. (2014). *Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Kültürel Diplomasi ve Fransa'nın Afrika Ülkelerine Yönelik Uluslararası Öğrenci Programları Örneği*, (Uzmanlık Tezi), Ankara. T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı.
- Aktaş, M. (2014). Avrupa'da Yükselen İslamofobi ve Medeniyetler Çatışması Tezi. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 13, 31-54.
- Akıllı, E. (2019) *Turksoy, Turkic Council and Cultural Diplomacy: Transactionalism Revisited*. *Bilig*, 91: 1-25.
- Akıllı, E. (2013). *Türkiye'de Devlet Kimliği ve Dış Politika*, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti. 1. Basım, s 125-126
- Akγονenc O. (2009). *Dış Politikada Diplomasinin Rolü, Önemi ve Metodları*, Ankara: Jeopolitik.
- Andrei, Verena, and Volker Rittberger, (2015). “Macht, Interessen und Normen—Auswärtige Kulturpolitik Und Außenpolitiktheorien illustriert am Beispiel der deutschen auswärtigen Sprachpolitik.” *Kultur und Außenpolitik*. Baden, Nomos Verlagsgesellschaft, s.1-37.
- Arı T. (2006), *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- (2006). *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- (2002). *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, İstanbul: Alfa Yayınları.

- (2004). *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*, 5. Baskı, İstanbul: Alfa, s. 360.
- (2010). *Uluslararası İlişkiler Teorileri: Çatışma, Hegemonya, İşbirliği*, İstanbul: Marmara Kitap Merkezi. 2010, s. 305.
- Arif Behiç Ö. (2014). Uluslararası İlişkilerin Temel Kavramları. Yusuf Çınar (Ed.), (s187-208), İstanbul: Hükümdar Yayınları.
- Armaoğlu, F. (1996). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, İstanbul: Alkım Kitabevi.
- Atalay, A. H. (1997). *Uluslararası Hukukun Oluşumu*, İstanbul: Göçebe Yayınevi.
- Avcı, M. & SARTAYEVA, K. İpek Yolu'ndaki Kültürel Mirasın Dünya Turizmine Kazandırılması: Kazakistan Örneği. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 14-37.
- Aydemir, E. (2016). *Dış Politikada Yumuşak Güç ve Medya*, 1.Basım, İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Aydın, M. (2004). "Uluslararası İlişkilerin "Gerçekçi" Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 1(1), s. 47.
- Baylis J., Smith S. (2005), *Globalization of World Politics*, Oxford: Oxford Press.
- Birdişi F. (2011). "Ulusal Güvenlik Kavramının Tarihsel ve Düşünsel Temelleri", *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 31, s.153.
- Brian C. (2013). Roma Dünyasında Diplomasi, Recep Özman (Çev.). *Uluslararası Hakemli Disiplinler arası Tarih Dergisi Tarih Okulu*, Sayı. 14. s. 209.
- Çakan, V. 2017. Yeni İpek Yolu Projesi: Beklentiler Sorunlar ve Gerçekler. *Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 35-52.
- Carr, E. H. (1978). *The Twenty Years Crisis; 1919-1939, An Introduction to the Study of International Relations*, Londra: MacMillan,
- Cesari, J. (2015). "Batı'da İslamofobi: Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri Arasında Bir Mukayese", Esposito, J. L. ve Kalın, İ. (Ed.), *İslamofobi 21. Yüzyılda Çoğulculuk Sorunu*, İstanbul: İnsan Yayınları.
- Cull, J.Nicholas. (2009). *Public Diplomacy: Lessons From The Past*, Los Angeles, Figueroa Press, s. 19.
- Cummings, M. C. Jr. (2003). Cultural diplomacy and the United States government: A survey.
- (2009). *Cultural Diplomacy and the United States Government: a Survey*. Washington, DC: Americans for the Arts, s. 1.

- Czempiel E. (2005). *Dış Müdahale*, Kayayeri M. (Çev.), Ankara: Simenis Yayınları.
- Çakmak, H. (2007). *Uluslararası İlişkiler: Giriş, Kavram ve Teoriler*, Ankara: Platin Yayınları.
- Çevik, B.S. (2015). *Kültürel Diplomaside Devlet Dışı Aktörler: Türk Sineması ve Dizileri*. M.Şahin ve B.S. Çevik, (Ed.). *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi* içinde. Ankara: Nobel Yayınları.
- Demir, V. (2012). “*Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç*”, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. İletişim Dizisi.
- Diyanet İşleri Başkanlığı Faaliyet Raporu, 2017.
- Ekşi, M. (2014). *Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Eralp, A. (2003). *Devlet, Sistem ve Kimlik*, 5. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Erdem, G. (2008). Osmanlı İmparatorluğu’nda Sürekli Diplomasiye Geçiş Süreci, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erman, K. (2016). Sessiz ve Etkili: Küba’nın Tıp Diplomasisi, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt 12, s. 48, s. 74.
- Erzen, M.Ü. (2012). *Kamu Diplomasisi*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Eytan Gilboa, (2006). “Public Diplomacy: The Missing Component in Israel’s Foreign Policy”, *Israel Affairs*, Vol.12, No.4, s.717.
- Fisher, A. (2009). “Four Seasons In One Day: The Crowded House Of Public Diplomacy” *Routledge Handbook Of Public Diplomacy* içinde, Snow Nancy, Taylor Philip M. (ed.) New York: Routledge, s. 53.
- Fisher, A. (2009). *A Story of engagement: the British Council 1934-2009*, British Council, s. 19.
- Girgin K. (1975), *Çağdaş Politika ve Diplomasi El Kitabı*, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Gönlübol, M. (1985). *Uluslararası Politika*, Ankara: Siyasal Bilgiler Fakültesi, Yayınları.
- Gümüş, O. ve Sevi, A. (1996). *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*. Ankara: Polat Yayınları.
- Gürler, A. Ş. (2011). 1893 Şikago Dünya Fuarı’nda Osmanlı Hipodromu ve Şirket-İ Hamidiye. *Folklor/Edebiyat*, (65), 7-18, s. 8.

- Gürsoy, B. (2004). *Soğuk Savaş Sonrasında Çok Yönlü Tehdit Algulamaları: Asimetrik Tehdit*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hamilton K., Landhorne R. (1995). *The Practice of Diplomacy*, London and New York: Routledge.
- Hans N. Tuch (1990), *Communicating With the World: U.S. Public Diplomacy Overseas*, New York, St.Martin's Press.
- Hans N. Tuch (1990). *Communicating With the World: U.S. Public Diplomacy Overseas*, New York, St.Martin's Press,
- Hubert Védrine, Dominique Moïsi, (2001). *France In An Age Of Globalization*, Washington, D.C., Brookings Institution Press.
- İskit, T. (2007). *Diplomasi: Tarihi, Teorisi ve Uygulaması*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- John M. Vasquez, (1983). *Power of Power Politics: A Critique*, New Brunswick, Rutgers University Press.
- Johnson, S. Ve H. Dale (2003). *How to Reinvigorate U.S. Public Diplomacy*. 1-14.
- Joseph Duffey, (2009). "How Globalization Became U.S. Public Diplomacy at the End of the Cold War", *Handbook of Public Diplomacy*, Ed. by Snow, Nancy, Taylor, M. Philip, New York, Routledge.
- Kalevi. J. Holsti. (1972). *International Politics*, Akt. Hüner Tuncer, *Eski ve Yeni Diplomasi*, Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Kalın, İ. (2012). "*Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*", *Kamu Diplomasisi*, Tuğçe Ersoy Öztürk, (Çev.). Abdullah Özkan ve Tuğçe Ersoy Öztürk, (Ed.). İstanbul: Tasarım Yayınları.
- Kant I. (1975). *Toward Perpetual Peace: A Philosophical Sketch*
----- (1994), *Pratik Aklın Eleştirisi*, Kuçuradi I., vd., (Çev.). Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Karacasulu N. (2012). "*Uluslararası İlişkilerde İnşacılık Yaklaşımları*", *Uluslararası İlişkilerde Postmodern Analizler-1*, Tayyar Arı, (Der.). Bursa: MKM, s. 109.
- Karadağ, H. (2016). *Uluslararası İlişkilerde Yeni Bir Boyut Kamu Diplomasisi*. 1. Basım. Ankara: Nobel Akademik Yayınları.
- Kavoğlu, S. (2018). *Türk Kamu Diplomasisi Halkla İlişkiler Eksenli Model Arayışları*, Konya: Eğitim Kitabevi.

- Kazak Milli Ansiklopedisi. (2001). *Almatı: Atamura*, Cilt. 3.
- Kıtsou, S. (2013). “The Power of Culture in Diplomacy: The Case of U.S. Cultural Diplomacy in France and Germany”, *Exchange: The Journal of Public Diplomacy*, C: 2, S:1. s. 22
- Kissinger, H. (2006). *Diplomasi*, Kurt İ. (Çev.). 16. Basım, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Koev, K. (2003). The Role of Cultural Diplomacy for Intensifying the Cross Border Cooperation within Danube Region, *Journal of Danubian Studies and Research*. Vol 3, No 1., 2013: s. 60.
- Kolasi, K. (2013). Soğuk Savaş’ın Barışçıl Olarak Sona Ermesi ve Uluslararası İlişkiler Teorileri, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 68 (02), s. 174.
- Kozlov, L.E. (2012). *Primenenie Kulturnikh Instrumentov V Sovremennoy Vneshnepoliticheskoy Praktike*, Chelyabinsk Devlet Üniversitesi Bülteni. 2012. № 12 (266)., Chelyabinsk. s.7-17.
- Köktürk, M. (2015), *Kültürün Dünyası*. 2.Basım. Ankara: Hece Yayınları.
- Kurtuluş, B. (2016). Müzik Diplomasisi: Bir Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Müzik. G.A. Sancar (Ed.). *Kamu Diplomasisinde Yeni Yaklaşımlar ve Örnekler* İstanbul: Beta Yayınları.
- Küçük M. (2014). “Uluslararası İlişkilerde Sosyal İnşacılık”, *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, Ramazan Gözen, (Der.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Menemencioğlu. E. (1938). *Devletler Umumi Hukuki I*, İstanbul: T.C. Kültür Bakanlığı Siyasal Bilgiler Okulu.
- Mevlana Değişim Programı Tanıtım Kitapçığı, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Mevlana Değişim Programı Koordinatörlüğü.
- Montville J. (1999). *The Arrow and The Olive Branch: a Case For Track Two Diplomacy*, London: Lexington Book.
- Morgenthau H. (1960). *Politics Among Nations; The Struggle for Power and Peace*, New York Knopf.
- Morgenthau, H. (1970). *Uluslararası Politika: Güç ve Barış Mücadelesi*, 2.Baskı, B. Oran, ve Ü. Oksay, (Çev.), Ankara: Sevinç Matbaası.
- Mosley A. (1975). *Diplomacy in Ancient Greece*, London: Thames and Hudson.
- MUSİAD, Araştırma Raporu, 2018.

- Myint, H. (1977). "Adam Smith's Theory of International Trade in the Perspective of Economic Development". *Economica*, 44/3, s. 231-248.
- Nicolson, H. 1935. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1931-1939)*, Cilt14, Published By: Oxford University, s. 599-610.
- (1939). *Diplomacy*, London: Thornton Butterworth Ltd.
- (1954) *The Evolution of Diplomatic Method*, London: Constable and Co
- Nye J. (2003). "Propaganda Isn't the Way: Soft Power", *International Herald Tribune*.
- (2004). "Soft Power and American Foreign Policy" *Political Science Quarterly* Volume 119 Number 2, s.265-266.
- (2005). *Yumuşak Güç*, Ankara: Elips Kitap.
- (2008). "Public Diplomacy and Soft Power", *The Annals of American Academy of Political and Social Science*, Vol. 616, No. 94, s. 101.
- (2017). *Yumuşak Güç*, 2.Baskı. Ankara: BB10 Yayınevi.
- Onuf Nicholas, (1998). "Constructivism: A User's Manuel", *International Relations in a Constructed World*, Derleyen: Vendulka Kubalkova, Nicholas Onuf, Paul Kowert, New York: M.E. Sharpe, s. 59.
- Özev, M. H. (2012). İKT Üyesi Ülkeler ve Kamu Diplomasisi. Kamu Diplomasisi Enstitüsü, <https://www.kamudiplomasisi.org/makaleler/makaleler/106-kt-ueyes-uelkeler-ve-kamu-dplomass> (Erişim Tarihi: 22.02.2021)
- Özkoçak, V. (2013). *Eğitim ve Kültürel Faaliyetler Bağlamında Kamu Diplomasisi Uygulamaları*. A. Yalçınkaya ve Y. Özgen (Ed.). *Kamu Diplomasisi* içinde. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi, s. 204.
- Öztürk S. (2014). Büyük Öğrenci Projesinden Türkiye Bursları Projesine Geçiş Süreci ve Türkiye'nin Öğrenci Politikasındaki Değişim, T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (Uzmanlık Tezi). Ankara.
- Peterson, Peter G. (2002). *Public Diplomacy and the War on Terrorism*, *Foreign Affairs*, Vol. 81. No: 5.
- Petras, J., & Eastman-Abaya. (2014). R. Küba: Devam Eden Devrim ve Güncel Çelişkiler. *Yenifikir Dergisi*. 2/13, s. 105.
- Popov V. (2000), **Sovremennaya Diplomatiya**, M: Nauçnaya Kniga, s. 11.
- Purtaş, F. (2013). Türk Dış Politikasının Yükselen Değeri: Kültürel Diplomasi, *Akademik Bakış*, Cilt 7, Sayı 13, s. 5.

- Robbins Burling. (2007). "The Lingua Franca Cycle: Implications for Language Shift, Language Change, and Language Classification", *Anthropological Linguistics*, vol. 49, no. 3/4, s. 209.
- Robert O. Keohane, (1984) *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*, Princeton, Princeton University Press. Krasner, S. D.,(1983), *Defending the National Interest: Raw Materials Investment and US Foreign Policy*, Princeton University Press.
- Sancar, G. A. (2012). *Kamu Diplomasisi ve Uluslararası Halkla İlişkiler*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Sandrovskiy K. (1986). *Pravo Vneshnih Svoşenii*, Kiyev: Visha Shkola.
- Seviş M., Seviş V. (1962). *Devletler Hususi Hukuku*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Sinkaya, B. (2011). Geçmişten Günümüze Türkiye'nin Ortadoğu Politikası ve Batı Etkisi. *Adam Akademi*, (1), 79-100, s. 87.
- Sivrioğlu U. T., Yılmaz M. E. (2017). İlk Çağ Uygarlıklarında Diplomasi, *U.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10/2, 179-202.
- Sönmezoğlu, F. (2012). *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*, İstanbul: Der Yayınları.
- Tabak, H. (2014) "Normlar ve Uluslararası İlişkiler: Türkçe Yazın için Geç Kalınmış bir Araştırma Gündemi", Demir, Idris (Ed.) *Türkiye'nin Dış Politikası*, Dora Yayınları, s.20-21.
- T. C. Millî Eğitim Bakanlığı, Bütçe Sunuşu, 2018.
- TİKA Faaliyet Raporu, Yetki, Görev ve Sorumluluklar, 2017.
- Torbjorn L. Knutsen, (1992). *A History of International Relations Theory, An Introduction*, Manchester, Manchester University Press.
- TRT Faaliyet Raporu, 2016.
- Tuncer, H. (1982). *Eski ve Yeni Diplomasi. (Yayınlanmış Doktora Tezi)*. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 37, Sayı 1, s. 21.
- (1995). *Eski ve Yeni Diplomasi*, Ankara: Ümit Yayınları.
- (2006). *Küresel Diplomasi*, Ankara: Ümit Yayınları.
- TÜBİTAK, İkili Akademik İşbirlikleri-2.

- Tüner, H. (1982). “Diplomatlarda Aranılan Başlıca Nitelikler”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, Sayı 1, Ankara, s. 17.
- TÜRKSOY Genel Müdürü ve Azerbaycan Cumhuriyeti Kültür Bakanı Polat Bülbüloğlu'nun 10. Yıl Konuşması, *TÜRKSOY Onuncu Yıl*, TÜRKSOY Yayın No:28, Ankara, 2006, s. 38.
- Uçarol R. (2000). *Siyasi Tarih (1789-1999)*, 5. Baskı, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Uluslararası Köroğlu Operası Projesi ve Sonuçları, *Altın Çağın İncisi Köroğlu*, TÜRKSOY Yayınları, Ankara, 2011.
- UNESCO Türkiye Millî Komisyonu 2014-2015 Faaliyet Raporları.
- Valdampfel, Trencheni, Mifologiya. (1959). *Perevods Vengerskogo, M: İzdatelstvo İnostrannoy Literatıry*, s. 210.
- Waltz, K. N. (2000). “Structural Realism After The Cold War”, *International Security*, C. 25, S.1, s. 6.
- Wendt, Alexander E. (2013). “Anarşi Devletler Ne Anlıyorsa Odur: Güç Politikalarının Sosyal İnşası”, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt 10, Sayı 39, s. 3.
- Wilson W. (1998). “The Fourteen Points,” içinde *Classics of International Relations*, John A. Vasquez, (Der.).
- Winter, T. (2016). Heritage diplomacy: Entangled materialities of international relations. *Future Anterior: Journal of Historic Preservation, History, Theory, and Criticism*, 13(1), 17-34.
- Yağmurlu, A. (2019). Kültürel Diplomasi Kuram ve Pratikte Çerçevesi, *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi, 12/2.
- Yalvaç, F. (1996). “Uluslararası İlişkiler Kuramında Yapısalcı Yaklaşımlar”, *Devlet, Sistem ve Kimlik: Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar*, Atila Eralp, (Edit.). İstanbul: İletişim Yayınları.

----- (2010), “Devlet”, Atilla Eralp, Fuat Keyman, Oktay Tanrıseven, Fatih Tayfur, Faruk Yalvaç, Devlet ve Ötesi: Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar, İstanbul: İletişim Yayınları.

Yıldırım, G. (2015). *Uluslararası Halkla İlişkiler Perspektifinden Kamu Diplomasisi*. İstanbul: Beta Yayınları.

Yılmaz E.M. (2007). Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Etnik Çatışmalar, Etnik Çatışmaların Nedenleri ve Etnik Barışın Tesisi, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Yunus Emre Enstitüsü Stratejik Planı, 2017.

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Mali Durum ve Beklentiler Raporu, 2017.

15. Yıl Coşkuyla Kutlandı, TÜRKSOY Dergisi, Sayı. 28, s.53.

İnternet Kaynakları

Dışişleri Bakanlığı, Yurtdışında Düzenlenen Kültürel Etkinlikler, <http://www.mfa.gov.tr/yurtdisindaduzelenen-kulturel-etkinlikler.tr.mfa> (Erişim: 14.10.2020).

Erasmus Programı, <https://www.avrupa.info.tr/tr/erasmus-programi-189> (Erişim: 17.10.2020)

Goethe Enstitüsü hakkında Türkiye’deki proje ve faaliyetleri için Bkz: <https://www.goethe.de/ins/tr/tr/ueb.html> (Erişim Tarihi: 12.01.2020)

<https://www.campusfrance.org/fr> (Erişim Tarihi: 23.04.2020).

<http://www.mfa.gov.tr/yurtdisindaduzelenen-kulturel-etkinlikler.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 14.10.2020).

<https://www.cgtn.com/> (Erişim Tarihi: 17.10.2020).

<https://www.dw.com> (Erişim Tarihi: 29.12.2019).

<https://www.heritage.org/defense/report/how-reinvigorate-us-public-diplomacy> (Erişim Tarihi: 29.12.2020).

<https://www.statista.com> (Erişim Tarihi: 11.10.2020).

<https://dtuegm.ticaret.gov.tr/yayinlar/ticaret-musavirlerimizle-elektronik-sohbetler> (Erişim Tarihi : 10.10.2020)

- III. Milli Kùltür Şûrası, <http://kultursurasi.kulturturizm.gov.tr/TR,169934/sura-hakkinda.html> (Erişim: 07.10.2020).
- Kalın, İbrahim. “Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi” <https://kdk.gov.tr/sag/turk-dis-politikasive-kamu-diplomasisi/20> (Erişim: 05.04.2018).
- [KDK Genelgesi. https://kdk.gov.tr/faaliyetler/kdk-genelgesi/5](https://kdk.gov.tr/faaliyetler/kdk-genelgesi/5) (Erişim Tarihi: 15.10.2020).
- KDK Vizyon & Misyon. <https://kdk.gov.tr/faaliyetler/vizyon-misyon/8> (Erişim Tarihi: 15.10.2020).
- Kùltür ve Turizm Bakanı Nabi AVCI'nın Açılış Konuşması <http://kultursurasi.kulturturizm.gov.tr/TR,175186/sayin-kultur-ve-turizm-bakani-nabi-avci39nin-aciliskon-.html> (Erişim Tarihi: 9.10.2020).
- Medeniyetler İttifakı Girişimi, <http://www.mfa.gov.tr/medeniyetler-ittifaki-girisimi.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 17.10.2020).
- [Nick Thorpe, Rusya'nın Doğu Avrupa'daki Etkisi http://www.bbc.co.uk/turkish/fooc/story/2007/09/070921_fooc_russia.shtml](http://www.bbc.co.uk/turkish/fooc/story/2007/09/070921_fooc_russia.shtml) (Erişim Tarihi: 04.12.2020)
- [Purtaş, Kùltürel Diplomasi ve Türksoy, http://mekam.org/mekam/kulturel-diplomasi-ve-turksoy](http://mekam.org/mekam/kulturel-diplomasi-ve-turksoy) (Erişim Tarihi: 20.10.2020).
- <https://www.tika.gov.tr/tr> (Erişim Tarihi: 17.10.2020).
- TRT 2016 Faaliyet Raporu, <http://trtkurumsal.trt.net.tr/Uploads/application/pdf/2015021713.42.00/fc2378f865884f03b7e76c82fbae6064.pdf>, (Erişim: 13.04.2020)
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Mehmet Ali şahin'in, Büyük Öğrenci Projesi Temsilcilerine Verdiği Yemekte Yaptıkları Konuşma (07 Ocak 2010) https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tbmm_basin_aciklamalari_sd.aciklama?p1=98411 (Erişim:14.10.2020).
- Türkiye Yeniden: Mezun Buluşması – İstanbul <https://turkiyemezunlari.gov.tr/haberler/1153/turkiyeyeniden-mezun-bulusmasi-istanbul/> (Erişim Tarihi: (17.10.2020).
- Türkiye'deki Farklı İnanç Gruplarına Yönelik Reformlar, <https://kdk.gov.tr/haber/turkiyedeki-farkliinanca-gruplarina-yonelik-reformlar/523> (Erişim Tarihi: 17.10.2020).

Türkiye'nin Diaspora Politikası, <https://www.ytb.gov.tr/yurtdisi-vatandaslar/genel-bilgi> (Erişim Tarihi: 26.01.2020).

Türkiye'nin Uluslararası Spor Etkinliği Karnesi, <https://kdk.gov.tr/sayilarla/turkiyenin-uluslararasispor-etkinligi-karnesi/20#> (Erişim Tarihi: 17.10.2020).

Washington: Center for Arts and Culture, <http://culturaldiplomacy.org/index.php?en> (Erişim Tarihi: 28.10.2020).

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Atatürk Ansiklopedisi, [https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/index.php?title=Wilson %C4%B0lkeleri &action=edit](https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/index.php?title=Wilson_%C4%B0lkeleri&action=edit) (Erişim Tarihi: 17.09.2020).

T.C. Başbakanlık Diyanet İşleri Başkanlığı, Kuruluş ve Tarihi Gelişim, (Erişim), <http://www.diyanet.gov.tr/turkish/dy/Diyanet-Isleri-Baskanligi-Duyuru-8221.aspx>, (Erişim Tarihi: 23.04.2020).

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> (Erişim: 04. 07.2020)

Türkiye Radyo ve Televizyonlar Kurumu, TRT Dış yayınlar Dairesi Başkanlığı <http://www.trtvotworld.com/> (Erişim Tarihi: 22.12.2020)

<https://www.cgtn.com/> (Erişim Tarihi : 21.01.2020)

www.chevening.org (Erişim Tarihi: 23.04.2020).

<https://www.ytb.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 19.10.2020)

Yunus Emre Enstitüsü. <http://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/yunus-emre-enstitusu>, (Erişim: 11.04.2020).

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Ad, Soyad : Zeynep ORHUN ÖZ

Yabancı Dili : İngilizce

Eğitim Durumu

Lisans : Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi,
İktisat Bölümü

Yüksek Lisans : Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Uluslararası İlişkiler Bölümü

Mesleki Deneyim

Türk Telekom Kayseri Bölge Müşteri Hizmetleri Müdürlüğü (2010- Devam)